โสตถิธรรม (๑๘)

โสตถิธรรม (๑๘)

ธันวาคม ๒๕๕๕

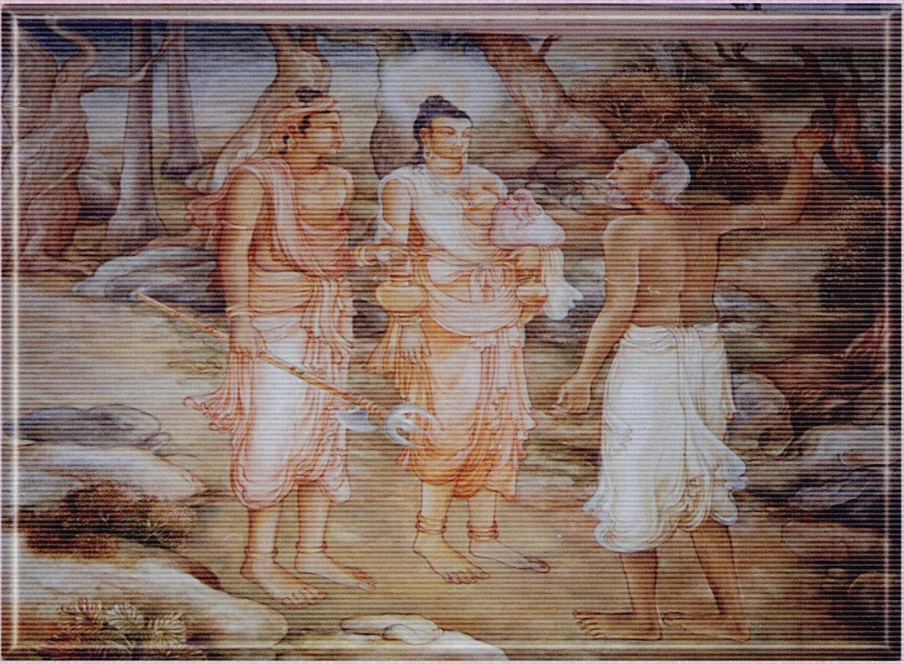

เจ้าชายทันตกุมารกับเจ้าหญิงเหมมาลา
อัญเชิญพระทันตธาตุ (พระเขี้ยวแก้ว) ใส่ในมวยผม
จากประเทศอินเดียไปประเทศศรีลังกา

ภาพปกหน้า : พระพุทธเจ้าเสด็จลงบันไดแก้วมณีจากชั้นดาวดึงส์ ณ สังกัสสนคร
ท่านท้าวมหาพรหมทรงกั้นฉัตรเสด็จลงบันไดเงิน
ท่านท้าวสักกะเทวราชถือบาตรเสด็จลงบันไดทอง
พระปฏิมากรนี้ประดิษฐานอยู่ที่วัดอโศการาม เมืองโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม
สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม

จัดพิมพ์เป็นธรรมทาน

ชื่อหนังสือ

โสตถิธรรม (๑๘)

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม
จัดพิมพ์เป็นธรรมทาน
ธันวาคม ๒๕๔๕

พิมพ์จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

สนใจหนังสือติดต่อที่
ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม
โทร. (๐๒) ๒๐๒-๔๒๗๐, ๒๐๒-๓๑๗๕

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์สุรวัฒน์
๘๓/๓๕-๓๙ ซอยข้างวัดตรีทศเทพ ถนนประชาธิปไตย แขวงบ้านพานถม เขตพระนคร กทม. ๑๐๒๐๐
โทร. (๐๒) ๒๘๑-๘๙๐๗, ๒๘๒-๔๔๘๐, ๒๘๒-๓๒๗๑, ๒๘๒-๑๙๖๑ โทรสาร: (๐๒) ๒๘๑-๔๗๐๐
นางสาวสุภาวดี เหล่าวิชารัตน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๔๕

คำนำ

หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการศึกษาและปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนทุกคน เพราะการไม่รู้ ไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิดในพระสัทธรรมเพียงนิดเดียว มีผลให้การพัฒนาจิตไปสู่โลกุตตรธรรมหยุดชะงัก และยังเป็นหนทางไปสู่อบายภูมิด้วย และเป็นที่น่าเสียดายที่พุทธศาสนิกชนยุคปัจจุบัน มีความเคลือบแคลงใจ มีความไม่แน่ใจ มีความสงสัยในพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระอริยสงฆ์สาวก เช่น สงสัยว่าพระพุทธเจ้ามีจริงหรือ ความอัศจรรย์ในอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและพระอริยสงฆ์แต่งขึ้นมาหรือเป็นเรื่องจริง พระอรหันต์มีจริงหรือ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะปุถุชนยุคหลังกึ่งพุทธกาลมีภูมิจิตภูมิธรรมน้อย ขาดการศึกษา ขาดกัลยาณมิตรและสัตตบุรุษที่รู้แจ้งในพระสัทธรรมช่วยอบรม ชี้แนะให้เข้าใจอย่างถูกต้องตามหลักธรรม

เพื่อคลายความสงสัยในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อช่วยมิให้จิต (เจตสิก) ของพุทธศาสนิกชนเก็บสะสมบาป อกุศลในเรื่องนี้ต่อไป และเพื่อเกื้อกูลในพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจทั่วไปให้เกิดศรัทธาปสาทะในพระรัตนตรัยด้วยเหตุ ด้วยผล ตามอาการที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน คือ

๑. ทรงสั่งสอนเพื่อจะให้ผู้ฟังรู้ยิ่งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น
๒. ทรงสั่งสอน มีเหตุที่ผู้ฟัง อาจตรองตามให้เห็นจริงได้
๓. ทรงสั่งสอนเป็นอัศจรรย์ คือ ผู้ปฏิบัติตามย่อมได้ประโยชน์โดยสมควรแก่การปฏิบัติ

คณะสมาชิกในชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม ได้ตั้งมนสิการที่จะพยายามศึกษาและปฏิบัติธรรมตามแนวพระไตรปิฎกทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เมื่อได้รับรู้ รับทราบในพระสัทธรรมใด ที่พอจะสามารถไตร่ตรองตามให้เห็นตามความเป็นจริง

ได้บ้าง ก็จะพยายามเก็บรวบรวมสาระธรรมนั้น ๆ นำมาเรียบเรียงและบันทึกไว้ให้ท่านได้อ่านเข้าใจง่าย ตรองตามได้ง่าย เท่าที่จะสามารถกระทำได้ เพื่อเป็นประโยชน์ เป็นพื้นฐานต่อการศึกษา ค้นคว้าของพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจใฝ่ธรรมต่อไป หากข้อความใดขัดหรือแย้งต่อพระพุทธธรรมคำสอนในพระไตรปิฎก โปรดยึดตามพระไตรปิฎก ที่เป็นบาลี ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์เป็นหลัก ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความหมายตามภาษาธรรม ซึ่งมีความสุขุมลุ่มลึกเป็นคัมภีรธรรมด้วย อาทิ พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า "สมถกรรมฐาน เปรียบเสมือนหินทับหญ้า" ถ้าเข้าใจเพียงว่า หิน คือ หิน, หญ้า คือ หญ้า ย่อมไม่ใช่ความหมายตามพระพุทธธรรมคำสอน ในความหมายที่แท้จริง "หิน" คือ สมถกรรมฐาน อันประกอบด้วย รูปาวจรจิต ๑๕ อรูปาวจรจิต ๑๒ ที่เรียกว่า รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ ประกอบด้วย องค์ธรรมที่มีความหมายละเอียดลึกซึ้งของ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกคตา และอุเบกขา ที่ควบคุม "หญ้า" คือ นิวรณ์ ๕ อันประกอบด้วย โลภะเหตุจิต ๘ โทสะเหตุจิต ๒ โมหะเหตุจิต ๑๒ ซึ่งเป็นสมุทัยของ ถีนมิทธนิวรณ์ วิจิกิจฉานิวรณ์ พยาปาทนิวรณ์ อุทธัจจกุกกุจจนิวรณ์ และกามฉันทนิวรณ์ เป็นต้น

เนื้อหาสาระธรรมในหนังสือเล่มนี้ เป็นไปเพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งพระสัทธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้ถูก เข้าใจถูกตามหลักธรรมคำสอน เพื่อดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม
สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม
ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

สารบัญ

เรื่อง			หน้า
คำนำ			๓
เรื่องที่	๑	ระยะเวลาการบำเพ็ญบารมีจนบรรลุถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า	๖
		- พระปัญญาธิกพุทธเจ้า	๘
		- พระสัทธาธิกพุทธเจ้า	๑๐
		- พระวิริยะธิกพุทธเจ้า	๑๒
เรื่องที่	๒	ยมกปาฏิหาริย์	๑๖
เรื่องที่	๓	นาคราชชื่อเอรกปัตตะ	๕๓
เรื่องที่	๔	ข้อควรรู้ประกอบการศึกษาธรรมในพระพุทธศาสนา	๖๕
เรื่องที่	๕	พระปาฏิโมกข์ ๒๒๗ ข้อ สำหรับพระภิกษุ	๘๓
เรื่องที่	๖	ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม	๙๓
เรื่องที่	๗	การปาละ การปาลิ หรือเรียนบาลี	๑๐๑
เรื่องที่	๘	วิถีมนุษย์คือผู้ไม่รู้สถานะของตนเอง โลกจึงวุ่นวาย ขัดแย้ง ทำลายล้าง	๑๑๔
เรื่องที่	๙	คนมี คนจนในพุทธะ	๑๒๒

ระยะเวลาการบำเพ็ญบารมีจนบรรลุถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

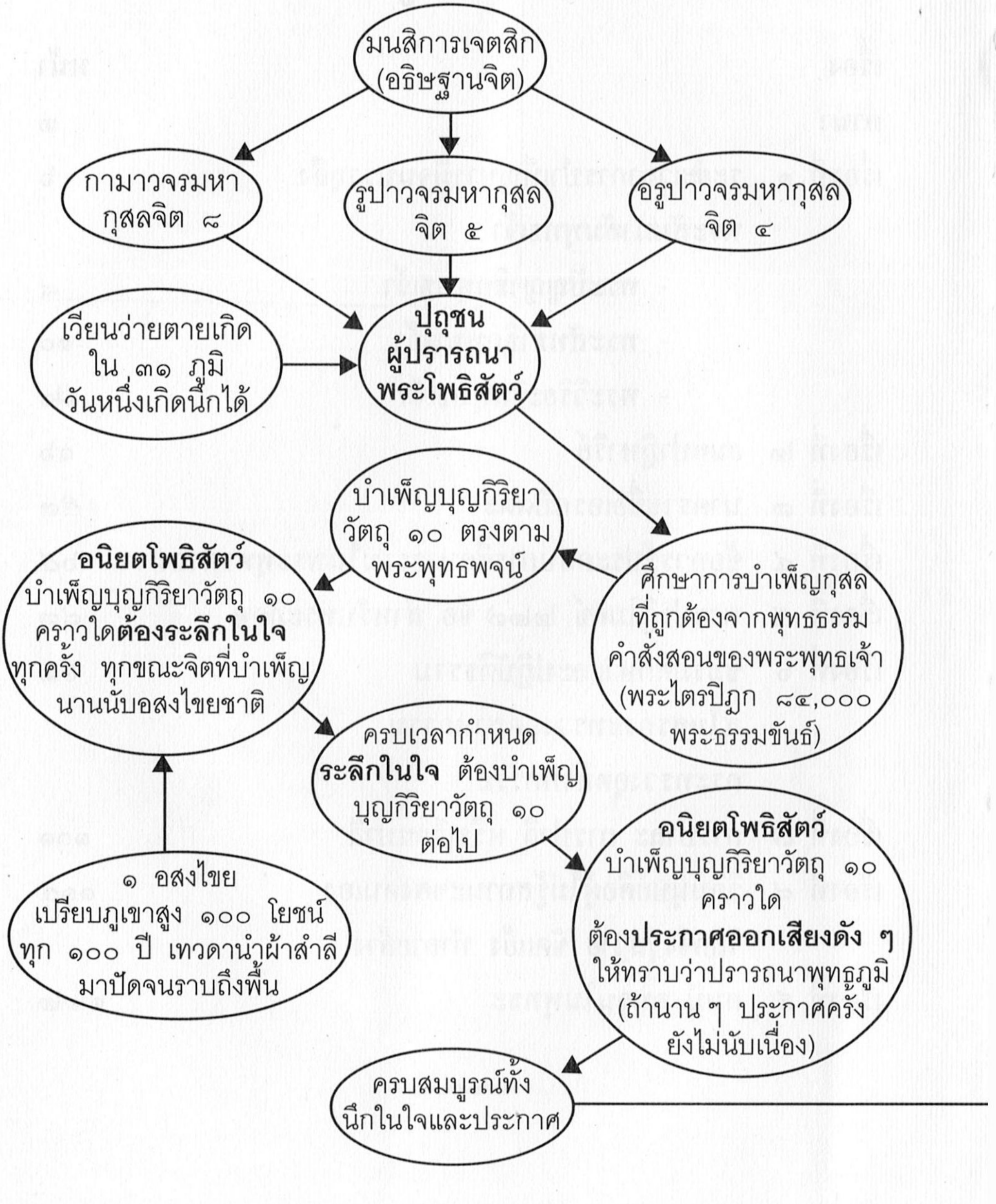

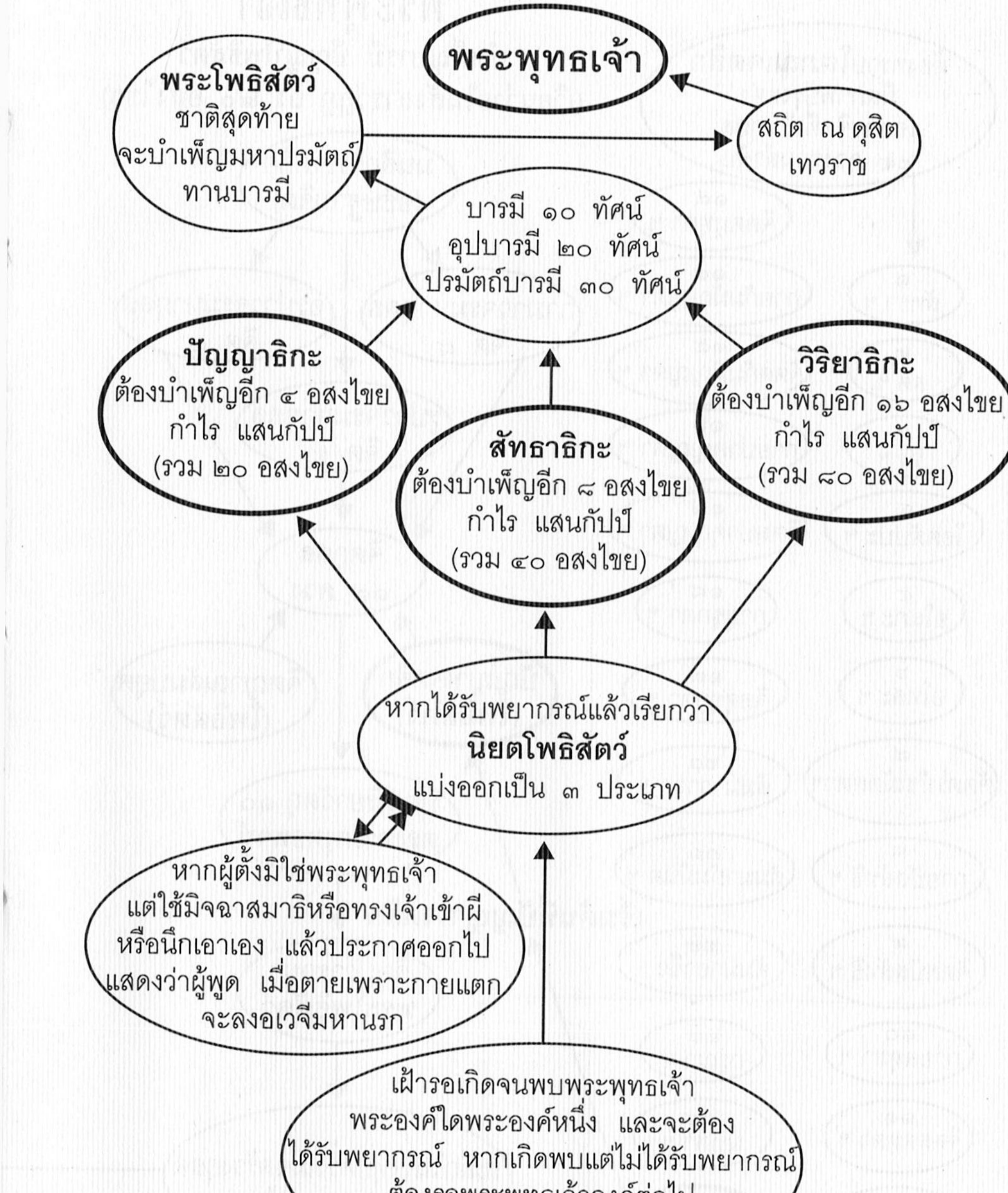
พระพุทธเจ้า
พระโพธิสัตว์
ชาติสุดท้าย
จะบำเพ็ญมหาปรมัตถ์
ทานบารมี
สถิต ณ ดุสิต
เทวราช
บารมี ๑๐ ทัศน์
อุปบารมี ๒๐ ทัศน์
ปรมัตถ์บารมี ๓๐ ทัศน์
ปัญญาธิกะ
ต้องบำเพ็ญอีก ๔ อสงไขย
กำไร แสนกัปป์
(รวม ๒๐ อสงไขย)
สัทธาธิกะ
ต้องบำเพ็ญอีก ๘ อสงไขย
กำไร แสนกัปป์
(รวม ๔๐ อสงไขย)
วิริยาธิกะ
ต้องบำเพ็ญอีก ๑๖ อสงไขย
กำไร แสนกัปป์
(รวม ๘๐ อสงไขย)
หากได้รับพยากรณ์แล้วเรียกว่า
นิยตโพธิสัตว์
แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท
หากผู้ตั้งมิใช่พระพุทธเจ้า
แต่ใช้มิจฉาสมาธิหรือทรงเจ้าเข้าผี
หรือนึกเอาเอง แล้วประกาศออกไป
แสดงว่าผู้พูด เมื่อตายเพราะกายแตก
จะลงอเวจีมหานรก
เฝ้ารอเกิดจนพบพระพุทธเจ้า
พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง และจะต้อง
ได้รับพยากรณ์ หากเกิดพบแต่ไม่ได้รับพยากรณ์
ต้องรอพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป
(พยากรณ์ = ยืนยันแน่นอน)

พระพุทธเจ้า

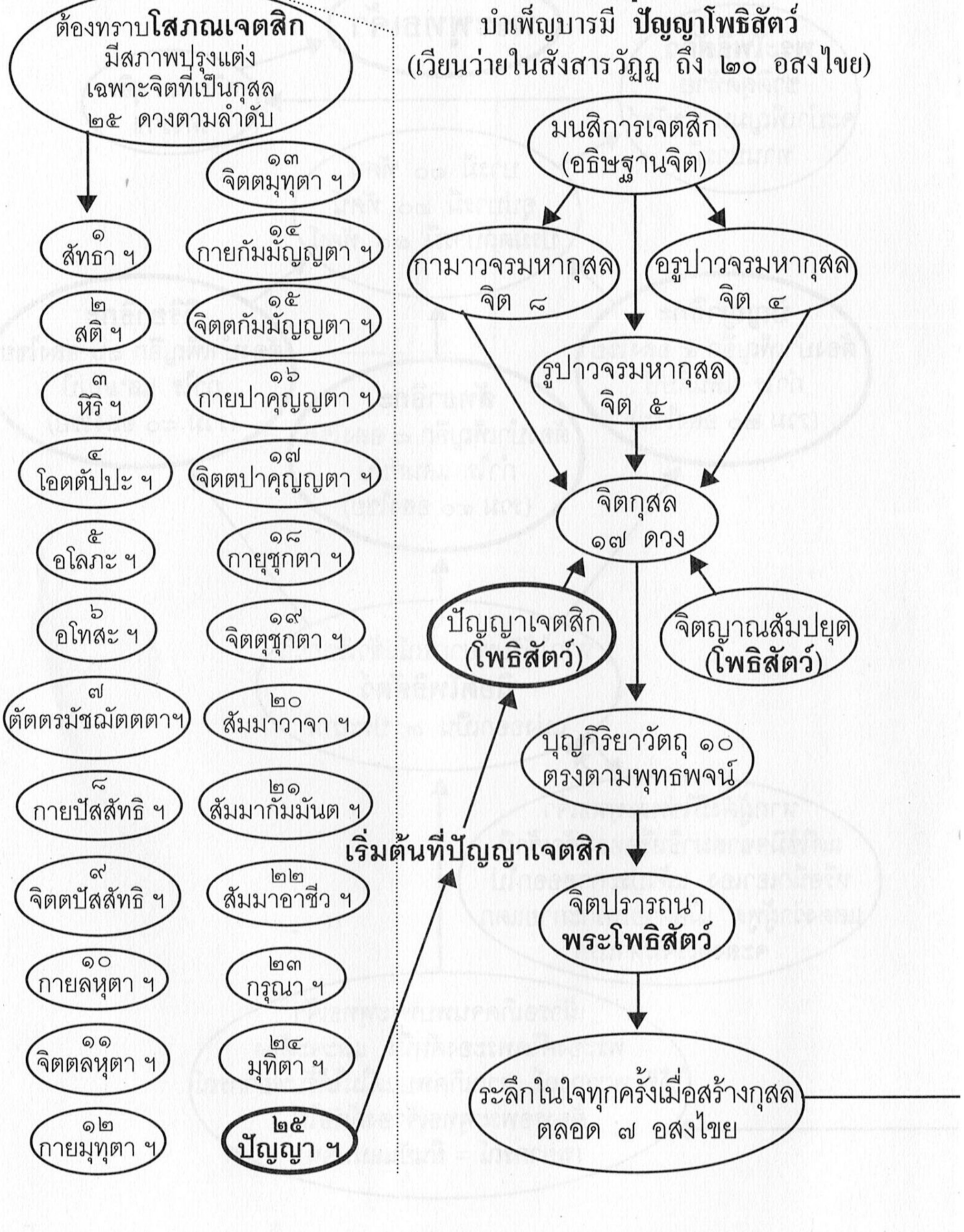

บำเพ็ญบารมี ปัญญาโพธิสัตว์
(เวียนว่ายในสังสารวัฏฏ ถึง ๒๐ อสงไขย)
ต้องทราบโสภณเจตสิก มีสภาพปรุงแต่ง เฉพาะจิตที่เป็นกุศล ๒๕ ดวงตามลำดับ
๑ สัทธา ฯ
๒ สติ ฯ
๓ หิริ ฯ
๔ โอตตัปปะ ฯ
๕ อโลภะ ฯ
๖ อโทสะ ฯ
๗ ตัตตรมัชฌัตตตาฯ
๘ กายปัสสัทธิ ฯ
๙ จิตตปัสสัทธิ ฯ
๑๐ กายลหุตา ฯ
๑๑ จิตตลหุตา ฯ
๑๒ กายมุทุตา ฯ
๑๓ จิตตมุทุตา ฯ
๑๔ กายกัมมัญญตา ฯ
๑๕ จิตตกัมมัญญตา ฯ
๑๖ กายปาคุญญตา ฯ
๑๗ จิตตปาคุญญตา ฯ
๑๘ กายุชุกตา ฯ
๑๙ จิตตุชุกตา ฯ
๒๐ สัมมาวาจา ฯ
๒๑ สัมมากัมมันต ฯ
๒๒ สัมมาอาชีว ฯ
๒๓ กรุณา ฯ
๒๔ มุทิตา ฯ
๒๕ ปัญญา ฯ
มนสิการเจตสิก (อธิษฐานจิต)
กามาวจรมหากุสล จิต ๘
อรูปาวจรมหากุสล จิต ๔
รูปาวจรมหากุสล จิต ๕
จิตกุสล ๑๗ ดวง
ปัญญาเจตสิก (โพธิสัตว์)
จิตญาณสัมปยุต (โพธิสัตว์)
บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ตรงตามพุทธพจน์
เริ่มต้นที่ปัญญาเจตสิก
จิตปรารถนา พระโพธิสัตว์
ระลึกในใจทุกครั้งเมื่อสร้างกุสล ตลอด ๗ อสงไขย

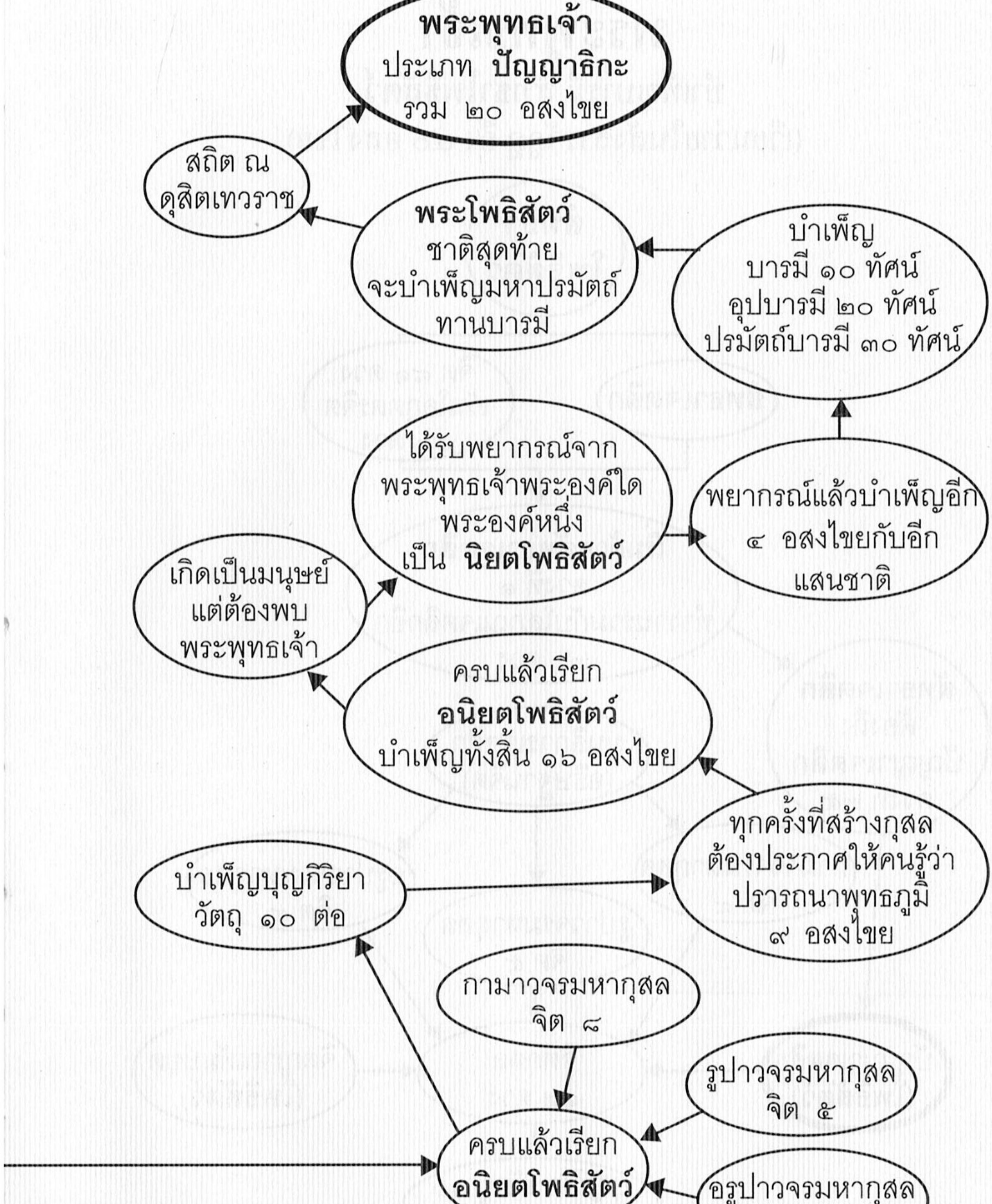

พระพุทธเจ้า
ประเภท **ปัญญาธิกะ**
รวม ๒๐ อสงไขย
สถิต ณ
ดุสิตเทวราช
พระโพธิสัตว์
ชาติสุดท้าย
จะบำเพ็ญมหาปรมัตถ์
ทานบารมี
บำเพ็ญ
บารมี ๑๐ ทัศน์
อุปบารมี ๒๐ ทัศน์
ปรมัตถ์บารมี ๓๐ ทัศน์
ได้รับพยากรณ์จาก
พระพุทธเจ้าพระองค์ใด
พระองค์หนึ่ง
เป็น **นิยตโพธิสัตว์**
พยากรณ์แล้วบำเพ็ญอีก
๔ อสงไขยกับอีก
แสนชาติ
เกิดเป็นมนุษย์
แต่ต้องพบ
พระพุทธเจ้า
ครบแล้วเรียก
อนิยตโพธิสัตว์
บำเพ็ญทั้งสิ้น ๑๖ อสงไขย
บำเพ็ญบุญกิริยา
วัตถุ ๑๐ ต่อ
ทุกครั้งที่สร้างกุสล
ต้องประกาศให้คนรู้ว่า
ปรารถนาพุทธภูมิ
๙ อสงไขย
กามาวจรมหากุสล
จิต ๘
รูปาวจรมหากุสล
จิต ๕
ครบแล้วเรียก
อนิยตโพธิสัตว์
อรูปาวจรมหากุสล
จิต ๔

พระพุทธเจ้า

บำเพ็ญบารมี **สัทธาโพธิสัตว์**

(เวียนว่ายในสังสารวัฏฏ ถึง ๔๐ อสงไขย)

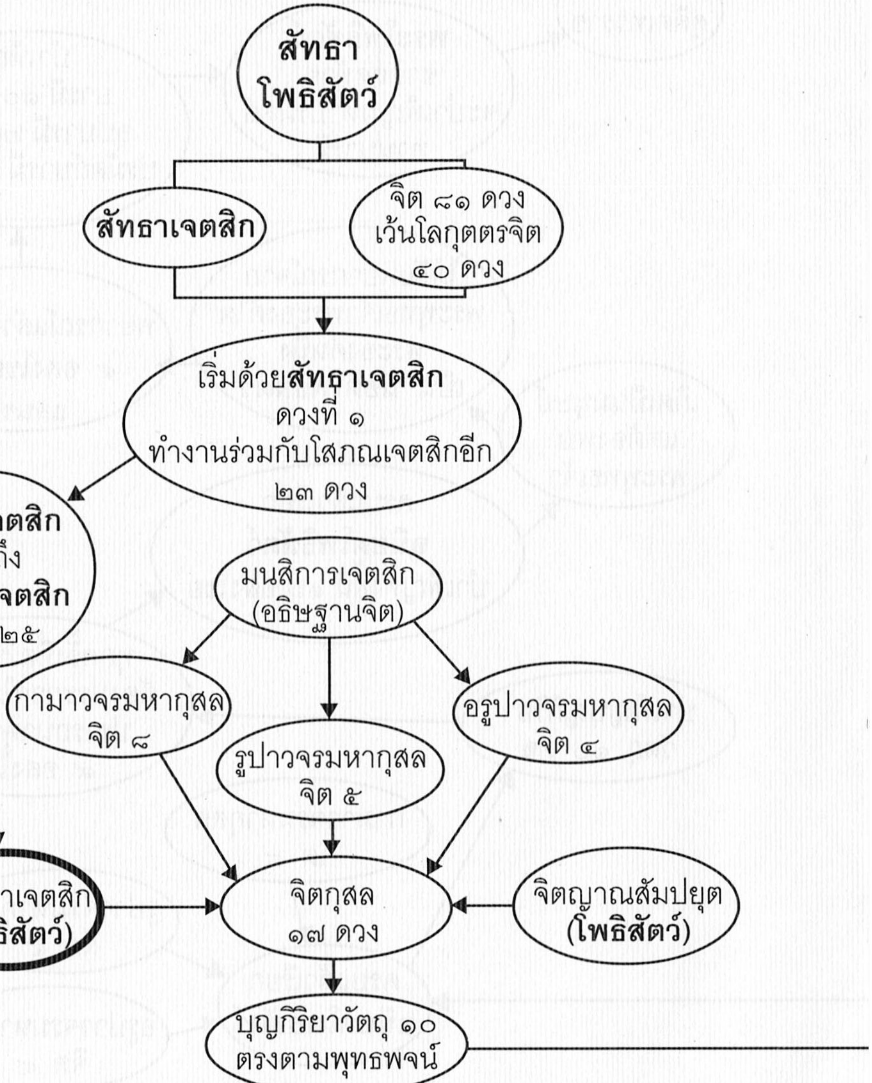

พระพุทธเจ้า
ประเภท สัทธาธิกะ
รวม ๔๐ อสงไขย
สถิต ณ
ดุสิตเทวราช
พระโพธิสัตว์
ชาติสุดท้าย
จะบำเพ็ญมหาปรมัตถ์
ทานบารมี
บารมี ๑๐ ทัศน์
อุปบารมี ๒๐ ทัศน์
ปรมัตถ์บารมี ๓๐ ทัศน์
เกิดเป็นมนุษย์
แต่ต้องพบ
พระพุทธเจ้า
ได้รับพยากรณ์จาก
พระพุทธเจ้าพระองค์ใด
พระองค์หนึ่ง
เป็น นิยตโพธิสัตว์
พยากรณ์แล้วบำเพ็ญ
อีก ๘ อสงไขยกับอีก
แสนชาติ
ครบแล้วเรียก
อนิยตโพธิสัตว์
รวมทั้งสิ้น
๓๒ อสงไขย
ทุกครั้งที่สร้างกุศล
ต้องประกาศให้คนรู้ว่า
ปรารถนาพุทธภูมิ
๑๘ อสงไขย
ครบแล้ว
เรียก
อนิยตโพธิสัตว์
บำเพ็ญบุญกิริยา
วัตถุ ๑๐ ต่อ
นึกในใจทุกครั้ง
เมื่อสร้างกุศล
ตลอด ๑๔ อสงไขย
จิตปรารถนา
พระโพธิสัตว์

พระพุทธเจ้า
บำเพ็ญบารมี **วิริยโพธิสัตว์**
(เวียนว่ายในสังสารวัฏฏ ถึง ๘๐ อสงไขย)

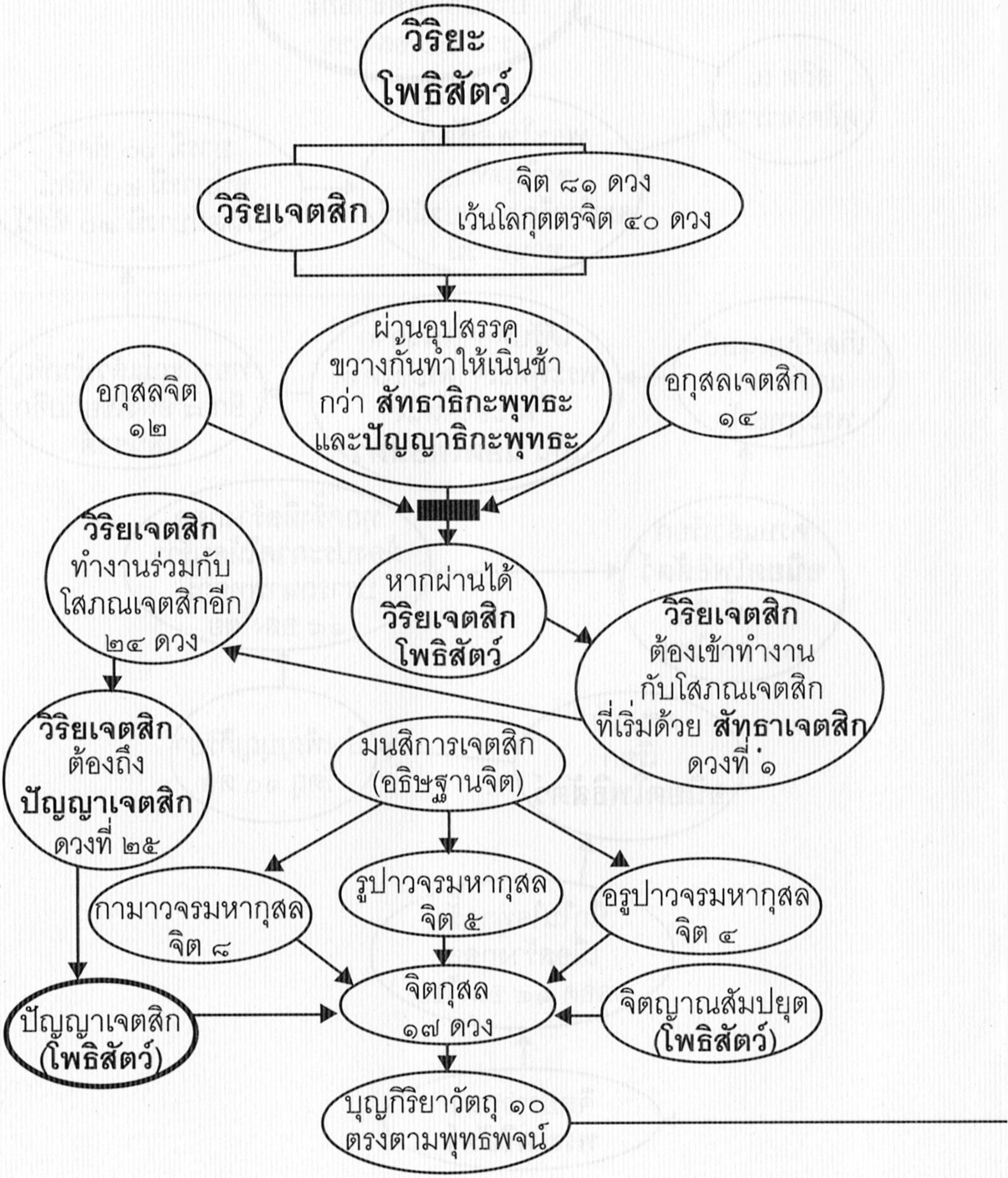

พระพุทธเจ้า
ประเภท วิริยธิกะ
รวม ๘๐ อสงไขย
สถิต ณ
ดุสิตเทวราช
พระโพธิสัตว์
ชาติสุดท้าย
จะบำเพ็ญมหาปรมัตถ์
ทานบารมี
บารมี ๑๐ ทัศน์
อุปบารมี ๒๐ ทัศน์
ปรมัตถ์บารมี ๓๐ ทัศน์
เกิดเป็นมนุษย์
แต่ต้องพบ
พระพุทธเจ้า
ได้รับพยากรณ์จาก
พระพุทธเจ้าพระองค์ใด
พระองค์หนึ่ง
เป็น นิยตโพธิสัตว์
พยากรณ์แล้วบำเพ็ญ
อีก ๑๖ อสงไขยกับอีก
แสนชาติ
ครบแล้วเรียก
อนิยตโพธิสัตว์
รวมทั้งสิ้น
๖๔ อสงไขย
ทุกครั้งที่สร้างกุศล
ต้องประกาศให้คนรู้ว่า
ปรารถนาพุทธภูมิ
๓๖ อสงไขย
ครบแล้ว
เรียก
อนิยตโพธิสัตว์
บำเพ็ญบุญกิริยา
วัตถุ ๑๐ ต่อ
นึกในใจทุกครั้ง
เมื่อสร้างกุศล
ตลอด ๒๘ อสงไขย
จิตปรารถนา
พระโพธิสัตว์

เข้าใจอย่างไร <u>จึงจะเจริญในธรรม</u> (บางประการ)

*** น ปเรสํ วิโลมานิ น ปเรสํ กตา กตํ อตฺตโนว**

อเวกฺเขยฺย กตานิ อกตานิ จ

ไม่ควรใส่ใจ คำแสลงหูของผู้อื่น

ไม่ควรแส่มองธุระที่เขาทำ และยังไม่ทำ

ควรตั้งใจ ตรวจตราธุระของตนนี่เหละ

ทั้งที่ทำไปแล้ว และ ที่ยังไม่ได้ทำ

*** นานา ทิฏฺฐิเก นานยิสฺสติ เต**

มนุษย์ทั้งหลาย ต่างคนก็ต่างความคิด

จะกำหนดให้ความคิดตรงกันหมด หาได้ไม่

*** อนฺธภูโต อยํโลโก ตนฺเกตฺถ วิปสฺสติ**

โลกนี้มืดมน ในโลกนี้มีน้อยคน (พวกเจ้าลัทธิ และผู้เลื่อมใส ในลัทธิ (ศาสนา) นอกศาสนาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลก) ที่จะเห็นแจ้ง

*** เนสา สภา ยตฺถ น สนฺติ สนฺโต**

ที่ใดไม่มีคนสงบ ที่นั้นไม่เรียกว่าสภา

*** สุสฺสูสํ ลภเต ปญฺญํ**

รู้จักฟัง ย่อมได้ปัญญา (ความรู้จริง)

*** ปญฺญาสหิโต นโร อิธ ทุกฺเข สุขานิ วินฺทติ**

คนมีปัญญา (รู้ตามความจริง) ถึงแม้จะตกทุกข์ ก็ยังหาความสุข

๚ล๚

การนำเรื่อง "ยมกปาฏิหาริย์" และเรื่อง "นาคราช ชื่อเอรกปัตตะ" มาลงไว้ในหนังสือโสตถิธรรมเล่มนี้ ก็เพื่อเป็นการเตือนให้พุทธบริษัทสี่ โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นสงฆ์โดยพระวินัยได้หันมาศึกษาพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากันอย่างจริงจัง ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เพื่อให้มีการปฏิบัติตามพระวินัยที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้แล้ว โดยเคร่งครัด เพราะพระวินัยทุกข้อล้วนมีผลต่อการบรรลุ มรรค ผล นิพพาน ทั้งสิ้น

จาก "เรื่อง ยมกปาฏิหาริย์" จะเห็นว่า พระพุทธองค์ไม่ทรงพุทธานุญาต ให้พระสงฆ์สาวกองค์ใดแสดงอภิญญาฤทธิ์แทน เนื่องจากได้ทรงบัญญัติเป็นพระวินัยไว้แล้ว หากทรงพุทธานุญาตแสดงว่าพระธรรมวินัยที่บัญญัติแล้ว สามารถถูกยกเลิกได้ ทั้งนี้ เนื่องจากพระพุทธองค์ทรงทราบว่า พระวินัยทุกข้อล้วนมีผลต่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน ทั้งสิ้น แม้อาบัติเล็กน้อย ยังมีผลมากมายดังเช่น "เรื่อง นาคราช ชื่อเอรกปัตตะ" เป็นต้น เหตุนี้เองพระอรหันตสาวกทั้ง ๕๐๐ รูป ที่ทำสังคายนาพระไตรปิฎก จึงยังคงไว้ซึ่งพระวินัยที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติแล้วทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม เพื่อดำรงไว้ ซึ่งหนทางแห่งการบรรลุมรรค ผล และพระนิพพาน แก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย ตามพระพุทธธรรมคำสอนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสชี้ทางไว้แล้ว

เรื่องยมกปาฏิหาริย์

ข้อความเบื้องต้น

พระศาสดาทรงปรารภเทวดาและพวกมนุษย์เป็นอันมาก ที่พระทวารแห่งสังกัสสนคร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า "เย ฌานปฺปสุตา ธีรา" เป็นต้น.

ก็เทศนาตั้งขึ้นแล้วในกรุงราชคฤห์.

เศรษฐีได้ไม้จันทน์ทำบาตร

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ ให้ขึงข่ายมีสัณฐานคล้ายขวด เพื่อความปลอดภัย[๑] และเพื่อรักษาอาภรณ์เป็นต้นที่หลุดไปด้วยความพลั้งเผลอแล้ว เล่นกีฬาทางน้ำในแม่น้ำคงคา.

ในกาลนั้น ต้นจันทน์แดงต้นหนึ่ง เกิดขึ้นที่ริมฝั่งตอนเหนือของแม่น้ำคงคา มีรากถูกน้ำในแม่น้ำคงคาเซาะโค่นหักกระจัดกระจายอยู่บนหินเหล่านั้น ๆ. ครั้งนั้นปุ่ม ๆ หนึ่งมีประมาณเท่าหม้อ ถูกหินครูดสีถูกคลื่นน้ำซัด เป็นของเกลี้ยงเกลา ลอยไปโดยลำดับ อันสาหร่ายรวบรัดมาติดที่ข่ายของเศรษฐีนั้น.

เศรษฐีกล่าวว่า "นั่นอะไร ?" ได้ยินว่า "ปุ่มไม้" จึงให้นำปุ่มไม้นั้นมาให้ถากด้วยปลายมีด เพื่อจะพิจารณาว่า "นั่นชื่ออะไร ?"

ในทันใดนั้นเอง จันทน์แดงมีสีดังครั่งสดก็ปรากฏ. ก็เศรษฐียัง

---

๑. เพื่อเปลื้องอันตราย.

ไม่เป็นสัมมาทิฏฐิ, ไม่เป็นมิจฉาทิฏฐิ, วางตนเป็นกลาง; เขาคิดว่า "จันทน์แดงในเรือนของเรามีมาก, เราจะเอาจันทน์แดงนี้ทำอะไรหนอแล ?" ทีนั้นเขาได้มีความคิดอย่างนี้ว่า "ในโลกนี้ พวกที่กล่าวว่า "เราเป็นพระอรหันต์" มีอยู่มาก, เราไม่รู้จักพระอรหันต์แม้สักองค์หนึ่ง; เราจักให้ประกอบเครื่องกลึงไว้ในเรือน ให้กลึงบาตรแล้ว ใส่สาแหรกห้อยไว้ในอากาศประมาณ ๖๐ ศอก โดยเอาไม้ไผ่ต่อกันขึ้นไปแล้ว จะบอกว่า "ถ้าว่า พระอรหันต์มีอยู่, จงมาทางอากาศแล้ว ถือเอาบาตรนี้;" ผู้ใดจักถือเอาบาตรนั้นได้ เราพร้อมด้วยบุตรภรรยา จักถึงผู้นั้นเป็นสรณะ." เขาให้กลึงบาตรโดยทำนองที่คิดไว้นั่นแหละ ให้ยกขึ้นโดยเอาไม้ไผ่ต่อ ๆ กันขึ้นไปแล้ว กล่าวว่า "ในโลกนี้ ผู้ใดเป็นพระอรหันต์, ผู้นั้นจงมาทางอากาศ ถือเอาบาตรนี้."

ครูทั้ง ๖ อยากได้บาตรไม้จันทน์

ครูทั้งหกกล่าวว่า "บาตรนั่น สมควรแก่พวกข้าพเจ้า, ท่านจงให้บาตรนั้นแก่พวกข้าพเจ้าเสียเถิด." เศรษฐีนั้นกล่าวว่า "พวกท่านจงมาทางอากาศแล้วเอาไปเถิด."

ในวันที่ ๖ นิครนถ์นาฏบุตรส่งพวกอันเตวาสิกไปด้วยสั่งว่า "พวกเจ้าจงไป, จงพูดกะเศรษฐีอย่างนี้ว่า 'บาตรนั่น สมควรแก่อาจารย์ของพวกข้าพเจ้า, ท่านอย่าทำการมาทางอากาศเพราะเหตุแห่งของเพียงเล็กน้อยเลย, นัยว่า ท่านจงให้บาตรนั่นเถิด." พวกอันเตวาสิกไปพูดกะเศรษฐีอย่างนั้นแล้ว. เศรษฐีกล่าวว่า "ผู้ที่สามารถมาทางอากาศแล้วถือเอาได้เท่านั้น จงเอาไป."

นาฏบุตรออกอุบายเอาบาตร

นาฏบุตรเป็นผู้ปรารถนาจะไปเอง จึงได้ให้สัญญาแก่พวกอันเตวาสิกว่า "เราจักยกมือและเท้าข้างหนึ่ง เป็นทีว่าปรารถนาจะเหาะ, พวกเจ้าจงร้องบอกเราว่า 'ท่านอาจารย์ ท่านจะทำอะไร ? ท่านอย่าแสดงความเป็นพระอรหันต์ที่ปกปิดไว้ เพราะเหตุแห่งบาตรไม้ แก่มหาชนเลย' ดังนี้แล้ว จงพากันจับเราที่มือและเท้าดึงไว้ ให้ล้มลงที่พื้นดิน." เขาไปในที่นั้นแล้ว กล่าวกะเศรษฐีว่า "มหาเศรษฐี บาตรนี้สมควรแก่เรา, ไม่สมควรแก่ชนพวกอื่น, ท่านอย่าชอบใจการเหาะขึ้นไปในอากาศของเราเพราะเหตุแห่งของเพียงเล็กน้อย, จงให้บาตรแก่เราเถิด."

เศรษฐี. ผู้เจริญ ท่านต้องเหาะขึ้นไปทางอากาศแล้ว ถือเอาเถิด.

ลำดับนั้น นาฏบุตรกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น พวกเจ้าจงหลีกไป ๆ" กันพวกอันเตวาสิกออกไปแล้ว กล่าวว่า "เราจักเหาะขึ้นไปในอากาศ" ดังนี้แล้ว ก็ยกมือและเท้าขึ้นข้างหนึ่ง. ทีนั้น พวกอันเตวาสิกกล่าวกับอาจารย์ว่า "ท่านอาจารย์ ท่านจะทำชื่ออะไรกันนั่น ? ประโยชน์อะไรด้วยคุณที่ปกปิดไว้ อันท่านแสดงแก่มหาชน เพราะเหตุแห่งบาตรไม้นี้" แล้วช่วยกันจับนาฏบุตรนั้นที่มือและเท้า ดึงมาให้ล้มลงบน แผ่นดิน. เขาบอกกะเศรษฐีว่า "มหาเศรษฐี อันเตวาสิกเหล่านี้ ไม่ให้ เหาะ, ท่านจงให้บาตรแก่เรา."

เศรษฐี. ผู้เจริญ ท่านต้องเหาะขึ้นไปถือเอาเถิด.

พวกเดียรถีย์ แม้พยายามด้วยอาการอย่างนี้สิ้น ๖ วันแล้ว, ยังไม่ได้บาตรนั้นเลย.

ชาวกรุงเข้าใจว่าไม่มีพระอรหันต์

ในวันที่ ๗ ในกาลที่ท่านพระมหาโมคคัลลานะและท่านพระปิณโฑลภารทวาชะไปยืนบนหินดาดแห่งหนึ่งแล้วห่มจีวร ด้วยตั้งใจว่า "จักเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์" พวกนักเลงคุยกันว่า "ชาวเราเอ๋ย ในกาลก่อน ครูทั้ง ๖ กล่าวว่า 'พวกเราเป็นพระอรหันต์ในโลก' ก็เมื่อเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ให้ยกบาตรขึ้นไว้แล้วกล่าวว่า 'ถ้าว่าพระอรหันต์มีอยู่, จงมาทางอากาศแล้ว ถือเอาเถิด' วันนี้เป็นวันที่ ๗, แม้สักคนหนึ่งชื่อว่าเหาะขึ้นไปในอากาศด้วยแสดงตนว่า 'เราเป็นพระอรหันต์' ก็ไม่มี; วันนี้พวกเรารู้ความที่พระอรหันต์ไม่มีในโลกแล้ว."

ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้ยินถ้อยคำนั้นแล้ว จึงกล่าวกะท่านพระปิณโฑลภารทวาชะว่า "อาวุโส ภารทวาชะ ท่านได้ยินถ้อยคำของพวกนักเลงเหล่านี้ไหม ? พวกนักเลงเหล่านี้ พูดเป็นทีว่าจะย่ำยีพระพุทธศาสนา; ก็ท่านมีฤทธิ์มากมีอานุภาพมาก, ท่านจงไปเถิด จงมาทางอากาศแล้วถือเอาบาตรนั้น."

ปิณโฑลภารทวาชะ. อาวุโส โมคคัลลานะ ท่านเป็นผู้เลิศกว่าบรรดาสาวกผู้มีฤทธิ์, ท่านจงถือเอาบาตรนั้น; แต่เมื่อท่านไม่ถือเอาผมจักถือเอา.

พระปิณโฑลภารทวาชะแสดงปาฏิหาริย์

เมื่อพระมหาโมคคัลลานะกล่าวอย่างนี้ว่า "ท่านจงถือเอาเถิดผู้มีอายุ" ท่านปิณโฑลภารทวาชะก็เข้าจตุตถฌาน มีอภิญญาเป็นบาท ออกแล้วเอาปลายเท้าคีบหินดาดประมาณ ๑ คาวุต ให้ขึ้นไปในอากาศเหมือน

ปุยนุ่น แล้วหมุนเวียนไปในเบื้องบนพระนครราชคฤห์ ๗ ครั้ง. หินดาดนั้น ปรากฏดังฝาละมีสำหรับปิดพระนครไว้ประมาณ ๓ คาวุต. พวกชาว พระนครกลัว ร้องว่า "หินจะตกทับข้าพเจ้า" จึงทำเครื่องกั้น มีกระด้งเป็นต้นไว้บนกระหม่อม แล้วซุกซ่อนในที่นั้น ๆ. ในวาระที่ ๗ พระเถระทำลาย หินดาด แสดงตนแล้ว.

มหาชนเห็นพระเถระแล้ว กล่าวว่า "ท่านปิณโฑลภารทวาชะผู้เจริญ ท่านจงจับหินของท่านไว้ให้มั่น, อย่าให้พวกข้าพเจ้าทั้งหมดพินาศเสียเลย."

พระเถระเอาปลายเท้าเหวี่ยงหินทิ้งไป แผ่นหินนั้นไปตั้งอยู่ในที่เดิม นั่นเอง. พระเถระได้ยืนอยู่ในที่สุดแห่งเรือนของเศรษฐี. เศรษฐีเห็นท่าน แล้ว หมอบลงแล้ว กราบเรียนว่า "ลงเถิด พระผู้เป็นเจ้า" นิมนต์พระเถระ ผู้ลงจากอากาศให้นั่งแล้ว, ให้นำบาตรลง กระทำให้เต็มด้วยวัตถุอันมี รสหวาน ๔ อย่างแล้ว ได้ถวายแก่พระเถระ. พระเถระรับบาตรแล้ว บ่ายหน้าสู่วิหาร ไปแล้ว.

ลำดับนั้น ชนเหล่าใดที่อยู่ในป่าบ้าง อยู่ในบ้านบ้าง ไม่เห็น ปาฏิหาริย์ของพระเถระ, ชนเหล่านั้นประชุมกันแล้ววิงวอนพระเถระว่า "ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงแสดงปาฏิหาริย์แม้แก่พวกผม" ดังนี้แล้ว ก็พากันติดตามพระเถระไป. พระเถระนั้น แสดงปาฏิหาริย์แก่ชนเหล่า นั้น ๆ พลางได้ไปยังพระวิหารแล้ว.

พระศาสดาทรงห้ามไม่ให้ภิกษุทำปาฏิหาริย์

พระศาสดา ทรงสดับเสียงมหาชนที่ติดตามพระเถระนั้นอื้ออึงอยู่ จึงตรัสถามว่า "อานนท์ นั่นเสียงใคร ?" ทรงสดับว่า "พระเจ้าข้า

พระปิณโฑลภารทวาชะเหาะขึ้นไปในอากาศแล้ว ถือเอาบาตรไม้จันทน์, นั่นเสียงในสำนักของท่าน" จึงรับสั่งให้เรียกพระปิณโฑลภารทวาชะมาตรัสถามว่า "ได้ยินว่า เธอทำอย่างนั้นจริงหรือ ?" เมื่อท่านกราบทูลว่า "จริงพระเจ้าข้า" จึงตรัสว่า "ภารทวาชะ ทำไม เธอจึงทำอย่างนั้น ?" ทรงติเตียนพระเถระ แล้วรับสั่งให้ทำลายบาตรนั้น ให้เป็นชิ้นน้อยชิ้นใหญ่ แล้วรับสั่งให้ประทานแก่ภิกษุทั้งหลาย เพื่อประโยชน์แก่อันบดผสมยาตา **แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวกทั้งหลาย เพื่อต้องการไม่ให้ทำปาฏิหาริย์.** ฝ่ายพวกเดียรถีย์ได้ยินว่า "ทราบว่า พระสมณโคดมให้ทำลายบาตรนั้นแล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อต้องการมิให้ทำปาฏิหาริย์" จึงเที่ยวบอกกันในถนนในพระนครว่า "สาวกทั้งหลายของพระสมณโคดม ไม่ก้าวล่วงสิกขาบทที่ทรงบัญญัติแม้เพราะเหตุแห่งชีวิต, ถึงพระสมณโคดมก็จักรักษาสิกขาบทที่ทรงบัญญัตินั้นเหมือนกัน, บัดนี้พวกเรา ได้โอกาสแล้ว" แล้วกล่าวว่า "พวกเรารักษาคุณของตน จึงไม่แสดงคุณของตนแก่มหาชนเพราะเหตุแห่งบาตรไว้ในกาลก่อน, เหล่าสาวกของพระสมณโคดมแสดงคุณของตนแก่มหาชนเพราะเหตุแห่งบาตร, พระสมณโคดมรับสั่งให้ทำลายบาตรนั้นแล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบทแก่เหล่าสาวก เพราะพระองค์เป็นบัณฑิต, บัดนี้ พวกเราจักทำปาฏิหาริย์กับพระสมณโคดมนั่นแล."

พระศาสดาทรงประสงค์จะทำปาฏิหาริย์

พระเจ้าพิมพิสารทรงสดับถ้อยคำนั้นแล้ว เสด็จไปยังสำนักพระศาสดา กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ได้ทราบว่าพระองค์ทรงบัญญัติ

สิกขาบทแก่เหล่าสาวก เพื่อต้องการไม่ให้ทำปาฏิหาริย์เสียแล้วหรือ ?”

พระศาสดา. ขอถวายพระพร มหาบพิตร.

พระราชา. บัดนี้ พวกเดียรถีย์พากันกล่าวว่า ‘พวกเราจักทำปาฏิหาริย์กับด้วยพระองค์,’ บัดนี้ พระองค์จักทรงทำอย่างไร ?

พระศาสดา. เมื่อเดียรถีย์เหล่านั้นกระทำ อาตมภาพก็จักกระทำ มหาบพิตร.

พระราชา. พระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้วมิใช่หรือ ?

พระศาสดา. มหาบพิตร อาตมภาพมิได้บัญญัติสิกขาบทเพื่อตน, สิกขาบทนั้นนั่นแล อาตมภาพบัญญัติไว้เพื่อสาวกทั้งหลาย.

พระราชา. สิกขาบท เป็นอันชื่อว่าอันพระองค์ทรงบัญญัติในสาวกทั้งหลายอื่น เว้นพระองค์เสียหรือ ? พระเจ้าข้า.

พระศาสดา. มหาบพิตร ถ้าเช่นนั้น อาตมภาพจักย้อนถามพระองค์นั่นแหละในเพราะเรื่องนี้, มหาบพิตร ก็พระอุทยานในแว่นแคว้นของพระองค์มีอยู่หรือ ?

พระราชา. มี พระเจ้าข้า.

พระศาสดา. มหาบพิตร ถ้าว่ามหาชนพึงบริโภคผลไม้ เป็นต้นว่า ผลมะม่วงในพระอุทยานของพระองค์, พระองค์พึงทรงทำอย่างไรแก่เขา ?

พระราชา. พึงลงอาชญา พระเจ้าข้า.

พระศาสดา. ก็พระองค์ย่อมได้เพื่อเสวยหรือ ?

พระราชา. พระเจ้าข้า อาชญาไม่มีแก่หม่อมฉัน, หม่อมฉันย่อมได้เพื่อเสวยของ ๆ ตน.

พระศาสดา. มหาบพิตร อาชญาแม้ของอาตมภาพย่อมแผ่ไปในแสนโกฏิจักรวาล เหมือนอาชญาของพระองค์ที่แผ่ไปในแว่นแคว้นประมาณ ๓๐๐ โยชน์, อาชญาไม่มีแก่พระองค์ผู้เสวย ผลไม้ทั้งหลายเป็นต้นว่าผลมะม่วงในพระอุทยานของพระองค์, แต่มีอยู่แก่ชนเหล่าอื่น, ขึ้นชื่อว่าการก้าวล่วงบัญญัติ คือ สิกขาบท ย่อมไม่มีแก่ตน, แต่ย่อมมีแก่สาวกเหล่าอื่น; อาตมภาพจึงจักทำ ปาฏิหาริย์.

พวกเดียรถีย์ฟังถ้อยคำนั้นแล้ว ปรึกษากันว่า "บัดนี้ พวกเราฉิบหายแล้ว, ได้ยินว่า พระสมณโคดมทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อเหล่าสาวกเท่านั้น, ไม่ทรงบัญญัติไว้เพื่อตน; ได้ยินว่า ท่านปรารถนาจะทำปาฏิหาริย์เองทีเดียว; พวกเราจักทำอย่างไรกันเล่า ?" พระราชาทูลถามพระศาสดาว่า "เมื่อไร พระองค์จักทรงทำปาฏิหาริย์ ? พระเจ้าข้า."

พระศาสดา. มหาบพิตร โดยล่วงไปอีก ๔ เดือน ต่อจากนี้ไป วันเพ็ญเดือน ๘ จักทำ.

พระราชา. พระองค์จักทรงทำที่ไหน ? พระเจ้าข้า.

พระศาสดา. อาตมภาพจักอาศัยเมืองสาวัตถีทำ มหาบพิตร.

มีคำถามสอดเข้ามาว่า "ก็ทำไม พระศาสดาจึงอ้างที่ไกลอย่างนี้ ?"

แก้ว่า "เพราะที่นั้นเป็นสถานที่ทำมหาปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์; อีกอย่างหนึ่ง พระองค์อ้างที่ไกลทีเดียว แม้เพื่อประโยชน์จะให้มหาชนประชุมกัน."

พวกเดียรถีย์ฟังถ้อยคำนั้นแล้ว กล่าวว่า "ได้ยินว่า ต่อจากนี้ โดยล่วงไป ๔ เดือน พระสมณโคดมจักทำปาฏิหาริย์ ณ เมืองสาวัตถี, บัดนี้ พวกเราไม่ละเทียว จักติดตามพระองค์ไป, มหาชนเห็นพวกเราแล้ว

จักถามว่า "นี่อะไรกัน ?" ทีนั้น พวกเราจักบอกแก่เขาว่า "พวกเราพูดไว้แล้วว่า 'จักทำปาฏิหาริย์กับพระสมณโคดม,' พระสมณโคดมนั้นย่อมหนีไป, พวกเราไม่ให้พระสมณโคดมนั้นหนีจึงติดตามไป." พระศาสดาเสด็จเที่ยวไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ออกมาแล้ว. ถึงพวกเดียรถีย์ก็ออกมาข้างหลังของพระองค์นั่นแล อยู่ใกล้ที่ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำภัตกิจ, ในวันรุ่งขึ้นพวกเดียรถีย์บริโภคอาหารเช้าในที่ ๆ ตนอยู่แล้ว. เดียรถีย์เหล่านั้น ถูกพวกมนุษย์ถามว่า "นี่อะไรกัน ?" จึงบอกโดยนัยแห่งคำที่กล่าวแล้วในหนหลังนั่นแล. ฝ่ายมหาชนคิดว่า "พวกเราจักดูปาฏิหาริย์" ดังนี้แล้วได้ติดตามไป. พระศาสดาบรรลุถึงพระนครสาวัตถีโดยลำดับ.

เดียรถีย์เตรียมทำปาฏิหาริย์แข่ง

แม้พวกเดียรถีย์ ก็ไปกับพระองค์เหมือนกัน ชักชวนอุปัฏฐากได้ทรัพย์แสนหนึ่งแล้ว ให้ทำมณฑปด้วยเสาไม้ตะเคียน[๑] ให้มุงด้วยอุบลเขียว นั่งพูดกันว่า "พวกเราจักทำปาฏิหาริย์ในที่นี้."

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระศาสดา กราบทูลว่า "พวกเดียรถีย์ให้ทำมณฑปแล้ว พระเจ้าข้า, แม้ข้าพระองค์จะให้ทำมณฑปเพื่อพระองค์."

พระศาสดา. อย่าเลยมหาบพิตร, ผู้ทำมณฑปของอาตมภาพมี.

พระราชา. คนอื่นใครเล่า เว้นข้าพระองค์เสีย จักอาจทำได้ พระเจ้าข้า?

---

๑. ขทิร ในที่บางแห่งแปลว่า ไม้สะแก.

พระศาสดา. ท้าวสักกเทวราช.

พระราชา. ก็พระองค์จักทรงทำปาฏิหาริย์ที่ไหนเล่า ? พระเจ้าข้า.

พระศาสดา. ที่ควงไม้คัณฑามพพฤกษ์ มหาบพิตร.

พวกเดียรถีย์ได้ยินว่า "ได้ข่าวว่า พระสมณโคดมจักทำปาฏิหาริย์ที่ควงไม้มะม่วง" จึงบอกพวกอุปัฏฐากของตน ให้ถอนต้นมะม่วงเล็ก ๆ โดยที่สุดแม้งอกในวันนั้น ในที่ระหว่างโยชน์หนึ่ง แล้วให้ทิ้งไปในป่า.

ในวันเพ็ญเดือน ๘ พระศาสดาเสด็จเข้าไปภายในพระนคร. ผู้รักษาสวนของพระราชา ชื่อคัณฑะ เห็นมะม่วงสุกผลใหญ่ผลหนึ่งในระหว่างกลุ่มใบที่มดดำมดแดงทำรังไว้ ไล่กาที่มาชุมนุมด้วยความโลภในกลิ่นและรสแห่งมะม่วงนั้นให้หนีไปแล้ว ถือเอาเพื่อประโยชน์แด่พระราชา เดินไปเห็นพระศาสดาในระหว่างทาง คิดว่า "พระราชาเสวยผลมะม่วงนี้แล้ว พึงพระราชทานกหาปณะแก่เรา ๘ กหาปณะ หรือ ๑๖ กหาปณะ, กหาปณะนั้นไม่พอเพื่อเลี้ยงชีพในอัตภาพหนึ่งของเรา; ก็ถ้าว่า เราจักถวาย ผลมะม่วงนี้แด่พระศาสดา, นั่นจักเป็นคุณนำประโยชน์เกื้อกูลมาให้แก่เรา ตลอดกาลไม่มีสิ้นสุด." เขาน้อมถวายผลมะม่วงนั้นแด่พระศาสดา.

พระศาสดาทอดพระเนตรดูพระอานนทเถระแล้ว. ลำดับนั้น พระเถระนำบาตรที่ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ถวายออกมาแล้ว วางที่พระหัตถ์ของพระองค์.

พระศาสดา ทรงน้อมบาตรเข้าไปรับมะม่วงแล้ว ทรงแสดงอาการเพื่อประทับนั่งในที่นั้นนั่นแหละ. พระเถระได้ปูจีวรถวายแล้ว. ลำดับนั้น เมื่อพระองค์ประทับนั่งบนจีวรนั้นแล้ว พระเถระกรองน้ำดื่ม แล้ว

ขยำมะม่วงสุกผลนั้น ได้ทำให้เป็นน้ำปานะถวาย. พระศาสดาเสวยน้ำปานะผลมะม่วงแล้วตรัสกะนายคัณฑะว่า "เธอจงคุ้ยดินร่วนขึ้นแล้วปลูกเมล็ดมะม่วงนี้ในที่นี้นี่แหละ." เขาได้ทำอย่างนั้นแล้ว.

ประวัติคัณฑามพพฤกษ์

พระศาสดาทรงล้างพระหัตถ์บนเมล็ดมะม่วงนั้น. พอเมื่อพระหัตถ์อันพระองค์ทรงล้างแล้วเท่านั้น, ต้นมะม่วงมีลำต้นเท่าศีรษะไถ (งอนไถ) มีประมาณ ๕๐ ศอก โดยส่วนสูงงอกขึ้นแล้ว. กิ่งใหญ่ ๕ กิ่ง คือใน ๔ ทิศ ๆ ละกิ่ง เบื้องบนกิ่งหนึ่ง ได้มีประมาณกิ่งละ ๕๐ ศอกเทียว. ต้นมะม่วงนั้นสมบูรณ์ด้วยช่อและผล ได้ทรงไว้ซึ่งพวงแห่งมะม่วงสุกในที่แห่งหนึ่ง ในขณะนั้นนั่นเอง.

พวกภิกษุผู้มาข้างหลัง มาขบฉันผลมะม่วงสุกเหมือนกัน.

พระราชาทรงสดับว่า "ข่าวว่า ต้นมะม่วงเห็นปานนี้เกิดขึ้นแล้ว" จึงทรงตั้งอารักขาไว้ด้วยพระดำรัสว่า "ใคร ๆ อย่าตัดต้นมะม่วงนั้น." ก็ต้นมะม่วงนั้น ปรากฏชื่อว่า "คัณฑามพพฤกษ์" เพราะความที่นายคัณฑะปลูกไว้. แม้พวกนักเลงเคี้ยวกินผลมะม่วงสุกแล้วพูดว่า "เจ้าพวกเดียรถีย์ถ่อยเว้ย พวกเจ้ารู้ว่า 'พระสมณโคดมจักทรงทำปาฏิหาริย์ที่โคนต้นคัณฑามพพฤกษ์ จึงสั่งให้ถอนต้นมะม่วงเล็ก ๆ แม้ที่เกิดในวันนั้นในร่วมในที่โยชน์หนึ่ง, ต้นมะม่วงนี้ ชื่อว่าคัณฑามพะ" แล้วเอาเมล็ดมะม่วงที่เป็นเดนประหารพวกเดียรถีย์เหล่านั้น.

ท้าวสักกะทำลายพิธีของพวกเดียรถีย์

ท้าวสักกะทรงสั่งบังคับวาตวลาหกเทวบุตรว่า "ท่านจงถอนมณฑปของพวกเดียรถีย์เสียด้วยลม แล้วให้ลม (หอบไป) ทิ้งเสียบนแผ่นดินที่ทิ้งหยากเยื่อ." เทวบุตรนั้นได้ทำเหมือนอย่างนั้นแล้ว. ท้าวสักกะสั่งบังคับสุริยเทวบุตรว่า "ท่านจงขยายมณฑลพระอาทิตย์ ยัง (พวกเดียรถีย์) ให้เร่าร้อน." แม้เทวบุตรนั้นก็ได้ทำเหมือนอย่างนั้นแล้ว. ท้าวสักกะทรงสั่งบังคับวาตวลาหกเทวบุตรอีกว่า "ท่านจงยังมณฑลแห่งลม (ลมหัวด้วน) ให้ตั้งขึ้นไปเถิด." เทวบุตรนั้นทำอยู่เหมือนอย่างนั้น โปรยเกลียวธุลีลงที่สรีระของพวกเดียรถีย์ที่มีเหงื่อไหล. พวกเดียรถีย์เหล่านั้นได้เป็นเช่นกับจอมปลวกแดง. ท้าวสักกะทรงสั่งบังคับแม้วัสสวลาหกเทวบุตรว่า "ท่านจงให้หยาดน้ำเม็ดใหญ่ ๆ ตก." เทวบุตรนั้นได้ทำเหมือนอย่างนั้นแล้ว. ทีนั้นกายของพวกเดียรถีย์เหล่านั้น ได้เป็นเช่นกับแม่โคด่างแล้ว. พวกเขาแตกหมู่กัน หนีไปในที่เฉพาะหน้า ๆ นั่นเอง. เมื่อพวกเขาหนีไปอยู่อย่างนั้น ชาวนาคนหนึ่งเป็นอุปัฏฐากของปูรณกัสสป คิดว่า "บัดนี้เป็นเวลาทำ ปาฏิหาริย์แห่งพระผู้เป็นเจ้าของเรา, เราจักดูปาฏิหาริย์นั้น" แล้วปล่อยโค ถือหม้อยาคูและเชือก ซึ่งตนนำมาแต่เช้าตรู่เดินมาอยู่ เห็นปูรณะหนีไปอยู่เช่นนั้น จึงกล่าวว่า "ท่านขอรับ ผมมาด้วยหวังว่า 'จักดูปาฏิหาริย์ ของพระผู้เป็นเจ้า,' พวกท่านจะไปที่ไหน ?"

ปูรณะ. ท่านจะต้องการอะไรด้วยปาฏิหาริย์, ท่านจงให้หม้อและเชือกนี้แก่เรา.

เขาถือเอาหม้อและเชือกที่อุปัฏฐากนั้นให้แล้ว ไปยังฝั่งแม่น้ำเอาเชือกผูกหม้อเข้าที่คอของตน แล้วกระโดดลงไปในห้วงน้ำ ยังฟองน้ำ

ให้ตั้งขึ้นอยู่ ทำกาละในอเวจีแล้ว.

พระศาสดาทรงนิรมิตจงกรมแก้วในอากาศ. ที่สุดด้านหนึ่งของจงกรมนั้น ได้มีที่ขอบปากจักรวาลด้านปาจีนทิศ, ด้านหนึ่งได้มีที่ขอบปากจักรวาลด้านปัศจิมทิศ. พระศาสดา เมื่อบริษัทมีประมาณ ๓๖ โยชน์ประชุมกันแล้ว, ในเวลาบ่ายเสด็จออกจากพระคันธกุฎี ด้วยทรงดำริว่า "บัดนี้เป็นเวลาทำปาฏิหาริย์" แล้ว ได้ประทับยืนที่หน้ามุข.

สาวกสาวิการับอาสาทำปาฏิหาริย์แทน

ครั้งนั้น อนาคามีอุบาสิกาคนหนึ่ง ผู้นันทมารดา ชื่อฆรณี เข้าไปเฝ้าพระองค์แล้วกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า เมื่อธิดาเช่นหม่อมฉันมีอยู่, กิจที่พระองค์ต้องลำบากย่อมไม่มี, หม่อมฉันจักทำปาฏิหาริย์."

พระศาสดา. ฆรณี เธอจักทำอย่างไร ?

ฆรณี. พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักทำแผ่นดินใหญ่ในห้องแห่งจักรวาลหนึ่งให้เป็นน้ำแล้วดำลงเหมือนนางนกเป็ดน้ำ แสดงตนที่ขอบปากแห่งจักรวาลด้านปาจีนทิศ, ที่ขอบปากแห่งจักรวาลด้านปัศจิมทิศ อุตรทิศและทักษิณทิศก็เช่นนั้น, ตรงกลางก็เช่นนั้น; เมื่อเป็นเช่นนั้น มหาชนเห็นหม่อมฉันแล้ว, เมื่อใคร ๆ พูดขึ้นว่า 'นั่นใคร ?' ก็จะบอกว่า 'นั่นชื่อนางฆรณี, อานุภาพของหญิงคนหนึ่งยังเพียงนี้ก่อน, ส่วนอานุภาพของพระพุทธเจ้า จักเป็นเช่นไร ?' พวกเดียรถีย์ไม่ทันเห็นพระองค์เลยก็จักหนีไปด้วยอาการอย่างนี้

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกะนางว่า "ฆรณี เราย่อมทราบความที่เธอเป็นผู้สามารถทำปาฏิหาริย์เห็นปานนี้ได้, แต่พวงดอกไม้นี้เขามิได้

ผูกไว้เพื่อประโยชน์แก่เธอ" แล้วทรงห้ามเสีย.

นางฆรณีนั้นคิดว่า "พระศาสดาไม่ทรงอนุญาตแก่เรา, คนอื่นผู้สามารถทำปาฏิหาริย์ยิ่งขึ้นไปกว่าเราจะมีแน่แท้" ดังนี้ แล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ส่วนข้างหนึ่ง.

ฝ่ายพระศาสดาทรงดำริว่า "คุณของสาวกเหล่านั้นจักปรากฏด้วยอาการอย่างนี้แหละ" ทรงสำคัญอยู่ว่า "พวกสาวกจะบันลือสีหนาท ณ ท่ามกลางบริษัทมีประมาณ ๓๖ โยชน์ ด้วยอาการอย่างนี้" จึงตรัสถามสาวกแม้พวกอื่นอีกว่า "พวกเธอจักทำปาฏิหาริย์อย่างไร ? สาวกเหล่านั้นก็กราบทูลว่า "พวกข้าพระองค์จักทำอย่างนี้และอย่างนี้ พระเจ้าข้า" แล้วยืนอยู่เฉพาะพระพักตร์ของพระศาสดานั่นแหละ บันลือสีหนาท.

บรรดาสาวกเหล่านั้น ได้ยินว่า ท่านจุลอนาถบิณฑิกะ คิดว่า "เมื่ออนาคามีอุบาสกผู้เป็นบุตรเช่นเรามีอยู่, กิจที่พระศาสดาต้องลำบากย่อมไม่มี" จึงกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จักทำปาฏิหาริย์" ถูกพระศาสดาตรัสถามว่า "เธอจักทำอย่างไร ?" จึงกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จักนิรมิตอัตภาพเหมือนพรหมมีประมาณ ๑๒ โยชน์ จักปรบดุจดังพรหมด้วยเสียงเช่นกับมหาเมฆกระหึ่มในท่ามกลางบริษัทนี้, มหาชนจักถามว่า 'นี่ชื่อว่าเสียงอะไรกัน ?' แล้วจักกล่าวกันเองว่า 'นัยว่า นี่ชื่อว่าเป็นเสียงแห่งการปรบดังพรหมของท่าน จุลอนาถบิณฑิกะ' พวกเดียรถีย์จักคิดว่า 'อานุภาพของคฤหบดียังถึงเพียงนี้ก่อน, อานุภาพของพระพุทธเจ้าจะเป็นเช่นไร ? ยังไม่ทันเห็นพระองค์เลยก็จักหนีไป." พระศาสดาตรัสเช่นนั้นเหมือนกัน แม้แก่ท่านจุลอนาถบิณฑิกะนั้นว่า "เราทราบอานุภาพของเธอ" แล้วไม่ทรงอนุญาตการทำปาฏิหาริย์

ต่อมา สามเณรีชื่อว่า วีรา มีอายุได้ ๗ ขวบ บรรลุปฏิสัมภิทารูปหนึ่ง ถวายบังคมพระศาสดาแล้วกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักทำปาฏิหาริย์.”

พระศาสดา. วีรา เธอจักทำอย่างไร ?

วีรา. พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักนำภูเขาสิเนรุ ภูเขาจักรวาล และภูเขาหิมพานต์ตั้งเรียงไว้ในที่นี้ แล้วจักออกจากภูเขานั้น ๆ ไปไม่ขัดข้องดุจนางหงส์, มหาชนเห็นหม่อมฉันแล้วจักถามว่า ‘นั่นใคร ?’ แล้วจักกล่าวว่า ‘วีราสามเณรี, พวกเดียรถีย์คิดกันว่า อานุภาพของสามเณรีผู้มีอายุ ๗ ขวบ ยังถึงเพียงนี้ก่อน, อานุภาพของพระพุทธเจ้าจักเป็นเช่นไร ?’ ยังไม่ทันเห็นพระองค์เลยก็จักหนีไป. เบื้องหน้าแต่นี้ไป พึงทราบคำเห็นปานนี้ โดยทำนองดังที่กล่าวแล้วนั่นแล. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแม้แก่สามเณรีนั้นว่า “เราทราบอานุภาพของเธอ” ดังนี้แล้ว ก็ไม่ทรงอนุญาตการทำปาฏิหาริย์.

ลำดับนั้น สามเณรชื่อจุนทะผู้เป็นขีณาสพ บรรลุปฏิสัมภิทารูปหนึ่งมีอายุ ๗ ขวบ เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้วกราบทูลว่า “ข้าพระองค์จักทำปาฏิหาริย์ พระเจ้าข้า” ถูกพระศาสดาตรัสถามว่า “เธอจักทำอย่างไร ?” จึงกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จักจับต้นหว้าใหญ่ที่เป็นธงแห่งชมพูทวีปที่ลำต้นแล้วเขย่า นำผลหว้าใหญ่มาให้บริษัทนี้เคี้ยวกิน, และข้าพระองค์จักนำดอกแคฝอยมาแล้วถวายบังคมพระองค์.” พระศาสดาตรัสว่า “เราทราบอานุภาพของเธอ” ดังนี้แล้วก็ทรงห้ามการทำปาฏิหาริย์ แม้ของสามเณรนั้น.

ลำดับนั้น พระเถรีชื่ออุบลวรรณา ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว

กราบทูลว่า "หม่อมฉันจักทำปาฏิหาริย์ พระเจ้าข้า" ถูกพระศาสดาตรัสถามว่า "เธอจักทำอย่างไร ?" จึงกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักแสดงบริษัทมีประมาณ ๓๒ โยชน์โดยรอบ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ อันบริษัทมีประมาณ ๓๖ โยชน์โดยกลมแวดล้อมแล้วมาถวายบังคมพระองค์." พระศาสดาตรัสว่า "เราทราบอานุภาพของเธอ" แล้วก็ทรงห้ามการทำปาฏิหาริย์ แม้ของพระเถรีนั้น.

ลำดับนั้น พระมหาโมคคัลลานเถระ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วกราบทูลว่า "ข้าพระองค์จักทำปาฏิหาริย์ พระเจ้าข้า" ถูกพระศาสดาตรัสถามว่า "เธอจักทำอะไร ?" จึงกราบทูลว่า "ข้าพระองค์จักวางเขาหลวงชื่อสิเนรุไว้ในระหว่างฟันแล้ว เคี้ยวกินภูเขานั้นดุจพืชเมล็ดผักกาด พระเจ้าข้า."

พระศาสดา. เธอจักทำอะไร ? อย่างอื่น.

มหาโมคคัลลานะ. ข้าพระองค์จักม้วนแผ่นดินใหญ่นี้ดุจเสื่อลำแพนแล้วใส่เข้าไว้ (หนีบไว้) ในระหว่างนิ้วมือ.

พระศาสดา. เธอจักทำอะไร ? อย่างอื่น.

มหาโมคคัลลานะ. ข้าพระองค์จักหมุนแผ่นดินใหญ่ ให้เป็นเหมือนแป้นหมุนภาชนะดินของช่างหม้อ แล้วให้มหาชนเคี้ยวกินโอชะแผ่นดิน.

พระศาสดา. เธอจักทำอะไร ? อย่างอื่น.

มหาโมคคัลลานะ. ข้าพระองค์จักทำแผ่นดินไว้ในมือเบื้องซ้ายแล้ววางสัตว์เหล่านี้ไว้ในทวีปอื่นด้วยมือเบื้องขวา.

พระศาสดา. เธอจักทำอะไร ? อย่างอื่น.

มหาโมคคัลลานะ. ข้าพระองค์จักทำเขาสิเนรุให้เป็นด้ามร่ม ยกแผ่นดินใหญ่ขึ้นวางไว้ข้างบนของภูเขาสิเนรุนั้น เอามือข้างหนึ่งถือไว้คล้ายภิกษุมีร่มในมือ จงกรมไปในอากาศ.

พระศาสดาตรัสว่า "เราทราบอานุภาพของเธอ" ดังนี้แล้วก็ไม่ทรงอนุญาตการทำปาฏิหาริย์ แม้ของพระเถระนั้น. พระเถระนั้นคิดว่า "ชะรอยพระศาสดาจะทรงทราบผู้สามารถทำปาฏิหาริย์ยิ่งกว่าเรา" จึงได้ยืนอยู่ ณ ที่ส่วนข้างหนึ่ง.

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกะพระเถระนั้นว่า "โมคคัลลานะ พวงดอกไม้นี้เขามิได้ผูกไว้เพื่อประโยชน์แก่เธอ, ด้วยว่า เราเป็นผู้มีธุระที่หาผู้เสมอมิได้, ผู้อื่นที่ชื่อว่าสามารถนำธุระของเราไปได้ไม่มี; การที่ผู้สามารถนำธุระของเราไปได้ไม่พึงมีในบัดนี้ไม่เป็นของอัศจรรย์, แม้ในกาลที่เราเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉานที่เป็นอเหตุกำเนิด ผู้อื่นที่สามารถนำธุระของเราไป ก็มิได้มีแล้วเหมือนกัน" อันพระเถระทูลถามว่า "ในกาลไรเล่า ? พระเจ้าข้า" จึงทรงนำอดีตนิทานมาตรัสกัณหอุสภชาดก[๑] นี้ให้พิสดารว่า:-

"ธุระหนักมีอยู่ในกาลใด ๆ, ทางไปในที่ลุ่มลึก มีอยู่ในกาลใด ในกาลนั้นแหละ พวกเจ้าของย่อมเทียมโคชื่อกัณหะ; โคชื่อกัณหะนั้นแหละ ย่อมนำธุระนั้นไป."

---

๑. ขุ. ชา. ๒๗/๑๐. อรรถกถา. ๑/๒๘๙.

เมื่อจะทรงแสดงเรื่องนั้นนั่นแหละให้พิเศษยิ่งขึ้นไปอีก จึงตรัสนันทวิสาลชาดก[๑]นี้ให้พิสดารว่า:-

"บุคคลพึงกล่าวคำเป็นที่พอใจเท่านั้น, ไม่พึงกล่าวคำไม่เป็นที่พอใจในกาลไหน ๆ; (เพราะ) เมื่อพราหมณ์กล่าวคำเป็นที่พอใจอยู่, โคนันทวิสาลเข็นภาระอันหนักไปได้; ยังพราหมณ์นั้นให้ได้ทรัพย์, และพราหมณ์นั้นได้เป็นผู้มีใจเบิกบาน เพราะการได้ทรัพย์นั้น."

ก็แล พระศาสดาครั้นตรัสแล้ว จึงเสด็จขึ้นสู่จงกรมแก้วนั้น. ข้างหน้าได้มีบริษัทประมาณ ๑๒ โยชน์, ข้างหลัง ข้างซ้าย และข้างขวาก็เหมือนอย่างนั้น, ส่วนโดยตรง มีประมาณ ๒๔ โยชน์. พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงทำยมกปาฏิหาริย์ ในท่ามกลางบริษัท. ยมกปาฏิหาริย์นั้น บัณฑิตพึงทราบตามพระบาลีอย่างนี้ก่อน.

ลักษณะของยมกปาฏิหาริย์

"[๒]ญาณในยมกปาฏิหาริย์ของพระตถาคตเป็นไฉน ? ในญาณนี้ พระตถาคตทรงทำยมกปาฏิหาริย์ ไม่ทั่วไปด้วยพวกสาวก; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระกายเบื้องบน, สายน้ำไหลออกแต่พระกายเบื้องล่าง; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระกายเบื้องล่าง, สายน้ำไหลออกแต่พระกายเบื้องบน; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระกายเบื้องหน้า, สายน้ำไหลออกแต่พระกายเบื้องหลัง;

---

๑. ขุ. ชา. ๒๗/๑๐. อรรถกถา. ๑/๒๙๓. ๒. ขุ. ปฏิ. ๓๑/๑๘๓.

ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระกายเบื้องหลัง, สายน้ำไหลออกแต่พระกายเบื้องหน้า; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระเนตรเบื้องขวา, สายน้ำไหลออกแต่พระเนตรเบื้องซ้าย; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระเนตรเบื้องซ้าย; สายน้ำไหลออกแต่พระเนตรเบื้องขวา; ท่อไฟพลุ่งออกแต่ช่องพระกรรณเบื้องขวา, สายน้ำไหลออกแต่ช่องพระกรรณเบื้องซ้าย; ท่อไฟพลุ่งออกแต่ช่องพระกรรณเบื้องซ้าย, สายน้ำไหลออกแต่ช่องพระกรรณเบื้องขวา; ท่อไฟพลุ่งออกแต่ช่องพระนาสิกเบื้องขวา, สายน้ำไหลออกแต่ช่องพระนาสิกเบื้องซ้าย; ท่อไฟพลุ่งออกแต่ช่องพระนาสิกเบื้องซ้าย, สายน้ำไหลออกแต่ช่องพระนาสิกเบื้องขวา; ท่อไฟพลุ่งออกแต่จะงอยพระอังสาเบื้องขวา, สายน้ำไหลออกแต่จะงอยพระอังสาเบื้องซ้าย; ท่อไฟพลุ่งออกแต่จะงอยพระอังสาเบื้องซ้าย, สายน้ำไหลออกแต่จะงอยพระอังสาเบื้องขวา; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระหัตถ์เบื้องขวา, สายน้ำไหลออกแต่พระหัตถ์เบื้องซ้าย; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระหัตถ์เบื้องซ้าย, สายน้ำไหลออกแต่พระหัตถ์เบื้องขวา, ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระปรัศว์เบื้องขวา; สายน้ำไหลออกแต่พระปรัศว์เบื้องซ้าย; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระปรัศว์เบื้องซ้าย, สายน้ำไหลออกแต่พระปรัศว์เบื้องขวา; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระบาทเบื้องขวา, สายน้ำไหลออกแต่พระบาทเบื้องซ้าย; ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระบาทเบื้องซ้าย, สายน้ำไหลออกแต่พระบาทเบื้องขวา, ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระองคุลี, สายน้ำไหลออกแต่ช่องพระองคุลี; ท่อไฟพลุ่งออกแต่ช่องพระองคุลี สายน้ำไหลออกจากพระองคุลี; ท่อไฟพลุ่งออกแต่ขุมพระโลมาขุมหนึ่ง ๆ, สายน้ำไหลออกแต่พระโลมาเส้นหนึ่ง ๆ, ท่อไฟพลุ่งออกแต่พระโลมาเส้นหนึ่ง ๆ, สายน้ำไหลออกแต่ขุมพระโลมาขุมหนึ่ง ๆ,

รัศมีทั้งหลาย ย่อมเป็นไปด้วยสามารถแห่งสี ๖ อย่าง คือ เขียว เหลือง แดง ขาว หงสบาท ปภัสสร; พระผู้มี พระภาคเจ้าทรงจงกรม, พระพุทธนิรมิตย่อมยืนหรือนั่งหรือสำเร็จการนอน; (พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับยืน พระพุทธนิรมิตย่อมจงกรม นั่งหรือสำเร็จการนอน, พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่ง พระพุทธนิรมิตย่อมจงกรม ยืนหรือสำเร็จการนอน; พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสำเร็จสีหไสยา พระพุทธนิรมิตย่อมจงกรม ยืนหรือนั่ง; พระพุทธนิรมิตจงกรม, พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทรงยืน ประทับนั่งหรือสำเร็จสีหไสยา; พระพุทธนิรมิตทรงยืน, พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทรงจงกรม ประทับนั่งหรือทรงสำเร็จสีหไสยา;). พระพุทธนิรมิตประทับนั่ง, พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทรงจงกรม ประทับยืน หรือสำเร็จสีหไสยา พระพุทธนิรมิตสำเร็จสีหไสยา, พระผู้มีพระภาคย่อมทรงจงกรม ประทับยืน หรือประทับ นั่ง นี้เป็นญาณในยมกปาฏิหาริย์ของพระตถาคต.”

ก็พระศาสดาเสด็จจงกรมบนที่จงกรมนั้น ได้ทรงทำปาฏิหาริย์นี้แล้ว. เพื่อจะแสดงเนื้อความนั้น “ท่อไฟย่อมพลุ่งออกแต่พระกายเบื้องบนด้วยอำนาจเตโชกสิณสมาบัติของพระศาสดานั้น, สายน้ำไหลออกแต่พระกายเบื้องล่าง ด้วยอำนาจอาโปกสิณสมาบัติ; ท่อไฟพลุ่งออกแต่ที่ ๆ สายน้ำไหลออกแล้วอีก, และสายน้ำก็ไหลออกแต่ที่ ๆ ท่อไฟพลุ่งออก” พระสารีบุตรเถระจึงกล่าวว่า เหฏฺฐิมกายโต อุปริมกายโต.” นัยในบททั้งปวงก็เช่นนี้. ก็ในยมกปาฏิหาริย์นี้ ท่อไฟมิได้เจือปนกับสายน้ำเลย, อนึ่ง สายน้ำก็มิได้เจือด้วยท่อไฟ, ก็นัยว่าท่อไฟและสายน้ำทั้งสองนี้พลุ่งขึ้นไปตลอดถึงพรหมโลก แล้วก็ลุกลามไปที่ขอบปากจักรวาล. ก็เพราะเหตุที่พระสารีบุตรเถระกล่าวไว้ว่า **“ฉนฺนํ วณฺณานํ”** พระรัศมี

พรรณะ ๖ ประการของพระศาสดานั้น พลุ่งขึ้นไปจากห้องแห่งจักรวาลหนึ่ง ดุจทองคำละลายคว้าง ซึ่งกำลังไหลออกจากเบ้า และดุจสายน้ำแห่งทองคำที่ไหลออกจากทะนานยนต์ จดพรหมโลกแล้วสะท้อนกลับมาจดขอบปากจักรวาลตามเดิม. ห้องแห่งจักรวาลหนึ่งได้เป็นดุจเรือนต้นโพธิที่ตรึงไว้ด้วยซี่กลอนอันคด มีแสงสว่างเป็นอันเดียวกัน.

ในวันนั้น พระศาสดาเสด็จจงกรมทรงทำ (ยมก) ปาฏิหาริย์แสดงธรรมกถาแก่มหาชนในระหว่าง ๆ, และเมื่อทรงแสดงไม่ทรงทำให้มหาชนให้หนักใจ[๑] ประทานให้เบาใจยิ่ง. ในขณะนั้น มหาชนยังสาธุการให้เป็นไปแล้ว. ในเวลาที่สาธุการของมหาชนนั้นเป็นไป พระศาสดาทรงตรวจดูจิตของบริษัทซึ่งใหญ่ถึงเพียงนั้น ได้ทรงทราบวาระจิตของคนหนึ่ง ๆ ด้วยอำนาจอาการ ๑๖ อย่าง. จิตของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นไปเร็วอย่างนี้, บุคคลใด ๆ เลื่อมใสในธรรมใดและในปาฏิหาริย์ใด, พระศาสดาทรงแสดงธรรม และได้ทรงทำปาฏิหาริย์ด้วยอำนาจอัธยาศัยแห่งบุคคลนั้น ๆ. เมื่อพระองค์ทรงแสดงธรรม และทรงทำปาฏิหาริย์ด้วยอาการอย่างนี้ ธรรมาภิสมัยได้มีแก่มหาชนแล้ว. ก็พระศาสดาทรงกำหนดจิตของพระองค์ไม่ทรงเห็นคนอื่นผู้สามารถจะถามปัญหาในสมาคมนั้นจึงทรงนิรมิตพระพุทธนิรมิต. พระศาสดาทรงเฉลยปัญหาที่พระพุทธนิรมิตนั้นถามแล้ว. พระพุทธนิรมิตนั้นก็เฉลยปัญหาที่พระศาสดาตรัสถามแล้ว. ในเวลาที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงจงกรม พระพุทธนิรมิตสำเร็จอิริยาบถ

---

๑. นิรสฺสาสํ ให้มีความโล่งใจออกแล้ว.

มีการยืนเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง. ในเวลาที่พระพุทธนิรมิตจงกรม พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสำเร็จพระอิริยาบถ มีการประทับยืนเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง. เพื่อจะแสดงเนื้อความนั้น พระธรรมสังคาหกาจารย์ จึงกล่าวคำเป็นต้นว่า "พระพุทธนิรมิตย่อม จงกรมบ้าง" เป็นต้น.

ธรรมาภิสมัยได้มีแก่สัตว์ ๒๐ โกฏิในสมาคมนั้น เพราะเห็นปาฏิหาริย์ของพระศาสดา ผู้ทรงทำอยู่อย่างนั้น และเพราะได้ฟังธรรมกถา.

พระศาสดาเสด็จจำพรรษาชั้นดาวดึงส์

พระศาสดากำลังทรงทำปาฏิหาริย์อยู่นั่นแล ทรงรำพึงว่า "พระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลาย ทำปาฏิหาริย์นี้แล้ว จำพรรษาที่ไหนหนอแล ?" ทรงเห็นว่า "จำพรรษาในภพดาวดึงส์ แล้วทรงแสดงอภิธรรมปิฎกแก่พระพุทธมารดา" ดังนี้แล้ว ทรงยกพระบาทขวาเหยียบเหนือยอดภูเขายุคันธร ทรงยกพระบาทอีกข้างหนึ่งเหยียบเหนือยอดเขาสิเนรุ วาระที่ย่างพระบาท ๓ ก้าว ได้มีแล้วในที่ ๖๘ แสนโยชน์อย่างนี้. ช่องพระบาท ๒ ช่อง ได้ถ่างออกเช่นเดียวกันกับการย่างพระบาทตามปกติ. ใคร ๆ ไม่พึงกำหนดว่า "พระศาสดาทรงเหยียดพระบาทเหยียบแล้ว. เพราะในเวลาที่พระองค์ทรงยกพระบาทนั่นแหละ ภูเขาเหล่านั้นก็มาสู่ที่ใกล้พระบาทรับไว้แล้ว, ในเวลาที่พระศาสดาทรงเหยียบแล้ว ภูเขาเหล่านั้นก็ตั้งประดิษฐานในที่เดิม. ท้าวสักกะทอดพระเนตรเห็นพระศาสดาแล้ว ทรงดำริว่า "พระศาสดาจักทรงเข้าจำพรรษานี้ในท่ามกลางบัณฑุกัมพลสิลา, อุปการะจักมีแก่เหล่าเทพดามากหนอ, แต่เมื่อพระศาสดาทรงจำพรรษาที่นั่น เทพดาอื่น ๆ จักไม่อาจหยุดมือได้;

ก็แลบัณฑุกัมพลสิลานี้ ยาว ๖๐ โยชน์ กว้าง ๕๐ โยชน์ หนา ๑๕ โยชน์ แม้เมื่อพระศาสดาประทับนั่งแล้ว ก็คงคล้ายกับว่างเปล่า." พระศาสดาทรงทราบอัธยาศัยของท้าวเธอ ทรงโยนสังฆาฏิของพระองค์ไปให้คลุมพื้นศิลาแล้ว. ท้าวสักกะทรงดำริว่า "พระศาสดาทรงโยนจีวรมาให้คลุมไว้ก่อน, ก็พระองค์จักประทับนั่งในที่นิดหน่อยด้วยพระองค์เอง." พระศาสดาทรงทราบอัธยาศัยของท้าวเธอ จึงประทับนั่งทำบัณฑุกัมพลสิลาไว้ภายในขนดจีวรนั่นเอง ประหนึ่งภิกษุผู้ทรงผ้ามหาบังสุกุล ทำตั่งเตี้ยไว้ภายในขนดจีวรฉะนั้น. ขณะนั้นเอง แม้มหาชนแลดูพระศาสดาอยู่ก็มิได้เห็น. กาลนั้น ได้เป็นประหนึ่งเวลาพระจันทร์ตก, และได้เป็นเหมือนเวลาพระอาทิตย์ตก. มหาชนคร่ำครวญกล่าวคาถานี้ว่า:-

"พระศาสดาเสด็จไปสู่เขาจิตรกูฏ หรือสู่เขาไกรลาส หรือ
สู่เขายุคันธร, เราทั้งหลายจึงไม่เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้โลกเชษฐ์ ผู้ประเสริฐกว่านระ."

อีกพวกหนึ่งกำลังคร่ำครวญว่า "ชื่อว่าพระศาสดา ทรงยินดีแล้วในวิเวก, พระองค์จักเสด็จไปสู่แคว้นอื่น หรือชนบทอื่นเสียแล้ว เพราะทรงละอายว่า 'เราทำปาฏิหาริย์เห็นปานนี้ แก่บริษัทเห็นปานนี้,' บัดนี้เราทั้งหลายคงไม่ได้เห็นพระองค์" ดังนี้ กล่าวคาถานี้ว่า:-

"พระองค์ผู้เป็นปราชญ์ ทรงยินดีแล้วในวิเวกจักไม่เสด็จ
กลับมาโลกนี้อีก, เราทั้งหลายจะไม่เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้โลกเชษฐ์ ผู้ประเสริฐกว่านระ" ดังนี้.

ชนเหล่านั้นถามพระมหาโมคคัลลานะว่า "พระศาสดาเสด็จไปที่ไหน ? ขอรับ" ท่านแม้ทราบอยู่เอง ก็ยังกล่าวว่า "จงถาม

พระอนุรุทธเถิด” ด้วยมุ่งหมายว่า “คุณแม้ของสาวกอื่น ๆ จงปรากฏ” ดังนี้. ชนเหล่านั้นถามพระเถระอย่างนั้นว่า “พระศาสดาเสด็จไปที่ไหน ? ขอรับ.”

พระอนุรุทธ. เสด็จไปจำพรรษาที่บัณฑุกัมพลสิลา ในภพดาวดึงส์ แล้วทรงแสดงอภิธรรมปิฎกแก่พระมารดา.

มหาชน. จักเสด็จมาเมื่อไร ? ขอรับ.

พระอนุรุทธ. ทรงแสดงอภิธรรมปิฎกตลอด ๓ เดือนแล้ว จักเสด็จมาในวันมหาปวารณา.

ชนเหล่านั้นพูดกันว่า “พวกเราไม่ได้เห็นพระศาสดา จักไม่ไป” ดังนี้แล้ว ทำที่พักอยู่แล้วในที่นั้นนั่นเอง. ได้ยินว่า ชนเหล่านั้นได้มีอากาศนั่นเอง เป็นเครื่องมุงเครื่องบัง ชื่อว่าเหงื่อที่ไหลออกจากตัวของบริษัทใหญ่ถึงเพียงนั้น มิได้ปรากฏแล้ว. แผ่นดินได้แหวกช่องให้แล้ว. พื้นแผ่นดินในที่ทุกแห่ง ได้เป็นที่สะอาดทีเดียว. พระศาสดาได้ตรัสสั่งพระมหาโมคคัลลานะไว้ก่อนทีเดียวว่า “โมคคัลลานะ เธอพึงแสดงธรรมแก่บริษัทนั่น, จุลอนาถบิณฑิกะจักให้อาหาร.” เพราะเหตุนั้น จุลอนาถบิณฑิกะแลได้ให้แล้วซึ่งข้าวต้ม ข้าวสวย ของเคี้ยว ของหอม ระเบียบและเครื่องประดับ แก่บริษัทนั้น ทุกเวลาทั้งเช้าและเย็นตลอดไตรมาสนั้น. พระมหาโมคคัลลานะแสดงธรรมแล้ว วิสัชนาปัญหาที่เหล่าชนผู้มาแล้วๆ เพื่อดูปาฏิหาริย์ถามแล้ว.

พระสัมพุทธเจ้าไพโรจน์ล่วงเหล่าเทวดา

เทวดาในหมื่นจักรวาล แวดล้อมแม้พระศาสดา ผู้ทรงจำพรรษาที่บัณฑุกัมพลสิลา เพื่อทรงแสดงอภิธรรมแก่พระมารดา เหตุนั้นพระธรรมสังคาหกาจารย์จึงกล่าวว่า:-

"ในกาลใด พระพุทธเจ้า ผู้เป็นยอดบุรุษประทับอยู่
เหนือบัณฑุกัมพลสิลา ณ ควงไม้ปาริฉัตตกะในภพดาวดึงส์,
ในกาลนั้น เทพดาทั้งหลายในหมื่นโลกธาตุประชุมพร้อมกัน
แล้วเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ประทับอยู่บนยอดเขา,
เทพดาองค์ไหน ๆ ก็หาไพโรจน์ กว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
โดยวรรณะไม่, พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ย่อมไพโรจน์
ล่วงปวงเทพดาทั้งหมด."

ก็เมื่อพระศาสดานั้น ประทับนั่งครอบงำเทพดาทุกหมู่เหล่า ด้วยรัศมีพระสรีระของพระองค์อย่างนี้ พระพุทธมารดาเสด็จมาจากวิมานชั้นดุสิต ประทับนั่ง ณ พระปรัศว์เบื้องขวา. แม้อินทกเทพบุตร ก็มานั่ง ณ พระปรัศว์เบื้องขวาเหมือนกัน. อังกุรเทพบุตรมานั่ง ณ พระปรัศว์เบื้องซ้าย. อังกุรเทพบุตรนั้น เมื่อเทพดาทั้งหลายผู้มีศักดิ์ใหญ่ประชุมกัน ร่นออกไปแล้ว ได้โอกาสในที่มีประมาณ ๑๒ โยชน์. อินทกเทพบุตรนั่งในที่นั่นเอง. พระศาสดาทอดพระเนตรดูเทพบุตรทั้งสองนั้นแล้ว มีพระประสงค์จะยังบริษัทให้ทราบความที่ทานอันบุคคลถวายแล้วแก่ทักขิไณยบุคคลในศาสนาของพระองค์ เป็นกุศลมีผลมาก จึงตรัสอย่างนี้ว่า "อังกุระเธอทำแถวเตาไฟยาว ๑๒ โยชน์ให้ทานเป็นอันมากในกาลประมาณหมื่นปี ซึ่งเป็นระยะกาลนาน, บัดนี้เธอมาสู่สมาคมของเรา

ได้โอกาสในที่ไกลตั้ง ๑๒ โยชน์ ซึ่งไกลกว่า เทพบุตรทั้งหมด; อะไรหนอแล เป็นเหตุในข้อนี้?" แท้จริงพระธรรมสังคาหกาจารย์ทั้งหลาย ก็ได้กล่าวไว้ดังนี้ว่า:-

"พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทอดพระเนตรอังกุรเทพบุตร และอินทกเทพบุตรแล้ว เมื่อจะทรงยกย่องทักขิไณยบุคคล ได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า 'อังกุระ เธอให้ทานเป็นอันมาก ในระหว่างกาลนาน, เธอเมื่อมาสู่สำนักของเรา นั่งเสียไกลลิบ"

พระศาสดาตรัสได้ยินถึงมนุษย์โลก

พระสุรเสียงนั้น (ดัง) ถึงพื้นปฐพี. บริษัททั้งหมดนั้น ได้ยินพระสุรเสียงนั้น.

เมื่อพระศาสดาตรัสอย่างนั้นแล้ว อังกุรเทพบุตร อันพระศาสดาผู้มีพระองค์อันอบรมแล้วตรัสเตือนแล้ว ได้กราบทูลคำนี้ว่า:-

"ข้าพระองค์จะต้องการอะไร ด้วยทานอันว่างเปล่าจากทักขิไณยบุคคล ยักษ์[๑]ชื่ออินทกะนี้นั้น ถวายทานแล้วนิดหน่อย ยังรุ่งเรืองยิ่งกว่าข้าพระองค์ดุจพระจันทร์ในหมู่ดาว"

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ทชฺชา** แก้เป็น **ทตฺวา** (แปลว่าให้แล้ว).

เมื่ออังกุรเทพบุตรกราบทูลอย่างนั้นแล้ว พระศาสดาตรัสกะอินทก-

---

๑. เทพบุตรผู้อันบุคคลพึงบูชา.

เทพบุตรว่า "อินทกะ เธอนั่งข้างขวาของเรา, ไฉนจึงไม่ต้องร่นออกไปนั่งเล่า ?" อินทกเทพบุตรกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ได้ทักขิไณยสมบัติแล้ว ดุจชาวนาหว่านพืชนิดหน่อยในนาดี" ดังนี้แล้ว เมื่อจะประกาศทักขิไณยบุคคล จึงกราบทูลว่า:-

"พืชแม้มาก อันบุคคลหว่านแล้วในนาดอน ผลย่อมไม่ไพบูลย์ ทั้งไม่ยังชาวนาให้ยินดี ฉันใด, ทานมากมายอันบุคคลตั้งไว้ในหมู่ชนผู้ทุศีล ผลย่อมไม่ไพบูลย์ ทั้งไม่ยังทายกให้ยินดี ฉันนั้นเหมือนกัน; พืชแม้เล็กน้อย อันบุคคลหว่านแล้วในนาดี เมื่อฝนหลั่งสายน้ำถูกต้อง (ตามกาล) ผลก็ย่อมยังชาวนาให้ยินดีได้ ฉันใด, เมื่อสักการะแม้เล็กน้อยอันทายกทำแล้วในเหล่าท่านผู้มีศีล ผู้มีคุณคงที่ผลก็ย่อมยังทายกให้ยินดีได้ ฉันนั้นเหมือนกัน."

ทานที่ให้ในทักขิไณยบุคคลมีผลมาก

ถามว่า "ก็บุรพกรรมของอินทกเทพบุตรนั่น เป็นอย่างไร ?"

แก้ว่า "ได้ยินว่า อินทกเทพบุตรนั้นได้ให้ถวายภิกษาทัพพีหนึ่งที่เขานำมาแล้วเพื่อตน แก่พระอนุรุทธเถระผู้เข้าไปบิณฑบาตภายในบ้าน. บุญของเธอนั้น มีผลมากกว่าทานที่อังกุรเทพบุตร ทำแถวเตาไฟยาวตั้ง ๑๒ โยชน์ ให้แล้วตั้งหมื่นปี, เพราะเหตุนั้น อินทกเทพบุตรจึงกราบทูลอย่างนั้น," เมื่ออินทกเทพบุตรกราบทูลอย่างนั้นแล้ว พระศาสดาตรัสว่า "อังกุระ การเลือกเสียก่อนแล้วให้ทานจึงควร, ทานนั้นย่อมมีผลมากด้วยอาการอย่างนี้ ดุจพืชที่เขาหว่านดีในนาดีฉะนั้น; แต่เธอหาได้ทำ

อย่างนั้นไม่, เหตุนั้น ทานของเธอจึงไม่มีผลมาก" เมื่อจะทรงประกาศเนื้อความนี้ให้แจ่มแจ้งจึงตรัสว่า:-

"ทานอันบุคคลให้แล้วในเขตใด มีผลมาก, บุคคลพึงเลือกให้ทานในเขตนั้น; การเลือกให้ อันพระสุคตทรงสรรเสริญแล้ว, ทานที่บุคคลให้แล้วในทักขิไณยบุคคล ทั้งหลาย ที่มีอยู่ในโลกคือหมู่สัตว์ที่ยังเป็นอยู่นี้ มีผลมาก เหมือนพืชที่บุคคลหว่านแล้วในนาดีฉะนั้น."

เมื่อจะทรงแสดงธรรมให้ยิ่งขึ้นไป ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า:-

"นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย หมู่สัตว์นี้มีราคะเป็นเครื่องประทุษร้าย, เพราะเหตุนั้นแล ทานที่บุคคลให้แล้ว ในท่านที่มีราคะไปปราศแล้วทั้งหลาย จึงมี ผลมาก. นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย หมู่สัตว์นี้มีโทสะเป็นเครื่องประทุษร้าย, เพราะเหตุนั้นแล ทานที่บุคคลให้แล้วในท่านผู้มีโทสะไปปราศแล้วทั้งหลาย จึงมีผลมาก. นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย หมู่สัตว์นี้มีโมหะเป็นเครื่องประทุษร้าย, เพราะเหตุนั้นแล ทานที่บุคคลให้แล้วในท่านผู้มีโมหะไปปราศแล้วทั้งหลาย จึงมีผลมาก. นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย, หมู่สัตว์ นี้มีความอยากเป็นเครื่องประทุษร้าย เพราะเหตุนั้นแล ทานที่บุคคลให้แล้วในท่านผู้มีความอยากไปปราศแล้ว ทั้งหลาย จึงมีผลมาก."

ในกาลจบเทศนา อังกุรเทพบุตรและอินทกเทพบุตร ดำรงอยู่แล้วในโสดาปัตติผล. (ธรรมเทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชนแล้ว).

พระศาสดาเสด็จไปโปรดพระมารดาชั้นดาวดึงส์

ลำดับนั้น พระศาสดาประทับนั่งในท่ามกลางเทวบริษัท ทรงปรารภพระมารดาเริ่มตั้งอภิธรรมปิฎกว่า **“กุสลา ธมฺมา, อกุสลา ธมฺมา, อพฺยากตา ธมฺมา”** ดังนี้เป็นต้น. ทรงแสดงอภิธรรมปิฎกโดยนัยนี้ เรื่อยไปตลอด ๓ เดือน. ก็แลทรงแสดงธรรมอยู่ ในเวลาภิกษาจารทรง นิรมิตพระพุทธนิรมิต ด้วยทรงอธิษฐานว่า “พุทธนิรมิตนี้จงแสดงธรรม ชื่อเท่านี้ จนกว่าเราจะมา” แล้วเสด็จไปป่าหิมพานต์ ทรงเคี้ยวไม้สีฟัน ชื่อนาคลตา บ้วนพระโอษฐ์ที่สระอโนดาต นำบิณฑบาตมาแต่อุตตรกุรุทวีป ได้ประทับนั่งทำภัตกิจในโรงกว้างใหญ่แล้ว. พระสารีบุตรเถระไปทำวัตรแด่พระศาสดาในที่นั้น. พระศาสดาทรงทำภัตกิจแล้ว ตรัสแก่พระเถระว่า “สารีบุตร วันนี้เราภาษิตธรรมชื่อเท่านี้, เธอจงบอกแก่ (ภิกษุ ๕๐๐) นิสิตของตน.” ได้ทราบว่า กุลบุตร ๕๐๐ เลื่อมใส ยมกปาฏิหาริย์ บวชแล้วในสำนักของพระเถระ. พระศาสดาตรัสแล้วอย่างนั้น ทรงหมายเอาภิกษุเหล่านั้น. ก็แลครั้นตรัสแล้ว เสด็จไปสู่เทวโลก ทรงแสดงธรรมเอง ต่อจากที่พระพุทธนิรมิตแสดง. แม้พระเถระก็ไปแสดงธรรมแก่ภิกษุเหล่านั้น. ภิกษุเหล่านั้น เมื่อพระศาสดา เสด็จอยู่ในเทวโลกนั้นแล ได้เป็นผู้ชำนาญในปกรณ์ ๗ แล้ว.

ได้ยินว่า ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสป ภิกษุเหล่านั้นเป็นค้างคาวหนู ห้อยอยู่ที่เงื้อมแห่งหนึ่ง เมื่อพระเถระ ๒ รูป จงกรมแล้วท่องอภิธรรมอยู่, ได้ฟังถือเอานิมิตในเสียงแล้ว, ค้างคาวเหล่านั้นไม่รู้ว่า “เหล่านี้ ชื่อว่าขันธ์, เหล่านี้ ชื่อว่าธาตุ” ด้วยเหตุสักว่าถือเอานิมิตในเสียงเท่านั้น จุติจากอัตภาพนั้น แล้วเกิดในเทวโลกเสวยทิพยสมบัติสิ้นพุทธันดรหนึ่ง จุติจากเทวโลกนั้นแล้ว เกิดในเรือน

ตระกูลในกรุงสาวัตถี เกิดความเลื่อมใสในยมกปาฏิหาริย์ บวชในสำนักของพระเถระแล้ว ได้เป็นผู้ชำนาญในปกรณ์ ๗ ก่อนกว่าภิกษุทั้งปวง. แม้พระศาสดาก็ทรงแสดงอภิธรรมโดยทำนองนั้นแล ตลอด ๓ เดือนนั้น

ในกาลจบเทศนา ธรรมาภิสมัยได้มีแก่เทวดา ๘ หมื่นโกฏิ, แม้พระมหามายาก็ตั้งอยู่แล้วในโสดาปัตติผล.

พระโมคคัลลานเถระขึ้นไปทูลถามข่าวเสด็จลง

บริษัทมีปริมณฑล ๓๖ โยชน์ แม้นั้นแล คิดว่า "แต่บัดนี้ ไปในวันที่ ๗ จักเป็นวันมหาปวารณา" แล้วเข้าไปหาพระมหาโมคคัลลานเถระกล่าวว่า "ท่านเจ้าข้า ควรจะทราบวันเสด็จลงของพระศาสดา, เพราะข้าพเจ้าทั้งหลาย ไม่เห็นพระศาสดาแล้ว จักไม่ไป." ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ฟังถ้อยคำนั้นแล้วรับว่า "ดีละ" แล้วดำลงในแผ่นดินตรงนั้นเอง อธิษฐานว่า "บริษัทจงเห็นเรา ผู้ไปถึงเชิงเขาสิเนรุแล้วขึ้นไปอยู่" มีรูปปรากฏดุจด้ายกัมพลเหลืองที่ร้อยไว้ในแก้วมณีเทียว ขึ้นไปแล้วโดยท่ามกลางเขาสิเนรุ. แม้พวกมนุษย์ก็แลเห็น ท่านว่า "ขึ้นไปแล้ว ๑ โยชน์ ขึ้นไปแล้ว ๒ โยชน์" เป็นต้น, แม้พระเถระขึ้นไปถวายบังคมพระบาทยุคลของพระศาสดา ดุจเทินไว้ด้วยเศียรเกล้า กราบทูลอย่างนี้ว่า "พระเจ้าข้า บริษัทประสงค์จะเฝ้าพระองค์ก่อนแล้วไป, พระองค์จักเสด็จลงเมื่อไร ?"

พระศาสดา. โมคคัลลานะ ก็สารีบุตร พี่ของเธอ อยู่ที่ไหน.

พระโมคคัลลานะ พระเจ้าข้า ท่านจำพรรษาอยู่ ในสังกัสสนคร.

พระศาสดา. โมคคัลลานะ ในวันที่ ๗ แต่วันนี้ (ไป) เราจักลงที่ประตูเมืองสังกัสสะ ในวันมหาปวารณา, ผู้ใคร่จะพบเราก็จงไปที่นั้นเถิด; ก็แลสังกัสสนครจากกรุงสาวัตถี มีประมาณ ๓๐ โยชน์, ในทางเท่านั้นกิจที่จะต้องเตรียมเสบียง ย่อมไม่มีแก่ใคร ๆ, เธอพึงบอกแก่คนเหล่านั้นว่า 'ท่านทั้งหลาย จงเป็นผู้รักษาอุโบสถไป ดุจไปสู่ วิหารใกล้เพื่อฟังธรรมเถิด.'

พระพุทธองค์ทรงเปิดโลก

พระเถระทูลว่า "ดีละ พระเจ้าข้า" แล้วได้บอกตามรับสั่ง. พระศาสดาเสด็จจำพรรษาปวารณาแล้ว ตรัสบอกแก่ท้าวสักกะว่า "มหาบพิตร อาตมภาพจักไปสู่ถิ่นของมนุษย์." ท้าวสักกะทรงนิรมิตบันได ๓ ชนิด คือบันไดทองคำ บันไดแก้วมณี บันไดเงิน เชิงบันไดเหล่านั้น ตั้งอยู่แล้วที่ประตูสังกัสสนคร, หัวบันไดเหล่านั้น ตั้งอยู่แล้วที่ยอดเขาสิเนรุ, ในบันไดเหล่านั้น บันไดทอง ได้มีในข้างเบื้องขวาเพื่อพวกเทวดา, บันไดเงิน ได้มีในข้างเบื้องซ้าย เพื่อมหาพรหมทั้งหลาย, บันไดแก้วมณีได้มีในท่ามกลาง เพื่อพระตถาคต. พระศาสดาประทับยืนอยู่บนยอดเขาสิเนรุ. ทรงทำยมกปาฏิหาริย์ในกาลที่เสด็จลงจากเทวโลกทรงแลดูข้างบนแล้ว, สถานที่อันพระองค์ทรงแลดูแล้วทั้งหลาย ได้มีเนินเป็นอันเดียวกันจนถึงพรหมโลก; ทรงแลดูข้างล่าง. สถานที่อันพระองค์ทรงแลดูแล้ว ได้มีเนินเป็นอันเดียวกันจนถึงอเวจี; ทรงแลดูทิศใหญ่และทิศเฉียงทั้งหลาย, จักรวาลหลายแสน ได้มีเนินเป็นอันเดียวกัน; เทวดาเห็นพวกมนุษย์, แม้พวกมนุษย์ก็เห็นพวกเทวดา. พวกเทวดาและมนุษย์

ทั้งหมด ต่างเห็นกันแล้วเฉพาะหน้าทีเดียว. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเปล่งพระฉัพพรรณรังสีไปแล้ว. มนุษย์ในบริษัทซึ่งมีปริมณฑล ๓๖ โยชน์ แม้คนหนึ่ง เมื่อแลดูสิริของพระพุทธเจ้าในวันนั้นแล้ว ชื่อว่าไม่ปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้า มิได้มีเลย. พวกเทวดาลงทางบันไดทอง, พวกมหาพรหมลงทางบันไดเงิน; พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จลงทางบันไดแก้วมณี. เทพบุตรนักฟ้อนชื่อปัญจสิขะ ถือพิณสีเหลืองดุจผลมะตูมยืนอยู่ ณ ข้างเบื้องขวา ทำบูชาด้วยการฟ้อนแด่พระศาสดาลงมา มาตลิสังคาหกเทพบุตรยืน ณ ข้างเบื้องซ้าย ถือของหอมระเบียบและดอกไม้อันเป็นทิพย์นมัสการอยู่ ทำบูชาแล้วลงมา. ท้าวมหาพรหมกั้นฉัตร, ท้าวสุยามถือพัดวาลวิชนี. พระศาสดาเสด็จลงพร้อมด้วยบริวารนี้หยุดประทับอยู่ที่ประตูสังกัสสนคร. แม้พระสารีบุตรเถระ มาถวายบังคมพระศาสดาแล้ว เพราะพระศาสดาเสด็จลงด้วยพุทธสิริเห็นปานนั้นอันท่านไม่เคยเห็นแล้ว ในกาลก่อนแต่นี้, เพราะฉะนั้น จึงประกาศความยินดีของตน ด้วยคาถาทั้งหลายเป็นต้นว่า:-

> **"พระศาสดา ผู้มีถ้อยคำอันไพเราะ ทรงเป็นอาจารย์**
> **แห่งคณะ[๑] เสด็จมาจากดุสิตอย่างนี้ เรายังไม่เห็น หรือไม่**
> **ได้ยินต่อใคร ในกาลก่อนแต่นี้"**

แล้วทูลว่า "พระเจ้าข้า วันนี้เทวดาและมนุษย์แม้ทั้งหมดย่อมกระหยิ่มปรารถนาต่อพระองค์."

---

๑. คณิมาคโต ตัดบทเป็น คณี อาคโต. อรรถกถาว่า...คณาจริยตฺตา คณี...

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกะท่านว่า "สารีบุตร ชื่อว่าพระพุทธเจ้าผู้ประกอบพร้อมด้วยคุณเห็นปานนี้ ย่อมเป็นที่รักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายโดยแท้." เมื่อจะทรงแสดงธรรม จึงตรัสพระคาถานี้ว่า:-

๒. เย ฌานปฺปสุตา ธีรา เนกฺขมฺมูปสเม รตา
เทวาปิ เตสํ ปิหยนฺติ สมฺพุทฺธานํ สติมตํ.

"พระสัมพุทธเจ้าเหล่าใด เป็นปราชญ์ ขวนขวายในฌาน
ยินดีแล้วในธรรมที่เข้าไปสงบด้วย สามารถแห่งการออก,
แม้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ก็ย่อมกระหยิ่มต่อพระสัมมา
สัมพุทธเจ้าเหล่านั้น ผู้มีสติ."

แก้อรรถ

บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า **เย ฌานปฺปสุตา** ความว่า ประกอบแล้ว ขวนขวายแล้วในฌาน ๒ อย่างเหล่านี้ คือ ลักขณูปนิชฌาน อารัมมณูปนิชฌาน ด้วยการนึกการเข้าการอธิษฐานการออกและการพิจารณา บรรพชา อันผู้ศึกษาไม่พึงถือว่า "เนกขัมมะ" ในคำว่า **เนขมฺมูปสเม รตา** นี้, ก็คำ "เนกขัมมะ" นั่น พระองค์ตรัสหมายเอาความยินดีในนิพพาน อันเป็นที่เข้าไปสงบกิเลส บทว่า **เทวาปิ** ความว่า เทวดา และมนุษย์ทั้งหลายย่อมกระหยิ่ม คือปรารถนาต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหล่านั้น. บทว่า **สติมตํ** ความว่า เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้าว่า "น่าชมจริงหนอ แม้เราพึงเป็นพระพุทธเจ้า" ดังนี้ ชื่อว่าย่อมกระหยิ่มต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหล่านั้น ผู้มีพระคุณเห็นปานนี้ ผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยสติ.

ในกาลจบเทศนา ธรรมาภิสมัยได้มีแก่สัตว์ประมาณ ๓๐ โกฏิ, ภิกษุ ๕๐๐ สัทธิวิหาริกของพระเถระ ตั้งอยู่แล้วในพระอรหัต.

สังกัสสนครเป็นที่เสด็จลงจากดาวดึงส์

ได้ยินว่า การทำยมกปาฏิหาริย์แล้วจำพรรษาในเทวโลก แล้วเสด็จลงที่ประตูสังกัสสนคร อันพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ไม่ทรงละแล้วแล, ก็สถานที่พระบาทเบื้องขวาประดิษฐาน ณ ที่เสด็จลงนั้น มีนามว่า อจลเจติยสถาน. พระศาสดาประทับยืน ณ ที่นั้น ตรัสถามปัญหาในวิสัยของปุถุชนเป็นต้น, พวกปุถุชนแก้ปัญหาได้ในวิสัยของตนเท่านั้น ไม่สามารถจะแก้ปัญหาในวิสัยของพระโสดาบันได้. พระอริยบุคคลทั้งหลายมีพระโสดาบันเป็นต้นก็เหมือนกัน ไม่สามารถจะแก้ปัญหาในวิสัยของพระอริยบุคคลทั้งหลาย มีพระสกทาคามีเป็นต้น. พระมหาสาวกที่เหลือไม่สามารถจะแก้ปัญหาในวิสัยของพระมหาโมคคัลลานะ. พระมหาโมคคัลลานะไม่สามารถจะแก้ปัญหาในวิสัยของพระสารีบุตรเถระได้. แม้พระสารีบุตรเถระก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาในวิสัยของพระพุทธเจ้าได้เหมือนกัน. พระศาสดาทรงแลดูทิศทั้งปวง ตั้งต้นแต่ปาจีนทิศ. สถานที่ทั้งปวง ได้มีเนินเป็นอันเดียวกันทีเดียว, เทวดาและมนุษย์ใน ๘ ทิศ และเทวดาเบื้องบนจดพรหมโลก และยักษ์นาคและสุบรรณผู้อยู่ ณ ภาคพื้นเบื้องต่ำ ประคองอัญชลีกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ชื่อว่าผู้วิสัชนาปัญหานี้มิได้มีในสมาคมนี้, ขอพระองค์โปรดใคร่ครวญในสมาคมนี้ทีเดียว."

พระสารีบุตรเถระมีปัญญามาก

พระศาสดาทรงดำริว่า "สารีบุตรย่อมลำบาก, ด้วยว่า เธอได้ฟังปัญหาที่เราถามแล้วในพุทธวิสัยนี้ว่า:-

"ดูก่อนท่านผู้นิรทุกข์ เธอมีปัญญารักษาตนอันเราถามถึงความเป็นไปของท่าน ผู้มีธรรมอันนับพร้อมแล้วทั้งหลาย และพระเสขะทั้งหลาย ซึ่งมีอยู่มากในโลกนี้ จงบอกความเป็นไปนั้นแก่เรา"

ดังนี้, เป็นผู้หมดความสงสัยในปัญหาว่า 'พระศาสดาย่อมตรัสถามถึงปฏิปทาเป็นที่มา (มรรคปฏิปทา) ของพระเสขะและอเสขะกะเรา' ดังนี้ก็จริง, ถึงอย่างนั้นก็ยังหวังอัธยาศัยของเราอยู่ว่า 'เราเมื่อกล่าวปฏิปทานี้ด้วยมุขไหน ๆ ในธรรมทั้งหลายมีขันธ์เป็นต้น จึงจักอาจถือเอาอัธยาศัยของพระศาสดาได้;' สารีบุตรนั้นเมื่อเราไม่ให้นัย จักไม่อาจแก้ได้, เราจักให้นัยแก่เธอ" เมื่อจะทรงแสดงนัย ตรัสว่า "สารีบุตรเธอจงพิจารณาเห็นความเป็นจริงนี้" ได้ยินว่า พระองค์ได้ทรงดำริอย่างนี้ว่า "สารีบุตรเมื่อถือเอาอัธยาศัยของเราแก้ จักแก้ด้วยสามารถแห่งขันธ์" ปัญหานั้นปรากฏแก่พระเถระตั้งร้อยนัย พันนัย พร้อมกับการประทานนัย. ท่านตั้งอยู่ในนัยที่พระศาสดาประทาน แก้ปัญหานั้นได้แล้ว, ได้ยินว่าคนอื่นยกพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสีย ชื่อว่าสามารถเพื่อจะทันปัญญาของพระสารีบุตรเถระหามิได้. นัยว่า เหตุนั้นแล พระเถระจึงยืนตรงพระพักตร์พระศาสดา บันลือสีหนาทว่า "พระเจ้าข้า เมื่อฝนตก แม้ตลอดกัลป์ทั้งสิ้น ข้าพระองค์ก็สามารถเพื่อจะนับ แล้วยกขึ้นซึ่งคะแนนว่า 'หยาดน้ำ

ทั้งหลายตกในมหาสมุทรเท่านี้หยาด, ตกบน แผ่นดินเท่านี้หยาด, บนภูเขาเท่านี้หยาด." แม้พระศาสดาก็ตรัสกะท่านว่า "สารีบุตร เราก็ทราบความที่เธอสามารถจะนับได้." ชื่อว่าข้ออุปมาเปรียบด้วยปัญญาของท่านนั้น ย่อมไม่มี. เหตุนั้นแล ท่านจึงกราบทูลว่า:-

"ทรายในแม่น้ำคงคา พึงสิ้นไป น้ำในห้วงน้ำใหญ่ พึงสิ้นไป ดินในแผ่นดิน พึงสิ้นไป การแก้ปัญหาด้วยความรู้ของข้าพระองค์ ย่อมไม่สิ้นไปด้วยคะแนน."

มีคำอธิบายไว้ดังนี้ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผู้สมบูรณ์ด้วยความรู้เป็นที่พึ่งของโลก ก็ถ้าว่า เมื่อข้าพระองค์แก้ปัญหาข้อหนึ่งแล้วบุคคลพึงใส่ทรายเมล็ดหนึ่งหรือหยาดน้ำหยาดหนึ่ง หรือดินร่วนก้อนหนึ่ง เมื่อข้าพระองค์แก้ปัญหาร้อย หรือพัน หรือแสนข้อ พึงใส่คะแนนทั้งหลายมีทรายเป็นต้น ทีละหนึ่ง ๆ ณ ส่วนข้างหนึ่ง ในแม่น้ำคงคา, คะแนนทั้งหลายมีทรายเป็นต้นในแม่น้ำคงคาเป็นต้น พึงถึงความสิ้นไปเร็วกว่า: การแก้ปัญหาของข้าพระองค์ ย่อมไม่สิ้นไป."

ภิกษุแม้มีปัญญามากอย่างนี้ ก็ยังไม่เห็นเงื่อนต้นหรือเงื่อนปลายแห่งปัญหาที่พระศาสดาถามแล้วในพุทธวิสัย ต่อตั้งอยู่ในนัยที่พระศาสดาประทานแล้ว จึงแก้ปัญหาได้. ภิกษุทั้งหลายฟังดังนั้นแล้ว สนทนากันว่า "แม้ชนทั้งหมด อันพระศาสดาตรัสถามปัญหาใด ไม่อาจแก้ได้, พระสารีบุตรเถระผู้เป็นธรรมเสนาบดีผู้เดียวเท่านั้น แก้ปัญหานั้นได้" พระศาสดาทรงสดับถ้อยคำนั้นแล้วตรัสว่า "สารีบุตรแก้ปัญหาที่มหาชนไม่สามารถจะแก้ได้ ในบัดนี้เท่านั้นหามิได้; แม้ในภพก่อน เธอก็

แก้ได้แล้วเหมือนกัน” ดังนี้แล้วทรงนำอดีตนิทานมา ตรัสชาดก[๑]นี้โดยพิสดารว่า:

“คนที่มาประชุมกันแล้ว แม้ตั้งพันเป็นกำหนด คนเหล่านั้นหาปัญญามิได้ พึงคร่ำครวญตั้ง ๑๐๐ ปี, บุรุษใดผู้รู้ชัดซึ่งอรรถแห่งภาษิตได้ บุรุษผู้นั้นซึ่งเป็นผู้มีปัญญาคนเดียวเท่านั้น ประเสริฐกว่า” ดังนี้แล.

เรื่องยมกปาฏิหาริย์ จบ.

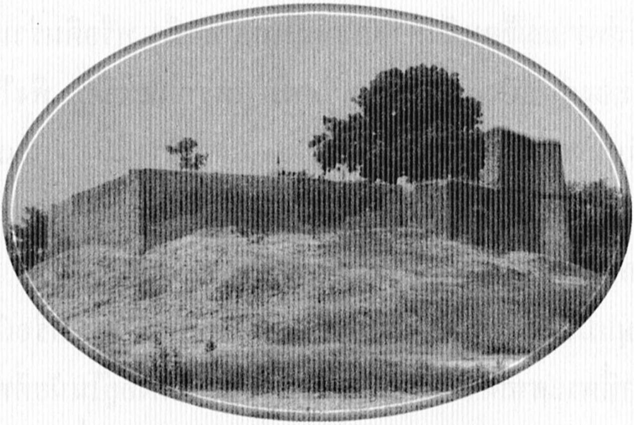

สังกัสสนคร ประเทศอินเดีย

สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากชั้นดาวดึงส์เทวสถาน
ในวันมหาปาวารณาวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑

---

๑. ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๓๒.

เรื่องนาคราชชื่อเอรกปัตตะ

ข้อความเบื้องต้น

พระศาสดา ทรงอาศัยนครพาราณสี ประทับอยู่ที่โคนไม้ซึก ๗ ต้น ทรงปรารภพระยานาคชื่อเอรกปัตตะ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **"กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ"** เป็นต้น.

อาบัติเล็กน้อยที่ไม่แสดงเสียก่อนให้โทษ

ทราบว่า ในศาสนาของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าในกาลก่อน พระยานาคนั้นเป็นภิกษุหนุ่ม ขึ้นเรือไปในแม่น้ำคงคา ยึดใบตะไคร้น้ำกอหนึ่ง เมื่อเรือแม้แล่นไปโดยเร็ว, ก็ไม่ปล่อย. ใบตะไคร้น้ำขาดไปแล้ว. ภิกษุหนุ่มนั้นไม่แสดงอาบัติ ด้วยคิดเสียว่า "นี้เป็นโทษเพียงเล็กน้อย" แม้ทำสมณธรรมในป่าสิ้น ๒ หมื่นปี ในกาลมรณภาพ เป็นประดุจใบตะไคร้น้ำผูกคอ แม้อยากจะแสดงอาบัติ เมื่อไม่เห็นภิกษุอื่น ก็เกิดความเดือดร้อนขึ้นว่า "เรามีศีลไม่บริสุทธิ์" จุติจากอัตภาพนั้นแล้ว บังเกิดเป็นพระยานาค มีร่างกายประมาณเท่าเรือโกลน. เขาได้มีชื่อว่า "เอรกปัตตะ" นั่นแล. ในขณะที่เกิดแล้วนั่นเอง พระยานาคนั้นแลดูอัตภาพแล้ว ได้มีความเดือดร้อนว่า "เราทำสมณธรรมตลอดกาลชื่อมีประมาณเท่านี้ เป็นผู้บังเกิดในที่มีกบเป็นอาหาร ในกำเนิดแห่งอเหตุกสัตว์."

ในกาลต่อมาเขาได้ธิดาคนหนึ่ง แผ่พังพานใหญ่บนหลังน้ำในแม่น้ำคงคา วางธิดาไว้บนพังพานนั้น ให้ฟ้อนรำขับร้องแล้ว.

พระยานาคออกอุบายเพื่อทราบการอุบัติแห่งพระพุทธเจ้า

ทราบว่า เขาได้มีความคิดอย่างนี้ว่า "เมื่อพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น เราจักได้ยินความที่พระพุทธเจ้านั้นบังเกิดขึ้น ด้วยอุบายนี้แน่ละ; ผู้ใด นำเพลงขับ แก้เพลงขับของเราได้, เราจักให้ธิดากับด้วยนาคพิภพอันใหญ่ แก่ผู้นั้น," วางธิดานั้นไว้บนพังพาน ในวันอุโบสถทุกกึ่งเดือน ธิดานั้นยืน ฟ้อนอยู่บนพังพานนั้น ขับเพลงขับนี้ว่า:-

"ผู้เป็นใหญ่อย่างไรเล่า ชื่อว่าพระราชา ? อย่างไรเล่า
พระราชาชื่อว่ามีธุลีบนพระเศียร ? อย่างไรเล่า ชื่อว่า
ปราศจากธุลี, อย่างไร ? ท่านจึงเรียกว่า 'คนพาล.' "

ชาวชมพูทวีปทั้งสิ้น พากันมาด้วยหวังว่า "เราจักพาเอานางนาค มาณวิกา" แล้วทำเพลงขับแก้ ขับไปโดยกำลังปัญญาของตน ๆ. นางย่อม ห้ามเพลงขับตอบนั้น. เมื่อนางยืนอยู่บนพังพานทุกกึ่งเดือน ขับเพลง อยู่อย่างนี้เท่านั้น พุทธันดรหนึ่งล่วงไปแล้ว.

พระศาสดาทรงผูกเพลงขับแก้

ครั้งนั้น พระศาสดาทรงอุบัติขึ้นแล้วในโลก วันหนึ่งเวลาใกล้รุ่ง ทรงตรวจดูโลก ทำเอรกปัตตนาคราชให้เป็นต้น ทรงเห็นมาณพชื่ออุตตระ ผู้เข้าไปภายในข่ายคือพระญาณของพระองค์ ทรงใคร่ครวญดูว่า "จักมีเหตุ อะไร ?" ได้ทรงเห็นแล้วว่า "วันนี้เป็นวันที่เอรกปัตตนาคราช ทำธิดาไว้ บนพังพานแล้วให้ฟ้อน อุตตรมาณพนี้เรียนเอาเพลงขับแก้ที่เราให้แล้ว จักเป็นโสดาบัน เรียนเอาเพลงขับนั้นไปสู่สำนักของนาคราชนั้น, นาคราช นั้นฟังเพลงขับแก้นั้นแล้ว จักทราบว่า 'พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว'

จักมาสู่สำนักของเรา, เมื่อนาคราชนั้นมาแล้ว, เราจักกล่าวคาถาในสมาคมอันใหญ่, ในกาลจบคาถา สัตว์ประมาณ ๘ หมื่น ๔ พัน จักตรัสรู้ธรรม."

พระศาสดาเสด็จไปในที่นั้นแล้ว ประทับนั่ง ณ โคนต้นซึกต้นหนึ่งบรรดาต้นซึก ๗ ต้นที่มีอยู่ในที่ไม่ไกลแต่เมืองพาราณสี. ชาวชมพูทวีปพาเอาเพลงขับแก้เพลงขับไปประชุมกันแล้ว. พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นอุตตรมาณพกำลังไปในที่ไม่ไกล จึงตรัสว่า "อุตตระ."

อุตตระ. อะไร ? พระเจ้าข้า.

พระศาสดา. เธอจงมานี่ก่อน.

ทีนั้น พระศาสดาตรัสกะอุตตรมาณพนั้น ผู้มาถวายบังคมนั่งลงแล้วถามว่า "เธอจะไปไหน ?"

อุตตรมาณพ. จักไปยังที่ที่ธิดาของเอรกปัตตนาคราช ขับเพลง.

พระศาสดา. ก็เธอรู้เพลงขับแก้เพลงขับหรือ ?

อุตตรมาณพ. ข้าพระองค์ทราบ พระเจ้าข้า.

พระศาสดา. เธอจงกล่าวเพลงเหล่านั้นดูก่อน.

ทีนั้น พระศาสดาตรัสกะอุตตรมาณพผู้กล่าวตามธรรมดาความรู้ของตนเท่านั้นว่า "แน่ะอุตตระ นั่นไม่ใช่เพลงขับแก้, เราจักให้เพลงขับแก้แก่เธอ, เธอต้องเรียนเพลงขับแก้นั้นให้ได้."

อุตตรมาณพ. ดีละ พระเจ้าข้า.

อุตตรมาณพเรียนเพลงแก้จากพระศาสดา

ทีนั้น พระศาสดาตรัสกะเขาว่า "อุตตระ ในกาลที่นางนาคมาณวิกาขับเพลง เธอพึงขับเพลงแก้นี้ว่า:-

"ผู้เป็นใหญ่ในทวาร ๖ ชื่อว่าเป็นพระราชา, พระราชาผู้กำหนัดอยู่ ชื่อว่ามีธุลีบนพระเศียร, ผู้ไม่กำหนัดอยู่ชื่อว่าปราศจากธุลี, ผู้กำหนัดอยู่ ท่านเรียกว่า คนพาล."

ก็เพลงขับของนางนาคมาณวิกา มีอธิบายว่า:-

บาทคาถาว่า **กึสุ อธิปตี ราชา** ความว่า ผู้เป็นใหญ่อย่างไรเล่าจึงชื่อว่าพระราชา ?

บาทคาถาว่า **กึสุ ราชา รชสฺสิโร** ความว่า อย่างไรพระราชาย่อมเป็นผู้ชื่อว่า มีธุลีบนพระเศียร ?

บทว่า **กถํ สุ** ความว่า อย่างไรกันเอ่ย พระราชานั้นเป็นผู้ชื่อว่าปราศจากธุลี ?

ส่วนเพลงขับแก้ มีอธิบายว่า:-

บาทคาถาว่า **ฉทฺวาราธิปตี ราชา** ความว่า ผู้ใดเป็นผู้ใหญ่แห่งทวาร ๖ อันอารมณ์ทั้ง ๖ มีรูปเป็นต้นครอบงำไม่ได้ แม้ในทวารหนึ่งผู้นี้ชื่อว่าเป็นพระราชา.

บาทคาถาว่า **รชมาโน รชสฺสิโร** ความว่า ก็พระราชาใดกำหนัดอยู่ในอารมณ์เหล่านั้น, พระราชาผู้กำหนัดอยู่นั้น, ชื่อว่ามีธุลีบนพระเศียร.

บทว่า **อรชํ** ความว่า ส่วนพระราชาผู้ไม่กำหนัดอยู่ ชื่อว่าเป็นผู้ปราศจากธุลี.

บทว่า **รชํ** ความว่า พระราชาผู้กำหนัดอยู่ ท่านเรียกว่า "เป็นคนพาล."

พระศาสดาครั้นประทานเพลงขับแก้ แก่อุตตรมาณพนั้นอย่างนี้แล้วตรัสว่า "อุตตระ เมื่อเธอขับเพลงขับนี้ (นาง) จักขับเพลงขับแก้

เพลงขับของเธออย่างนี้ว่า:-

'คนพาลอันอะไรเอ่ย ย่อมพัดไป, บัณฑิตย่อมบรรเทาอย่างไร, อย่างไร จึงเป็นผู้มีความเกษมจากโยคะ, ท่านผู้อันเราถามแล้ว โปรดบอกข้อนั้นแก่เรา'

ทีนั้น ท่านพึงขับเพลงขับแก้นี้แก่นางว่า:-

'คนพาลอันห้วงน้ำ (คือกามโอฆะเป็นต้น) ย่อมพัดไป, บัณฑิตย่อมบรรเทา (โอฆะนั้น) เสียด้วยความเพียร, บัณฑิตผู้ไม่ประกอบด้วยโยคะทั้งปวงท่านเรียกว่า ผู้มีความเกษมจากโยคะ'

เพลงขับแก้นั้น มีเนื้อความว่า:-

'คนพาลอันโอฆะ (กิเลสดุจห้วงน้ำ) ๔ อย่าง มีโอฆะคือกามเป็นต้น ย่อมพัดไป, บัณฑิตย่อมบรรเทาโอฆะนั้นด้วยความเพียร กล่าวคือสัมมัปปธาน (ความเพียรอันตั้งไว้ชอบ), บัณฑิตนั้นไม่ประกอบด้วยโยคะทั้งปวง มีโยคะคือกามเป็นต้น ท่านเรียกชื่อว่า 'ผู้มีความเกษมจากโยคะ.'

อุตตรมาณพ เมื่อกำลังเรียนเพลงขับแก้นี้เทียว ดำรงอยู่ในพระโสดาปัตติผล. เขาเป็นพระโสดาบัน เรียนเอาคาถานั้นไปแล้ว กล่าวว่า "ผู้เจริญฉันนำเพลงขับแก้เพลงขับมาแล้ว, พวกท่านจงให้โอกาสแก่ฉัน" ได้คุกเข่าไปในท่ามกลางมหาชนที่ยืนยัดเยียดกันอยู่แล้ว นางนาคมาณวิกายืนฟ้อนอยู่บนพังพานของพระบิดา แล้วขับเพลงขับว่า

"ผู้เป็นใหญ่ อย่างไรเล่า ชื่อว่าเป็นพระราชา ?" เป็นต้น

อุตตรมาณพ ขับเพลงแก้ว่า

"ผู้เป็นใหญ่ในทวาร ๖ ชื่อว่าเป็นพระราชา" เป็นอาทิ นางนาค-มาณวิกา ขับเพลงโต้แก่อุตตรมาณพนั้นอีกว่า

"คนพาล อันอะไรเอ่ย ย่อมพัดไป ?" เป็นต้น

ทีนั้น อุตตรมาณพเมื่อจะขับเพลงแก้แก่นาง จึงกล่าวคาถานี้ว่า:-

"คนพาลอันห้วงน้ำย่อมพัดไป" ดังนี้เป็นต้น

นาคราชทราบว่าพระพุทธเจ้าอุบัติแล้ว

นาคราชพอฟังคาถานั้น ทราบความที่พระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ดีใจว่า "เราไม่เคยฟังชื่อบทเห็นปานนี้ ตลอดพุทธันดรหนึ่ง, ผู้เจริญพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นในโลกแล้วหนอ" จึงเอาหางฟาดน้ำ คลื่นใหญ่เกิดขึ้นแล้ว ฝั่งทั้งสองพังลงแล้ว พวกมนุษย์ในที่ประมาณอุสภะหนึ่งแต่ฝั่งข้างนี้และฝั่งข้างโน้น จมลงไปในน้ำ นาคราชนั้น ยกมหาชนมีประมาณเท่านั้นวางไว้บนพังพาน แล้วตั้งไว้บนบก นาคราชนั้นเข้าไปหาอุตตรมาณพ แล้วถามว่า "แน่ะนาย พระศาสดาประทับอยู่ที่ไหน ?"

อุตตระ ประทับนั่งที่โคนไม้ต้นหนึ่ง มหาราช

นาคราชนั้นกล่าวว่า "มาเถิดนาย พวกเราจะพากันไป" แล้วได้ไปกับอุตตรมาณพ ฝ่ายมหาชนก็ได้ไปกับเขาเหมือนกัน นาคราชนั้นไปถึงเข้าไปสู่ระหว่างพระรัศมีมีพรรณะ ๖ ถวายบังคมพระศาสดาแล้วได้ยืนร้องไห้อยู่ ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกะนาคราชนั้นว่า "นี่อะไรกัน ? มหาบพิตร"

นาคราช. พระเจ้าข้า ข้าพระองค์เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ผู้เช่นกับด้วยพระองค์ ได้ทำสมณธรรมสิ้น ๒ หมื่นปี แม้สมณธรรมนั้นก็ไม่อาจ

เพื่อจะช่วยข้าพระองค์ได้. ข้าพระองค์อาศัยเหตุสักว่าให้ใบตะไคร้น้ำขาดไปมีประมาณเล็กน้อย ถือปฏิสนธิในอเหตุกสัตว์ เกิดในที่ที่ต้องเลื้อยไปด้วยอก, ย่อมไม่ได้ความเป็นมนุษย์เลย, ไม่ได้ฟังพระธรรม, ไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้า ผู้เช่นกับด้วยพระองค์ตลอดพุทธันดรหนึ่ง.

พระศาสดาทรงสดับถ้อยคำของนาคราชนั้นแล้ว ตรัสว่า "มหาบพิตร ชื่อว่าความเป็นมนุษย์หาได้ยากนัก, การฟังพระสัทธรรมก็อย่างนั้น, การอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า ก็หาได้ยากเหมือนกัน; เพราะว่าทั้งสามอย่างนี้ บุคคลย่อมได้โดยลำบากยากเย็น" เมื่อจะทรงแสดงธรรมตรัสพระคาถานี้ว่า:-

๓. กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ กิจฺฉํ มจฺจาน ชีวิตํ
กิจฺฉํ สทฺธมฺมสฺสวนํ กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปาโท.

"ความได้อัตภาพเป็นมนุษย์ เป็นการยาก, ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย เป็นอยู่ยาก, การฟังพระสัทธรรมเป็นของยาก, การอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นการยาก."

แก้อรรถ

เนื้อความแห่งพระคาถานั้น พึงทราบดังนี้ว่า "ก็ขึ้นชื่อว่า ความได้อัตภาพเป็นมนุษย์ ชื่อว่าเป็นการยาก คือหาได้ยากเพราะความเป็นมนุษย์บุคคลต้องได้ด้วยความพยายามมาก ด้วยกุศลมาก, ถึงชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ก็ชื่อว่าเป็นอยู่ยาก เพราะทำกรรมมีกสิกรรมเป็นต้นเนือง ๆ แล้วสืบต่อความเป็นไปแห่งชีวิตบ้าง เพราะชีวิตเป็นของน้อยบ้าง, แม้การฟังพระสัทธรรม ก็เป็นการยาก เพราะค่าที่บุคคลผู้แสดงธรรมหา

ได้ยาก ในกัปแม้มิใช่น้อย, อนึ่ง ถึงการอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ก็เป็นการยากเหมือนกัน คือได้ยากยิ่งนัก เพราะอภินิหารสำเร็จด้วยความพยายามมาก และเพราะการอุบัติขึ้นแห่งท่านผู้มีอภินิหารอันสำเร็จแล้ว เป็นการได้โดยยาก ด้วยพันแห่งโกฏิกัป แม้มิใช่น้อย."

นาคราชไม่บรรลุโสดาบัน

ในกาลจบเทศนา เหล่าสัตว์ ๘ หมื่น ๔ พัน ได้ตรัสรู้ธรรมแล้ว ฝ่ายนาคราชควรจะได้โสดาปัตติผลในวันนั้น แต่ก็ไม่ได้ เพราะค่าที่ตนเป็นสัตว์เดรัจฉาน. นาคราชนั้นถึงภาวะคือความไม่ลำบากในฐานะทั้ง ๕ กล่าวคือการถือปฏิสนธิ การลอกคราบ การวางใจแล้วก้าวลงสู่ความหลับ การเสพเมถุนกับด้วยนางนาคผู้มีชาติเสมอกัน และจุติ ที่พวกนาคถือเอาสรีระแห่งนาคนั่นแหละ แล้วลำบากอยู่ ย่อมได้เพื่อเที่ยวไปด้วยรูปแห่งมาณพนั่นแล ดังนี้แล.

เรื่องนาคราชชื่อเอรกปัตตะ จบ.

พระคันธกุฎีที่ประทับของพระพุทธเจ้า
ณ ยอดเขาคิชฌกูฏ เมืองราชคฤห์ ประเทศอินเดีย

พระโมคัลลานเถระ

พระอัครสาวกเบื้องซ้ายเป็นเอตทัคคะทางมีฤทธิ์
(มีปฏิสัมภิทา อภิญญา ๖ สมาบัติ ๘ เป็นต้น)

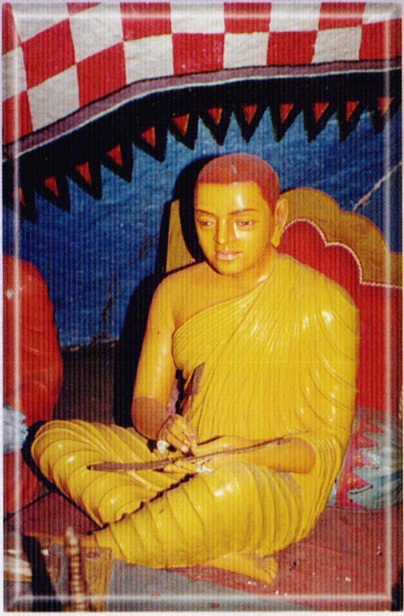

พระมหาติสสะเถระ

ทรงจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลาน
ณ อาโลกวิหาร ประเทศศรีลังกา

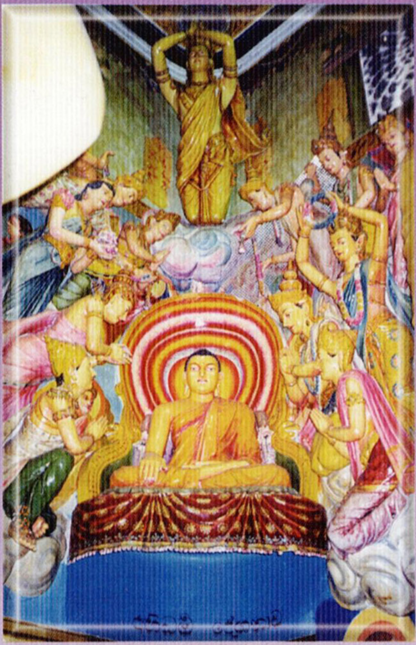

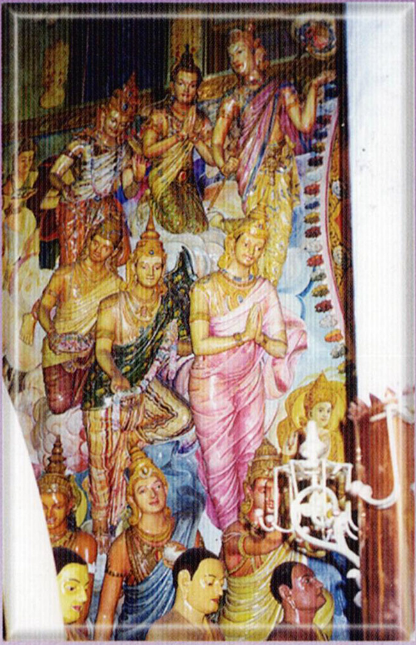

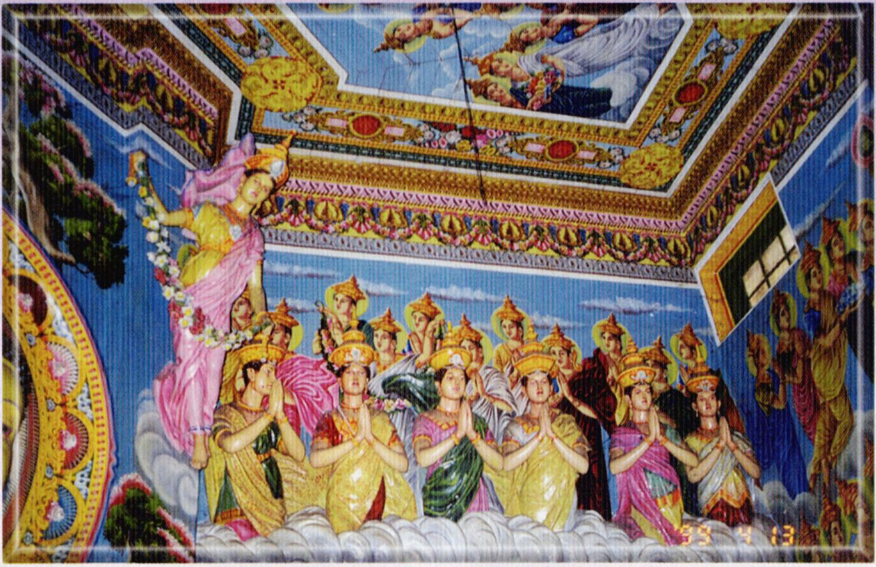

ปฏิมากรรมของชาวศรีลังกาที่สร้างได้สดสวย อ่อนช้อย มีการเคลื่อนไหวที่งดงามยิ่ง ผู้ใดเข้ามาในวัดก็เสมือนอยู่ร่วมในเหตุการณ์สมัยพระพุทธองค์จริง ๆ แสดงถึงความนอบน้อมในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมของชาวศรีลังกา

พิธีเทอดพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
เนื่องในวันเฉลิม
พระชนมพรรษา
ครบ ๗๒ พรรษา

จัดเครื่องถวาย
ไทยธรรมไทยทาน
แด่พระภิกษุสงฆ์
ณ ลาน
องค์พระนารายณ์
ในวันทำบุญ
ตักบาตร

พิธีทำบุญตักบาตร
พระภิกษุสงฆ์ ๒๙ รูป
เนื่องในวันขึ้นปีใหม่
ทุกปี

จัดกิจกรรมวันสำคัญ
ทางพระพุทธศาสนา เช่น
๑. ถวายภัตตาหารเพล
พระภิกษุ
เนื่องในวันคล้าย
วันเสด็จดับขันธปรินิพาน
พระสารีบุตรเถระ
ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ
เดือน ๑๒

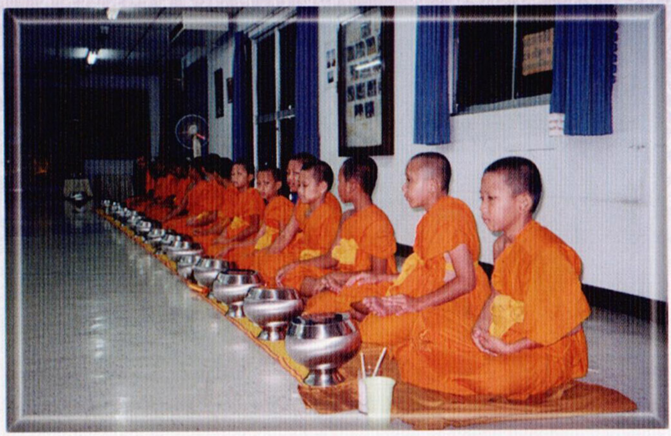

๒. วันเสด็จ
ดับขันธปรินิพพาน
ของพระโมคัลลานเถระ
ในวันแรม ๑๕ ค่ำ
เดือน ๑๒

ข้อควรรู้ประกอบการศึกษาธรรม ในพระพุทธศาสนา

โดย คมฺภีรธมฺโม

ก่อนที่เจ้าชายสิทธัตถะจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงศึกษาและทรงภารกิจต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยโลภะ โทสะ โมหะ ยังไม่มีหลักธรรม ยังเป็นอวิชชาทั้งสิ้น กล่าวคือ ตั้งแต่พระองค์ประสูติจนถึงเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ ทรงอยู่ในกามสุขัลลิกานุโยค แม้เมื่อทรงผนวชจนถึงก่อนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงบำเพ็ญด้านอัตถกิลมถานุโยคทั้งที่สำนักท่านอาราฬดาบสและท่านอุทกกดาบส ตลอดถึงการบำเพ็ญทุกกรกิริยาด้วยพระองค์เอง แม้ว่าพระองค์จะทรงทรมานร่างกายอย่างยิ่งยวดด้วยวิธีการใด ๆ ก็ไม่ทำให้พระองค์ทรงพ้นทุกข์ หรือทรงพบพระสัทธรรม นั่นคือ ตลอดระยะเวลาก่อนตรัสรู้พระองค์ทรงทราบแต่สิ่งที่เป็นผล (คือวิบาก) ที่ปรากฏให้เห็นแล้วเท่านั้น แต่ยังไม่ทรงทราบว่าสาเหตุเกิดจากอะไร และจะทำอย่างไรจึงจะพ้นทุกข์ สิ้นอาสวะ บรรลุมรรค ผล นิพพานได้ จนกระทั่งวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ พระพุทธองค์ทรงค้นพบสัจจธรรมตามลำดับ

ในปฐมยาม พระพุทธองค์ทรงทราบบุพเพนิวาสานุสติญาณ ทรงระลึกชาติได้ว่าในอดีตชาติพระองค์เคยเกิดเป็นอะไรบ้าง อยู่ที่ไหน มีโคตรว่าอะไร เป็นต้น และทรงทราบว่าสัตว์ทั้งหลายจะจุติและปฏิสนธิในภพภูมิใดใน ๓๑ ภูมิ ขึ้นอยู่กับการพาไปของจิต ๑๙ ดวง ประกอบด้วยอุเปกขา สันตีรณ อกุศลวิปากจิต ๑, อุเปกขา สันตีรณ อเหตุกกุศล วิปากจิต

๑, มหาวิปากจิต ๘, รูปาวจรมหาวิปากจิต ๕ และอรูปาวจร มหาวิปากจิต ๔

ในมัชฌิมยาม ทรงได้จุตูปปาตญาน ทรงทราบว่าสัตวจุติและปฏิสนธิเวียนว่ายใน ๓๑ ภูมิ ด้วยกุสลกรรมและอกุสลกรรมที่สะสมไว้ในภวังคจิต ๑๙ แต่อย่างไรก็ตามสัจจธรรมทั้งสองอย่างข้างต้นยังเป็นเพียงการทราบถึงผล (วิบาก) ที่ยังเป็นอวิชชาอยู่

จนกระทั่งในปัจฉิมยาม พระองค์ทรงทราบเรื่องของอาสวักขยญาณ คือทรงทราบถึงทางที่จะทำให้สิ้นอาสวะ หรือเครื่องร้อยรัดที่เป็นอวิชชา พระองค์ทรงเห็นอริยสัจจ์ ๔ ทรงเห็นปฏิจจสมุปบาท ๑๒ เกิดปัจจเวกขณญาณ ทรงขจัดอวิชชาแล้ว และทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นคือ พระพุทธองค์ทรงมองเห็นเหตุปัจจัยซึ่งเป็นปรมัตถธรรมแล้ว ทรงค้นพบวิชชา ซึ่งเป็นมัชฌิมาปฏิปทา ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เกิดขึ้นแล้ว

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร พระธรรมเทศนากัณฑ์แรก โปรดพระปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี เพื่อประกาศให้เวไนยสัตว์ทั้ง ๓๑ ภูมิทราบว่าธรรมที่พระองค์จะทรงแสดงนับแต่นี้เป็นต้นไป เป็นมัชฌิมาปฏิปทาทั้งสิ้น

พระพุทธธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงโปรดพุทธบริษัททั้ง ๔ (พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา) ตลอดระยะเวลา ๔๕ พระพรรษานั้น รวมได้เป็นพระพุทธพจน์ หรือพระธรรมวินัย ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แยกออกเป็น ๓ หมวดใหญ่ รวมเรียกว่า “พระไตรปิฎก” ประกอบด้วย

๑. **พระวินัยปิฎก** เป็นการประมวลพระพุทธพจน์ หมวดพระวินัย

๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ว่าด้วยกฎระเบียบ ข้อห้ามหรือวินัยของพระภิกษุและพระภิกษุณี ว่าด้วยพุทธประวัติ ประวัติการทำสังคายนา และพิธีกรรมทางพระวินัยที่สงฆ์จะต้องปฏิบัติ เป็นบทธรรมที่พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา จำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าอะไรบ้างที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติห้าม และอะไรที่ทรงอนุญาต จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติเพื่อเป็นการดำรงรักษาไว้ซึ่งพระสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนา มิให้ผิดเพี้ยนตามอัตโนมติ ตามยุคสมัย จนเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาสูญสิ้น นำไปสู่การปิดกั้นหนทางพ้นทุกข์ (มรรคผล และพระนิพพาน) ที่จะพึงมีแก่เวไนยสัตย์ทั้งหลายในที่สุด

๒. พระสุตตันตปิฎก เป็นการประมวลพระพุทธพจน์ หมวดพระสูตร ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ว่าด้วยพระธรรมเทศนาที่เป็นบุคคลาธิษฐาน ประมวลเรื่องราวของบุคคลต่าง ๆ เป็นเรื่อง ๆ เป็นข้อ ๆ ประวัติพุทธสาวก และเรื่องชาดก

๓. พระอภิธรรมปิฎก เป็นการประมวลพระพุทธพจน์ หมวดพระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ที่เป็นหลักธรรมล้วน ๆ เป็นเรื่องของปรมัตถธรรม ได้แก่ จิต ๑๒๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ และนิพพาน ๑ ซึ่งถ้าเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ไม่ได้สะสมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในพระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ จะไม่มีทางเข้าใจอย่างท่องแท้ในพระวินัย ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ และพระสุตตันตปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ และจะนำไปสู่ "อัตโนมติ" คือคิดเอาเอง หรือลงความเห็นด้วยการเดา ทำให้เกิดธรรมปฏิรูป จนเป็นเหตุให้พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถูกปิดกั้น และเลือนหายไปในที่สุด

ประโยชน์ที่พึงเกิดขึ้นแก่เวไนยสัตว์ทั้งหลายก็เป็นอันหมดสิ้นไปด้วย

พระพุทธองค์ทรงแสดงพระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ หรือพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ เป็นครั้งแรก (ในสัปดาห์ที่ ๗ หลังจากตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว) ที่ว่า**กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมา** เป็นต้น ณ ดาวดึงส์เทวโลกตลอดเวลา ๓ เดือน (ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑) เพื่อโปรดพระพุทธมารดา ซึ่งขณะนั้น ปฏิสนธิเป็นเทพบุตรอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต มีพระนามว่า สันตุสิตเทพบุตร การแสดงพระธรรมเทศนาครั้งนี้มีเทวดาและพรหมจากหมื่นโลกธาตุ ทั่วอนันตจักวาล ที่มาร่วมสดับพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์บรรลุธรรม ประมาณ ๘ หมื่นโกฏิ (โกฏิละ ๑๐ ล้าน) ส่วนท่านสันตุสิตเทพบุตรบรรลุพระโสดาบัน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมสั่งสอนเวไนยสัตว์ โดยยึดหลัก ๓ ประการ คือ

๑. **ทรงสั่งสอน เพื่อให้ผู้ฟังรู้ยิ่ง เห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ ควรเห็น** นั่นคือทรงสั่งสอนให้ผู้ฟังรู้เห็นตามความเป็นจริงที่ควรรู้ โดยเฉพาะในเรื่องของจิต ๑๒๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ จึงจะถึงพระนิพพานในที่สุด ผู้ที่ยังไม่เคยได้ยินได้ฟังพระธรรมนั้น ๆ มาก่อน ก็จะได้มีโอกาสได้ยินได้ฟังพระธรรมนั้นสะสมไว้ในภวังคจิต ๑๘ ส่วนผู้ที่เคยได้ยินได้ฟังในพระสัทธรรมนั้น ๆ มาแล้ว เมื่อได้สิกขาหรือได้สดับพระธรรมนั้น ๆ อีก ก็จะสามารถพัฒนาจิตไปสู่ความละเอียด ลึกซึ้ง สงบ และประณีตบรรลุธรรมชั้นสูงต่อไปตามลำดับ ตั้งแต่พระโสดาบันจนถึงพระอรหันตผลในที่สุด

๒. ทรงสั่งสอน มีเหตุที่ผู้ฟัง อาจตรองตามให้เห็นจริงได้ นั่นคือ ผู้ที่ได้ศึกษา ได้ยินหรือได้ฟัง พระธรรมจากพระโอษฐ์ หรือ พระพุทธพจน์ ก็จะตรองตามและสามารถรู้เห็นตามความเป็นจริงตามความลุ่มลึกแห่งพระธรรมนั้นได้ตามการสะสมมาของจิตแห่งตน สามารถรู้เหตุปัจจัย (กรรม) และผล (วิบาก) ของธรรมนั้น ๆ ได้ สามารถเชื่อมโยงพระธรรมคำสอนได้อย่างมีเหตุมีผลเป็นธัมมานุธัมมปฏิบัติจนทำให้จิตสามารถพัฒนาไปสู่การบรรลุธรรมตามลำดับ จนถึงพระอรหันต์ในที่สุด

๓. ทรงสั่งสอนเป็นอัศจรรย์ คือ ผู้ปฏิบัติตามย่อมได้ประโยชน์โดยสมควรแก่การปฏิบัติ นั่นคือ ผู้ที่ได้ฟังธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว จิตที่สะสมมหากุศล และที่เป็นมหัคคตจิต ๖๗ จะมีความเข้าใจรู้แจ้งเห็นจริงในพระธรรมนั้น ๆ อย่างละเอียด ลุ่มลึก สุขุมคัมภีรภาพ สงบ (ได้ฌาน) และประณีต (พระอริยบุคคล) ลงไปตามลำดับ จนสามารถบรรลุธรรมตามสมควรแก่การปฏิบัติแห่งตน

พระพุทธองค์ทรงสำเร็จอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงเป็นพระสัพพัญญู ไม่มีเรื่องใดที่ไม่ทรงทราบ พระองค์ทรงทราบเรื่องบัวสี่เหล่า ทรงทราบว่าใครมีหน้าที่อะไร และทรงทราบว่าเป็นพุทธประเพณีของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ที่หลังจากตรัสรู้แล้วจะต้องทรงพุทธรำพึง “ธรรมที่ตถาคตได้บรรลุแล้วนี้ ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต มิใช่วิสัยแห่งตรรก คือ คิดเอาไม่ได้ หรือไม่ควรลงความเห็นด้วยการเดา แต่เป็นธรรมที่บัณฑิตพอจะรู้ได้” มิใช่ทรงน้อยพระทัย หรือทรงมีความขวนขวายน้อย ไม่น้อมไปเพื่อทรงแสดงธรรมตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป

"พุทธรำพึง" (หรือที่ภาษาไทย (ภาษาโลก) เรียกว่า นึกในใจ) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุคคลที่จะทราบได้จะต้องเป็นผู้ที่ได้อภิญญา มีปฏิสัมภิทาญาณ และได้อธิษฐานธรรมมาเพื่อการนี้โดยเฉพาะซึ่งในพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นี้ ได้แก่ พระสหัมบดีพรหม ท่านเป็นพระอรหันต์ที่ยังไม่เสด็จดับขันธปรินิพพานอยู่ชั้นอกนิษฐกาพรพม (ชั้นสุทธาวาส) เป็นผู้ที่มีหน้าที่มาอาราธนา **หรือความเป็นจริงก็คือมาเพื่อรับรอง หรือเพื่อยืนยันให้มีหลักฐานไว้ในพระไตรปิฎก** เพื่อให้เวไนสัตว์ทั้งหลายได้ตระหนักว่าพระสัทธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบนี้เป็นเรื่องยิ่งใหญ่ **และพระธรรมวินัยที่จะแสดงนับแต่บัดนี้เป็นต้นไปนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นพระธรรมที่มีความลึกซึ้ง รู้ตามได้ยาก เห็นตามได้ยาก สุขุมคัมภีรภาพ ไม่สามารถคิดเอาเองหรือลงความเห็นด้วยการเดาได้ แต่ก็พอจะมีบุคคลบางกลุ่มที่อาจตรองตามให้เห็นจริง และสามารถเข้าใจข้ออรรถข้อธรรมตามคำสอนของพระพุทธองค์ จนสามารถบรรลุธรรมได้** พระธรรมวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้วนั้นเป็นไปเพื่อรื้อสัตว์ขนสัตว์ให้หลุดพ้นจากวัฏฏสงสาร ไม่ก่อภพ ก่อชาติอีกต่อไป คือนิพพาน ซึ่งเป็นศาสนาเดียวในโลกที่มีนิพพานเป็นอนัตตา หากภวังคจิตในญาณสัมปยุตตจิต ๘๑ ของท่านที่มีใจใฝ่ธรรมเหล่านั้น ได้มีการสะสม พระธรรมวินัยมาถูกต้องนับอสงไขยชาติแล้ว (ไม่ใช่สดับธรรมที่ผิด ๆ หรือธรรมปฏิรูป) หรือมีบุพเพกตปุญญตามาดีแล้ว

ทุกอรรถ ทุกพยัญชนะที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ตลอด ๔๕ พระพรรษา ทรงแสดงด้วยมหากริยาจิตทั้งสิ้น จึงเป็นธรรมที่ทำให้สิ้นอาสวะ ไม่ก่อภพ ก่อชาติอีกต่อไป ซึ่งก็คือความ

เป็นพระอรหันต์ นั่นคือ พระพุทธดำรัส หรือพระธรรมวินัย ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ล้วนแต่เป็นวิชชาที่สามารถรื้อสัตว์ขนสัตว์ให้เข้าสู่กระแสแห่งโลกุตตระ ไม่ต้องเวียนว่ายในวัฏฏสงสารอีกต่อไป

บัญญัติธรรมและปรมัตถธรรม

พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ที่พระพุทธองค์ทรงยืมภาษามคธ ซึ่งเป็นภาษาโลกที่ชาวเมืองกบิลพัสดุ์ใช้อยู่ขณะนั้นมาใช้ แล้วทรงบัญญัติขึ้นมา เรียกว่า ภาษาธรรม หรือภาษาพุทธะสามารถแยกออกเป็น บัญญัติธรรม และปรมัตถธรรม ดังนี้

๑. **บัญญัติธรรม** หรือ สมมติสัจจะ เป็นพระพุทธพจน์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น สมมุติขึ้นจากโลกบัญญัติ ที่ชาวโลกใช้เรียกขานกันตามโวหารของโลก ตามความนิยม ตามความตกลงเฉพาะหมู่เฉพาะเหล่า เฉพาะประเทศชาตินั้น ๆ พระองค์ทรงบัญญัติขึ้นมา เพื่อให้ผู้ฟังได้เห็นแก่นแท้ของโลกบัญญัตินั้น ๆ ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ จนสามารถบรรลุธรรมจะนับจะประมาณมิได้ มี ๒ ประการ คือ

๑.๑ **อัตถบัญญัติธรรม** เป็นศัพท์ธรรมที่สมมุติขึ้นตามความหมาย ตามคุณสมบัติแห่งรูปร่าง สัณฐาน วรรณะหรือลักษณะของสิ่งนั้น ๆ เช่น จิต เจตสิก รูป โลภะ โทสะ กิเลส อายตนะ ฌาณ สัมปยุต วิมุติ เอกคตา มหาภูตรูป ฯลฯ

๑.๒ **สัททบัญญัติธรรม** เป็นเสียงเรียกศัพท์ธรรมที่สมมุติขึ้นเพื่อให้ทราบว่ากำลังกล่าวถึงอัตถบัญญัติธรรมใด เช่น เรียกชื่อ จิต เจตสิก รูป โลภะ โทสะ อายตนะ สัมปยุต มหาภูตรูป ฯลฯ ผู้ฟังที่ได้ศึกษา

พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็พอจะเข้าใจว่ากำลังพูดถึงอะไร อย่างไร แม้ว่าจะยังไม่เห็น ยังไม่เข้าใจบัญญัติธรรมที่ลึกซึ้งก็ตาม เมื่อได้ยินได้ฟังก็สามารถนึกถึงความหยาบ จนถึงความละเอียดของคำบัญญัติธรรมนั้นตามภูมิธรรมแห่งตน ๆ ได้

บัญญัติที่กำหนดขึ้นหรือสมมุติขึ้นในโลกนี้ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑) **โลกบัญญัติ** เป็นสิ่งที่บัญญัติขึ้น สมมุติขึ้นเพื่อใช้เรียกขานกันตามโวหารของโลก ตามความนิยม ตามความตกลงเฉพาะหมู่เฉพาะเหล่าเฉพาะประเทศชาตินั้น ๆ ซึ่งเป็นความจริงโดยสมมุติของโลกที่บัญญัติขึ้นหรือเรียกว่า ภาษาโลกเป็นคำหยาบ ฟังแล้วไม่สามารถตรองตามให้เห็นสัจจธรรมได้ ไม่สามารถน้อมจิตให้พัฒนาเข้าสู่กระแสโลกุตตระได้ เช่น ความรู้สึก กาย ดอกบัว กิเลส ทำดี ทำชั่ว ดิน น้ำ ผม ผู้หญิง ก้าวเดิน นั่ง ฯลฯ เป็นการเรียกขานขึ้นมาโดยไม่มีความเข้าใจในเนื้อธรรมของพระพุทธเจ้า

๒) **ธรรมบัญญัติ** เป็นบัญญัติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น หรือเป็นพระพุทธพจน์ที่พระองค์ทรงยืมภาษาโลกมา เพื่อใช้ในการแสดงธรรม อธิบายธรรมด้วยภาษาโลกบัญญัติให้เวไนยสัตว์ทั้งหลายสดับฟังแล้วสามารถตรองตาม เห็นตามความเป็นจริง ตั้งแต่หยาบจนถึงความละเอียดที่เป็นปรมัตถธรรม แล้วสามารถบรรลุธรรมได้ จึงเรียกอีกชื่อว่า **บัญญัติธรรม** เช่น จิต เจตสิก รูป กุศล อกุศล ปฐวีมหาภูตรูป อาโปมหาภูตรูป เกศา อิตถินรูป โสมนัส รูปารมณ์ ฯลฯ

ตัวอย่างเช่น คำว่า **“ดิน”** ที่เป็นโลกบัญญัติ หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะแข็งร่วน ก้อนเล็ก ๆ ทั้งที่ละเอียดและหยาบ มีหลากหลายสี

มองเห็นด้วยตาเปล่าได้ เมื่อพูดถึงดินจะนึกถึง แผ่นดิน พื้นดิน ดินทั่ว ๆ ไป ซึ่งจัดว่า ยังเป็นคำหยาบเป็นของหยาบ ๆ ส่วนคำว่า **"ดิน"** ในภาษาพุทธะหรือธรรมบัญญัติ คือ "ปฐวีมหาภูตรูป" เป็นการประชุมรวมกันของธาตุต่าง ๆ ตั้งแต่ธาตุที่หยาบ ๆ จนถึงธาตุที่ละเอียด มีลักษณะเข้นแข็ง เป็นทั้งรูปที่มองเห็นได้ด้วยตาเปล่าและรูปที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า

ธรรมบัญญัติของพระพุทธองค์จะไม่ทรงบัญญัติว่า "ดิน" แต่ทรงบัญัติว่า "รูป" ซึ่งเป็นปรมัตถธรรม ประกอบด้วยมหาภูตรูป ๔ ได้แก่ ปฐวีมหาภูตรูป อาโปมหาภูตรูป เตโชมหาภูตรูป และวาโยมหาภูตรูป ซึ่งไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าต้องได้ฌาณเท่านั้นจึงจะมองเห็นได้ และอุปาทยรูป ๒๔ ส่วนรูปที่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าเป็นสสัมภาระ เมื่อพระพุทธองค์ทรงกล่าวว่า เทวดา เปรต มนุษย์ ดอกบัว น้ำฝน ไฟป่า ล้วนประกอบด้วย ปฐวีมหาภูตรูป หรือธาตุดิน ผู้ฟังธรรมสามารถบรรลุธรรมได้เพราะเข้าใจว่า "ดิน" คืออะไรแล้ว

๒. ปรมัตถธรรม เป็นธรรมที่มีเนื้อความไม่วิปริตผันแปร เป็นธรรมที่แสดงถึงกฎของธรรมชาติที่เป็นความจริงแท้แน่นอน เป็นสภาวธรรมที่เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ปรมัตถธรรมเหล่านี้ก็คงมีอยู่ พระพุทธองค์เป็นผู้ทรงค้นพบกฎของธรรมชาตินี้ แล้วนำมาสั่งสอนให้เวไนยสัตว์ได้รับรู้รับทราบและเข้าใจตามความเป็นจริง ซึ่งความจริงที่เป็นสภาวธรรมนี้มีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ จิต ๑๒๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ และนิพพาน ๑

ผู้ใดได้ศึกษาจนเข้าใจอย่างถ่องแท้ ลึกซึ้ง และประณีตในหลัก

ปรมัตถธรรมแล้ว ผู้นั้นย่อมเข้าสู่แนวทางของความเป็นพระอริยบุคคลไปตามลำดับตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี จนถึงพระอรหันต์โดยเที่ยงแท้แน่นอน ปรมัตถธรรมประกอบด้วยลักษณะ ๒ ประการ คือ

๒.๑ **สามัญลักษณะ** เป็นลักษณะทั่วๆ ไป ที่ต้องเป็นไปตามธรรมดา ตามสภาวะธรรม มี ๓ ประการ จึงเรียกว่า "ไตรลักษณ์" คือ

๒.๑.๑ **อนิจจลักษณะ** คือ ลักษณะที่เป็นของไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มีสภาวะที่แย้งต่อความเที่ยงอยู่ในตัว มีลักษณะของอุปาทะ ฐิติ ภังคะ ตลอดเวลา

๒.๑.๒ **ทุกขลักษณะ** คือ ลักษณะที่ทนอยู่ได้ยาก มีการเกิดขึ้นและการสลายบีบคั้นอยู่ตลอดเวลา คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ จำต้องเสื่อมสลายหายสูญไป มีสภาวะที่แย้งต่อความสุข มีลักษณะของอุปาทะ ฐิติ ภังคะ ตลอดเวลา

๒.๑.๓ **อนัตตลักษณะ** เป็นลักษณะที่ว่างเปล่าจากความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา หรือสมมุติเป็นต่างๆ ไม่ใช่ตัวใช่ตน บังคับบัญชาไม่ได้ เป็นสภาวธรรมที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย มีลักษณะของอุปาทะ ฐิติ ภังคะ ตลอดเวลา

จิต เจตสิก รูป มีสามัญลักษณะครบทั้ง ๓ ประการ คือ อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ และอนัตตลักษณะ ส่วนนิพพาน มีสามัญลักษณะเพียงประการเดียว คือ อนัตตลักษณะ **นิพพานจึงเป็นอนัตตา** (ถ้านิพพานเป็นอัตตา แสดงว่ายังมีการทำงานของจิต เจตสิก เพื่อสร้างรูป จะต้องก่อภพชาติ เพื่ออยู่ในวัฏฏสงสารต่อไป ซึ่งแย้งต่อ

คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยสิ้นเชิง)

๒.๒ วิเสสลักษณะ เป็นลักษณะพิเศษประจำตัว พิเศษจำเพาะของปรมัตถธรรมนั้น ๆ ประกอบด้วยลักษณะ ๔ ประการ เรียกว่า "ลักขณาทิจตุกกะ" ได้แก่

๒.๒.๑ ลักษณะ (หรือลักขณะ) คือ คุณภาพ หรือเครื่องแสดง หรือสภาพโดยเฉพาะที่มีประจำของธรรมนั้น ๆ ซึ่งจะถูกชี้ขาดด้วยกาลเวลา

๒.๒.๒ รส คือ กิจการงานหรือหน้าที่ที่ธรรมนั้น ๆ พึงกระทำตามลักษณะของตน เข้ากันได้ หรือเข้ากันไม่ได้ แบ่งเป็น ๒ คือ กิจรส กับ สัมปัตติรส

๒.๒.๓ ปัจจุปัฏฐาน เป็นการทำงานของปรมัตถธรรมที่ผ่านขั้นตอนของรส และเข้ากันได้มาแล้ว

๒.๒.๔ ปทัฏฐาน เป็นผลที่ได้จากการทำงานของขั้นปัจจุปัฏฐาน ซึ่งต้องมีคุณภาพตรงตามลักษณะ เป็นฐานเพื่อการทำงานของสภาวะธรรมขั้นต่อไป

จิต เจตสิก รูป มีวิเสสลักษระหรือลักขณาทิจตุกกะครบบริบูรณ์ทั้ง ๔ ประการ แต่นิพพานมีลักขณาทิจตุกกะเพียง ๓ ประการเท่านั้น คือมี ลักษณะ รส ปัจจุปัฏฐาน ไม่มีปทัฏฐาน เพราะนิพพานเป็นธรรมที่พ้นจากเหตุปัจจัยทั้งปวง จึงไม่มีฐานเพื่อการเกิดภพ ชาติ อีกต่อไป

การประกาศพระธรรมวินัยในสมัยนั้นพระพุทธสาวก ซึ่งล้วนเป็นพระอรหันต์ กระทำโดยการแสดงธรรมที่จดจำมาจากพระพุทธพจน์ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ (สำหรับพระอรหันต์ "สัญญาเจตสิก" พัฒนา

เป็น "สติเจตสิก" ซึ่งเป็นโสภณเจตสิก จะทำงานกับโลกุตตรจิตของท่าน ทำให้จดจำได้ไม่มีผิดเพี้ยน สำหรับปุถุชนเช่นเรา ยังอยู่ในกามาวจร จึงเป็นการทำงานของ "สัญญาเจตสิก" ซึ่งเป็นสัพพจิตตสาธารณเจตสิก ทำงานได้ทั้งกับอกุศลจิต และกุศลจิต จึงทำให้จำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง จำผิดบ้าง จำถูกบ้าง) แล้วค่อยขยายความให้เป็นที่อัศจรรย์ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจและบรรลุธรรม จะนับจะประมาณมิได้ ดังนั้น การจะรักษาพระพุทธพจน์ไว้ไม่ให้ผิดเพี้ยน ก็คือต้องท่องจำให้ได้ทั้งหมด และนานๆ ครั้งต้องมีการนำมาท่องพร้อม ๆ กันครั้งหนึ่ง เรียกการกระทำดังกล่าวว่า

สังคายนา

หลังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ๓ เดือน ได้มีการทำสังคายนาพระธรรมคำสอนเป็นครั้งแรก ที่ถ้ำสัตตบรรณคูหา ข้างภูเขาเวภาบรรพต กรุงราชคฤห์ ประเทศอินเดีย ประกอบด้วยพระอรหันต์ ถึง ๕๐๐ รูป ซึ่งล้วนได้ปฏิสัมภิทาญาณทั้งสิ้นมีพระมหากัสสปเถระเป็นประธานและเป็นผู้ถาม พระอุบาลีเป็นผู้ตอบพระวินัย และพระสูตร พระอานนท์เป็นผู้ตอบพระอภิธรรม ซึ่งพระอรหันต์ล้วนแล้วแต่จดจำพระธรรมวินัยได้ไม่ผิดเพี้ยน เพราะยังไม่มีการจารึกเป็นภาษาเขียน (เป็นการรักษาพระธรรมวินัยไว้ที่ภวังคจิตที่เป็นมหากริยา) การทำสังคายนาครั้งนี้นอกจากมีการรวบรวมพระธรรมวินัยแล้วยังมีการจัดให้เป็นหมวดหมู่ แบ่งเป็นพระวินัย ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ พระสูต ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ และพระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ใช้เวลาทั้งสิ้น ๗ เดือน

การรักษาพระพุทธธรรมคำสอน โดยการท่องจำ เพื่อมิให้คำที่มิใช่

พระพุทธพจน์เข้ามาปะปะเรียกว่า **ปาละหรือปาลิ ที่ภาษามคธ แปลว่า รักษาไว้** (ไม่ให้คำสอนที่ผิดเพี้ยนจากพุทธพจน์แทรกเข้ามาในพระไตรปิฎก) ต่อมาแผลงเป็นบาลี (ฝ่ายหินยานหรือเถรวาท ท่องจำเป็นภาษามคธ ส่วนฝ่ายมหายานท่องจำเป็นภาษาสันสกฤต) จนปัจจุบันเรียกธรรมของพระพุทธองค์ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ดังกล่าว (ซึ่งเป็นภาษามคธ) กันจนติดปากว่า **"ภาษาบาลี"** ทั้ง ๆ ที่ถูกต้องจะเรียกว่า "บาลี" เมื่อท่องจำพระพุทธพจน์ได้เท่านั้น นั่นคือ **บาลี ไม่ใช่พระพุทธพจน์ แต่เป็นการรักษาพระพุทธพจน์** และถ้านำพระพุทธพจน์ที่ท่องจำได้ทั้งหมด (บาลี) มาแสดง มาสอนให้ผู้ฟังๆ หรือได้ยิน เรียก **"มุขปาฐะ"**

ต่อมา ได้มีการพิจารณาว่า เมื่อผู้ท่องจำพระพุทธพจน์ได้ทั้งหมด หรือที่เรียกว่า "บาลี" มีจำนวนน้อยลง หากไม่มีการจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จะทำให้พระธรรมวินัย สูญหายหรือผิดเพี้ยนไป จึงนำไปสู่การจารึกพระพุทธพจน์ลงในใบลานเป็นครั้งแรก เป็นภาษาสิงหลหรือสิงกลี ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ ที่วัดอโลกวิหาร (Alu Vihar) ประเทศศรีลังกา ประมาณ พ.ศ. ๔๓๓ ในสมัยพระเจ้าวัฏฏคามณีอภัย พระภิกษุเข้าประชุม ๕๐๐ รูป พระพุทธทัตตะ เป็นประธาน และผู้ถามพระมหาติสสะเป็นผู้ตอบ กระทำอยู่ ๑๒ เดือน ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๙๐๐-๑,๐๐๐ พระพุทธโฆษาจารย์ พระอรหันต์เถระชาวเมืองพุทธคยา ประเทศอินเดีย เดินทางไปประเทศศรีลังกา และได้แปลกลับมาเป็นภาษามคธ พร้อมทั้งรจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งเป็นทางเดินของพระอริยบุคคลเท่านั้น ต่อมาพระอนุรุทธเถระได้จัดคัมภีร์วิสุทธิมรรคให้เป็นหมวดหมู่ที่เรียกว่า พระอภิธรรมมัตถสังคหะ โดยแบ่งเป็น ๙

ปริเฉท เพื่อให้การศึกษาพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเข้าใจง่ายขึ้นรู้แนวทางที่จะทำอย่างไร จึงจะเป็นพระอริยบุคคล

การเรียนภาษาบาลีทุกวันนี้ แม้แต่การเรียนบาลีใหญ่ (ภาษามคธ) ก็เป็นเพียงการเรียนแบบภาษาโลก เพื่อให้เข้าใจความหมายในคำศัพท์ที่พระพุทธองค์ทรงยืมมาใช้อธิบายธรรมว่าตรงกับภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ฯลฯ ที่ผู้ศึกษาต้องการจะทำความเข้าใจในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าว่าอย่างไร จะมีความรู้ความเข้าใจในธรรมอย่างตื้น ๆ หยาบ ๆ เท่านั้น แต่การเรียนพระพุทธธรรมคำสอนที่ถูกต้องนั้น เมื่อเข้าใจความหมายตรงตามภาษาโลกแล้ว ต้องนำมาศึกษาให้ลึกซึ้งเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายในภาษาธรรมของพระพุทธองค์ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ว่าพระพุทธองค์ทรงสอนอะไร หมายถึงอะไรที่ลึกซึ้งละเอียด มิฉะนั้น เรียนไปก็ยังอยู่ในวัฏฏทั้งสิ้น เพราะรู้เพียงว่าแปลว่าอะไร แต่ไม่รู้ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนว่าอะไร เช่น

ตัวอย่างคำว่า “อุปาทะ” ตรงกับภาษาไทยว่า (แปลว่า) เกิดขึ้น ซึ่งเป็นภาษาโลก

ในความหมายของพระพุทธองค์ หรือในภาษาธรรม หมายถึงการทำงานของ จิต ๑๒๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่ขณะจิตหรือ ขณะรูป ซึ่งขณะจิต หรือขณะรูป จะประกอบด้วย อุปาทะอนุขณะ ฐิติอนุขณะ ภังคะอนุขณะ ดังนี้

ขณะจิต ๑ ประกอบด้วย อุปาทะอนุขณะ ๑ ฐิติอนุขณะ ๑ และภังคะอนุขณะ ๑

ขณะรูป ๑ ประกอบด้วย อุปาทะอนุขณะ ๑ ฐิติอนุขณะ ๔๙ และ

ภังคะอนุขณะ ๑

โดยเป็นการทำงานระหว่างลักขณาทิจตุกกะ (ประกอบด้วย ๔ ขั้น คือ ลักขณะ รส ปัจจุปัฏฐาน ปทัฏฐาน ตามลำดับ) ของจิตกับเจตสิก (ด้วยความเร็ว แสนโกฏิ ขณะ ชั่วลัดมือเดียว) หรือเป็นการทำงานของจิตกับรูปว่าจะก่อให้เกิดผลกรรมที่เป็นกุศล อกุศล อย่างไรบ้าง เป็นต้น

เมื่อผู้สอนธรรมไม่เข้าใจความหมายตามพระธรรมคำสั่งสอนทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ว่าพระพุทธองค์ทรงสอนอะไร รู้เพียงแปลว่าอะไร แต่คิดว่ารู้แล้วนำไปสอน ทำให้ พระธรรมคำสอนผิดเพี้ยนไปจากพระพุทธพจน์ จัดเป็น "ธรรมปฏิรูป" สอนในสิ่งที่พระพุทธองค์มิได้ทรงสอนเป็นการ "ปรามาสธรรม" เป็นเหตุให้พระธรรมวินัยที่ถูกต้องตามหลักธรรมสูญหาย เป็นการปิดกั้นมรรค ผล นิพพาน สำหรับเวไนยสัตว์ทั้งหลายในที่สุด เป็นบาปมหันต์

ฉะนั้น เพื่อไม่ให้เป็นการปรามาสธรรม และเพื่อให้การปฏิบัติถูกต้องในบุญกริยาวัตถุ ๑๐ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติธรรมต่อไป การศึกษาพระธรรมคำสอนทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ต้องไม่ทิ้งคำภาษามคธ หรือที่เรียกกันจนติดปากว่า "ภาษาบาลี" เด็ดขาด อย่าจำแต่ภาษาไทย (ภาษาโลก) ขอให้ศึกษาเพื่อให้รู้คำแปลก่อน แต่อย่ายึดเพียงภาษาแปล ต้องนำไปเจาะลึกให้รู้ความหมายว่าเรื่องนั้น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่าอย่างไร หรือหมายความว่าอย่างไรตามภาษาธรรม เมื่อเข้าใจความหมายในภาษาธรรมแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องแปลเป็นภาษาโลก พูดกันแต่ภาษาธรรมได้เลย เช่น เมื่อพูดถึง "ปฏิสนธิ", "อุปาทะ", หรือจิตดวงที่เป็น "โสมมนัสสสหคตัง ทิฏฐิคตสัมปยุตตัง

อสังขาริกัง," เป็นต้น ก็จะรู้ความหมายแล้ว ไม่ต้องอธิบายกันอีกแล้ว เพราะคำเหล่านี้ได้ไปเก็บไว้ในภวังคจิต ๑๙ เรียบร้อยแล้ว พร้อมที่จะนำมาใช้พิจารณาหรือเข้าใจได้เลย

ปัจจุบันพระภิกษุและพุทธศาสนิกชน ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับภาษามคธที่เป็นพระพุทธพจน์ หรือที่เรียกกันจนติดปากว่า ภาษาบาลี จะยึดแต่คำแปลที่เป็นภาษาโลก เช่น ภาษาไทย ทำให้ผู้ที่ศึกษาตามคำสอนนั้น ๆ ไม่สามารถเข้าใจพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ได้อย่างลึกซึ้งหรือเข้าใจผิดไปเลย ตรงกันข้ามการได้ฟังบาลีหรือภาษามคธที่เป็นพระพุทธพจน์ โดยไม่รู้ความหมายยังดีกว่าการฟังภาษาแปลที่เป็นภาษาโลกล้วน ๆ เช่น ภาษาไทย เพราะมหากุศลจิต จะเก็บสะสมพระพุทธพจน์ไว้ วันหนึ่งวันใดที่เข้าใจศัพท์ธรรมที่ถูกต้อง จิตก็จะสามารถพัฒนาตนเองเข้าสู่กระแสของโลกุตตรธรรมได้ (ด้วยความเร็วแสนโกฏิขณะชั่วลัดมือเดียว) และบรรลุธรรมได้ในที่สุด

ในการศึกษาพระอภิธรรมของเราท่านทั้งหลาย ต้องขอบคุณท่านผู้มีพระคุณท่านต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

๑. พระพุทธโฆษาจารย์ พระอรหันต์เจ้า ชาวเมืองพุทธคยา ประเทศอินเดีย ที่แปลภาษาสิงหลเป็นภาษามคธ และรจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรค

๒. พระอนุรุทธาจารย์มหาเถระ ชาวเมืองกาวิลกัญจิ แคว้นมัทราฐ ประเทศอินเดีย ได้รวบรวมพระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ซึ่งเป็นธรรมที่ประเสริฐยิ่ง เป็นธรรมที่มีอยู่จริง เป็นธรรมที่ละเอียดลึกซึ้ง สงบ ประณีต ให้ง่าย และสะดวกแก่การจดจำ โดยเขียน

พระอภิธรรมมัตถสังคหะ ทั้ง ๙ ปริเฉท เพื่อเป็นพื้นฐานว่าจะไปให้ถึงพระอริยบุคคลได้อย่างไร ถ้าไม่มีท่าน เราจะอ่านพระไตรปิฎกไม่รู้เรื่องเลย

๓. ชาวพม่า ที่ได้รักษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ทั้ง ๙ ปริเฉท ไว้ให้ได้ศึกษากันต่อมา

๔. พระภิกษุชาวพม่า ที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย แล้วนำพระอภิธรรมมัตถสังคหะมาเผยแพร่ โดยเฉพาะท่านโชติกะมหาเถระ

๕. พระภิกษุไทยที่เรียนภาษามคธ (ที่เรียกกันว่าภาษาบาลี) แล้วแปลมาเป็นภาษาไทย ให้เราได้อ่านได้รู้

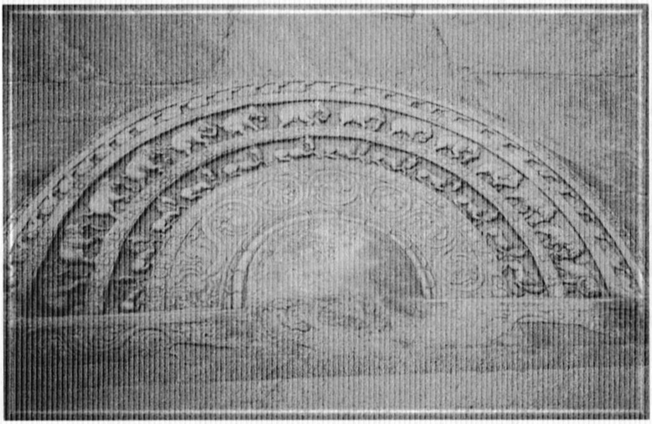

มูนสโตน (MOON STONE)

ปริศนาธรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวศรีลังกา
แสดงถึงอวิชชาหรือวัฏฏสงสารที่สัตวะต้องเวียนว่ายตายเกิด
จนกว่าจะเข้าถึงซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
อย่างแท้จริง (รูปดอกบัวที่อยู่ชั้นในสุด) คือ นิพพาน

พึงทราบว่า ก่อนที่พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุนั้น พระองค์จะทำการสอบถามถึงเหตุเรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้น เมื่อทรงทราบถึงความสัตย์จริง (พระภิกษุในสมัยพุทธกาลนั้น จะไม่ปกปิดความผิดของตน ซึ่งในปัจจุบันจะมีอย่างนี้บ้างมั้ย ?) นั้นแล้วจึงทรงติเตียนการกระทำ ทรงชี้ถึงโทษของการกระทำ ความเสื่อมเสียที่จะเกิดตามมาว่าไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว แต่จะเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว ทรงจะตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบำรุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้านแล้วตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียรโดยอเนกปริยาย ทรงกระทำธรรมีกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วทรงรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ

ฉะนั้นในสิกขาบทข้ออื่น ๆ ต่อไปนั้น จะพิมพ์แสดงไว้เฉพาะแต่ตัวข้อสิกขาบทเท่านั้น จึงขอละเอาไว้ไม่กล่าวถึงถ้อยความโดยละเอียด ซึ่งสามารถอ่านดูได้จากหนังสือพระวินัยปิฎกทั้งฉบับบาลีภาษาไทยและฉบับแปลภาษาไทย ที่จัดพิมพ์โดยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระปาฏิโมกข์ ๒๒๗ ข้อ สำหรับพระภิกษุ

พระวินัยปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เป็นพระพุทธดำรัส หรือพระพุทธพจน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้ให้เพื่อประโยชน์แก่พระภิกษุ ในการประพฤติ ถือปฏิบัติ เพื่อจะกำจัดอกุสลสังคหะอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ เพื่อเป็นบาทฐานในการบรรลุธรรม ตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์เป็นที่สุด และเพื่อศาสนธรรมจะได้ประดิษฐานอยู่ช้านาน

นอกจากพระภิกษุจะต้องเรียนรู้พระปาฏิโมกข์ทั้ง ๒๒๗ ข้อ ยังต้องมีพุทธสาวกที่เป็นพระภิกษุณี สามเณร สามเณรี อุบาสก และอุบาสิกา ควรมีความรู้ความเข้าใจในข้อที่ควรปฏิบัติ หรือไม่ควรปฏิบัติต่อพระภิกษุเพื่อมิให้ท่านต้องอาบัติ จะเป็นบาป เป็นกรรมขวางมรรค ผล นิพพานได้

พระวินัยสงฆ์ (ภิกขุปาฏิโมกข์) หรือศีล ๒๒๗ สิกขาบทของพระภิกษุ ประกอบด้วย ๘ หมวด คือ

๑. ปาราชิก	มี	๔	สิกขาบท
๒. สังฆาทิเสส	มี	๑๓	สิกขาบท
๓. อนิยต	มี	๒	สิกขาบท
๔. นิสสัคคิยปาจิตตีย์	มี	๓๐	สิกขาบท
๕. ปาจิตตีย์	มี	๙๒	สิกขาบท
๖. ปาฏิเทสนี	มี	๔	สิกขาบท
๗. เสขิย	มี	๗๕	สิกขาบท

๘. อธิกรณสมถ มี ๗ สิกขาบท

รวม ๒๒๗ สิกขาบท

อาบัติ แปลว่า การต้องการล่วงละเมิด โทษที่เกิดแต่การละเมิดสิกขาบท จัดเป็น ๒ อย่าง คือ ครุอาบัติ เป็นอาบัติหนัก มี ๒ ได้แก่ ปาราชิก กับสังฆาทิเสส และลหุอาบัติ เป็นอาบัติเบา ได้แก่ ๕ อย่างที่เหลือ อาบัติ ๗ ประการ ซึ่งเรียงตามลำดับความหนักเบาแห่งโทษ ดังนี้

๑. อาบัติปาราชิก

๒. อาบัติสังฆาทิเสส

๓. อาบัติถุลลัจจัย

๔. อาบัติปาจิตตีย์

๕. อาบัติปาฏิเทสนียะ

๖. อาบัติทุกกฎ

๗. อาบัติทุพภาสิต

ในที่นี้จะแสดงสิกขาบทที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ให้ทราบเป็นสังเขป หากท่านสนใจในรายละเอียด ท่านควรศึกษาเพิ่มเติมในหนังสือพระไตรปิฎก หรือหนังสือต้นบัญญัติ มูลเหตุที่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ ของหม่อมเจ้าพระสถาพรพิริยพรต วัดราชบพิธ

๑. ปาราชิก ๔

เป็นชื่อหมวดอาบัติหนัก เป็นครุอาบัติ หรือเป็นทุฏฐุลลาบัติ (อาบัติชั่วหยาบ) หรือ อเทสนาคามินี (อาบัติที่ไม่พ้นด้วยการแสดง) หรือ อเตกิจฉา (เยียวยาแก้ไขไม่ได้) หรืออปฏิกรรม (แก้ไขไม่ได้) หากพระภิกษุ

กระทำผิดจะต้องขาดจากความเป็นสมณเพศ และไม่สามารถกลับมาอุปสมบทได้อีกตลอดชีวิต มี ๔ ข้อ ได้แก่

๑) **เมถุนปาราชิก ห้ามพระภิกษุเสพเมถุน** กับมนุษย์ หรือ อมนุษย์ ๔ จำพวก (หญิง ชาย บัณเฑาะก์ และอุภโตพยัญชนก) และ สัตว์เดรัจฉาน ๔ จำพวก (ตัวเมีย ตัวผู้ บัณเฑาะก์ และอุภโตภยัญชนก) โดยทางมรรค ๓ (ทวารหนัก ทวารเบา ปาก)

มีพระภิกษุ ๕ ประเภท ไม่ต้องอาบัติ ได้แก่ ๑. ภิกษุผู้ไม่รู้ตัว (หรือถูกบังคับแต่ไม่ยินดี) ๒. พระภิกษุผู้เป็นบ้า ๓. พระภิกษุผู้มีจิตฟุ้งซ่าน (เพราะยาบ้า ยากล่อมประสาท) ๔. พระภิกษุผู้มีเวทนากล้า ไม่รู้ตัวว่าทำอะไรลงไปบ้าง ๕. พระภิกษุผู้เป็นต้นบัญญัติ

๒) **อทินนาทานปาราชิก ห้ามพระภิกษุถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้** ตั้งแต่หนึ่งบาท หรือ ๕ มาสกขึ้นไป มีไถยจิตคิดจะลัก หรือทำให้ของเคลื่อนจากฐานที่ตั้งนิดเดียวต้องปาราชิก แต่ถ้าลูบคลำจับต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหวต้องอาบัติถุลลัจจัย มีการนัดหมายและการทำนิมิต ไม่ว่าทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในแผ่นดิน บนบกในน้ำ ในอากาศ ในยาน ในป่า ในบ้าน ที่เขาฝากไว้ ทรัพย์ที่นำผ่านด่านภาษี ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

ลักษณะที่ไม่ต้องอาบัติ ๘ ประการ คือ ๑. ภิกษุถือเอาด้วยเข้าใจว่าเป็นของตน (หยิบผิด) ๒. ถือเอาด้วยเข้าใจว่าคุ้นเคยกัน แม้เจ้าของรู้ก็คงไม่ว่า ๓. ถือเอาโดยเป็นของยืม ๔. ถือเอาของที่ผู้ล่วงลับไปแล้วไม่หวงแหน (ไม่รับรองสิทธิของคนที่ตายไปแล้ว เว้นแต่มีผู้รับมรดก) ๕. ถือเอาของที่สัตว์ไม่หวงแหน เช่น เสือกัดเนื้อตาย พระภิกษุ

ถือเอามาบางส่วนเพื่อเป็นอาหาร ๖. ถือเอาด้วยบังสุกุลสัญญา คือ เข้าใจว่าเป็นของเขาทิ้งแล้ว ๗. พระภิกษุเป็นบ้า ๘. พระภิกษุผู้เป็นต้นบัญญัติ

๓) มนุสสวิคคหปาราชิก ห้ามพระภิกษุฆ่ามนุษย์หรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่า หรือพรรณนาคุณแห่งความตาย หรือชักชวนเพื่อตาย

มีอนาบัติ ๖ ประเภท คือ ๑. พระภิกษุไม่รู้ เช่นทำของตกทับคนตายโดยไม่มีเจตนาฆ่า ๒. ไม่ประสงค์จะให้ตาย ๓. พระภิกษุเป็นบ้า ๔. พระภิกษุที่มีจิตฟุ้งซ่าน ๕. พระภิกษุผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา กล้า (ไม่รู้สึกตัว) ๖. พระภิกษุผู้เป็นต้นบัญญัติ

๔) อุตตริมนุสสธรรมปาราชิก ห้ามพระภิกษุอวดคุณวิเศษ (อวดอุตติมนุสสธรรม อันมีและไม่มีในตน เช่น อวดว่ามีคุณธรรมพิเศษ ได้ฌาน มีสมาธิ ได้สมาบัติ มีญาณทัสสนะ ละกิเลส ละโลภะ ละโทสะ ละโมหะ และการได้มรรคได้ผล เป็นต้น

การไม่ต้องอาบัติ ๖ ประการ คือ ๑. เพราะสำคัญผิดว่าได้บรรลุ ๒. พระภิกษุไม่ประสงค์จะโอ้อวด เช่น เป็นการบอกเล่าแก่พรหมจารี โดยมิได้ปรารถนาจะได้ลาภ ๓. พระภิกษุเป็นบ้า ๔. พระภิกษุมีจิตฟุ้งซ่าน ๕. พระภิกษุมีเวทนากล้า (ไม่รู้สึกตัว) ๖. พระภิกษุเป็นต้น บัญญัติ

๒. สังฆาทิเสส ๑๓

เป็นชื่อหมวดอาบัติหนักรองจากปาราชิก เป็นครุอาบัติ หรือเป็นทุฏฐุลลาบัติ (อาบัติชั่วหยาบ) แต่สามารถแก้ไขได้ (เป็นสเตกิจฉา) หรือสปฏิกรรม (ยังทำคืนได้ คือ แก้ไขได้) แต่ต้องอาศัยคณะสงฆ์ตั้งแต่ขอปริวาสจากสงฆ์ มีคณะสงฆ์ให้มานัต และขออัพภานจากคณะสงฆ์เพื่อกลับเข้าหมู่สงฆ์ มี ๑๓ ข้อ ได้แก่

(๑) สุกกวิสัฏฐิ ว่าด้วยการจงใจทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน

(๒)กายสังสัคค ว่าด้วยการถูกต้องกายมาตุคาม (ผู้หญิง) ยกเว้นพระภิกษุจับต้องมารดาไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ

(๓) ทุฏฐุลลวาจา ว่าด้วยการพูดเกี้ยวหญิง เช่น พูดชม พูดติ พูดสอน ถาม บอก ด่า พูดเสียงอ่อน เสียงหวาน

(๔) อัตตกามปาริจริย ว่าด้วยการให้บำเรอความใคร่ของตน กล่าวสรรเสริญ ใช้ถ้อยคำพาดพิง

(๕) สัญจริตต ว่าด้วยการชักสื่อให้ผู้หญิงกับผู้ชาย รักกัน ชอบกัน แต่งงานกัน

(๖) กุฏิการ ว่าด้วยการก่อสร้างกุฎีของตนเอง สร้างเกินขนาดยาว ๑๒ คืบ กว้าง ๗ คืบ ไม่มีชานรอบ

(๗) วิหารการ ว่าด้วยการก่อสร้างวิหารใหญ่

(๘) ปฐมทุฏฐโทส ว่าด้วยพระภิกษุขัดเคือง โกรธ ฟ้องร้องหากไม่มีมูลต้องปาราชิก

(๙) ทุติยทุฏฐโทส ว่าด้วยพระภิกษุขัดเคือง โกรธใส่ความไม่มีมูลต้องปาราชิก

(๑๐) สังฆเภท ว่าด้วยการทำให้สงฆ์ที่อยู่ในสีมาเดียวกันแตกแยก โดยสงฆ์ต้องสวดสมนุภาสน์ (สวดประกาศ) เตือน ๓ ครั้ง

(๑๑) สังฆเภทานุวัตตก ว่าด้วยพระภิกษุที่สนับสนุนพระภิกษุที่ทำลายสงฆ์ โดยสงฆ์ต้องสวดสมนุภาสน์เตือน ๓ ครั้งก่อน

(๑๒) ทุพพจ ว่าด้วยพระภิกษุเป็นคนว่ายากสอนยาก โดยสงฆ์ต้องสวดสมนุภาสน์เตือน ๓ ครั้งก่อน

(๑๓) กุลทูสก ว่าด้วยพระภิกษุผู้ประทุษร้ายความเป็นศากยบุตร คือพระภิกษุที่มีความประพฤติเลวทราม เช่น ประจบคฤหัสถ์ ยอมให้เขาใช้ ปลูกหรือใช้ให้ผู้อื่นปลูกต้นไม้ ดอกไม้ รดน้ำหรือใช้ให้ผู้อื่นรดน้ำ เก็บหรือใช้ให้ผู้อื่นเก็บดอกไม้ ผลไม้ ฉันอาหารในภาชนะเดียวกัน ดื่มน้ำในภาชนะเดียวกัน นั่งบนอาสนะเดียวกัน นอนบนเตียงหรือเครื่องลาดเดียวกัน นอนคลุมผ้าห่มผืนเดียวกัน ฉันอาหารหลังเที่ยงวัน ดื่มน้ำเมา ทัดดอกไม้ ดูการฟ้อนรำ การขับร้อง เล่นหมากรุก เล่นหมากเก็บ เล่นกีฬา เล่นหกคะเมน เล่นเขียนทราย ขี่ม้า ขี่ช้าง ชกมวย เป็นต้น ซึ่งเป็นการประพฤติที่ไม่ทำให้ผู้ไม่เลื่อมใสเลื่อมใส หรือไม่ทำให้ผู้เลื่อมใสแล้วเลื่อมใสยิ่งขึ้น เมื่อพระภิกษุว่ากล่าวตักเตือน ก็ยังกระทำอยู่ ต้องให้พระภิกษุสวดสมนุภาสน์ ๓ ครั้ง เพื่อให้หยุดการกระทำนั้น ๆ หากพระภิกษุยังไม่ยอมละต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทข้อที่ ๑-๙ เรียกว่า ปฐมาปัตติกะ คือ ต้องอาบัติตั้งแต่ลงมือกระทำครั้งแรก

สิกขาบทข้อที่ ๑๐-๑๓ เรียกว่า ยาวตติยกะ สงฆ์ต้องสวดสมนุภาสน์ ๓ ครั้งก่อน หากยังเก้อยาก ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

๓. อนิยตะ ๒

เป็นชื่ออาบัติที่ยังไม่แน่นอนว่าพระภิกษุที่ล่วงละเมิดแล้วจะควรปรับอาบัติข้อใด ระหว่างปาราชิก สังฆาทิเสส หรือปาจิตตีย์ ซึ่งพระวินัยธรจะต้องวินิจฉัยว่าพระภิกษุที่ล่วงละเมิดสิกขาบทนี้แล้วจะจัดเข้าอาบัติชนิดใด หากวินิจฉัยว่า ปาราชิก พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดจะต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุ หากวินิจฉัยว่าเป็นสังฆาทิเสส พระภิกษุผู้ล่วง

ละเมิดก็จะต้องอยู่กรรม หากวินิจฉัยว่าเป็นปาจิตตีย์ พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดจะต้องแสดงอาบัติคืน อนิยต มี ๒ สิกขาบท คือ

๑) ปฐมอนิยต ว่าด้วยการนั่งในที่ลับตากับผู้หญิงสองต่อสอง เช่น **นั่งในรถยนต์**

๒) ทุติยอนิยต ว่าด้วยการพูดในที่ลับหูกับผู้หญิงสองต่อสอง เช่น **พูดโทรศัพท์ ใช้อินเตอร์เน็ต**

๔. นิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐

เป็นชื่ออาบัติที่รองจากสังฆาทิเสส เกี่ยวกับการล่วงละเมิดเกี่ยวข้องกับเครื่องอุปโภคในทางที่ไม่เหมาะสม เป็น ลหุอาบัติ คือ อาบัติเบา ยังพอแก้ไขได้ หากมีการสละสิ่งของ เช่น จีวร บาตร ผ้านิสีทนะ เป็นต้น เมื่อต้องอาบัติ พระภิกษุจะต้องแสดงอาบัติ ต่อหน้าสงฆ์ หรือบุคคล มี ๓๐ สิกขาบท ได้แก่

๑) จีวรวรรค มี ๑๐ สิกขาบท เช่น ห้ามเก็บอดิเรกจีวรเกิน ๑๐ วัน นอกเขตจีวกาล ยกเว้นเมื่อวิกัปแล้ว ห้ามขอจีวร ไม่ใช่คนปวารณา ห้ามขอจีวรดี ๆ เป็นต้น

๒) โกสิยวรรค มี ๑๐ สิกขาบท เช่น ห้ามใช้เครื่องปูนั่งด้วยผ้าผสมใยไหม ทำด้วยขนเจียม หรือมีขนเจียมเกิน ๒ ส่วนใน ๔ ส่วน ห้ามนำเครื่องปูนั่งใหม่มาใช้เมื่อของเก่ายังใช้ไม่ถึง ๖ ปี หรือไม่เอาของเก่า ๑ คืบมาเย็บเจือปนในของใหม่ ห้ามรับเงินและทอง หรือยินดีในทองและเงินที่เข้าเก็บไว้ให้ หรือทำการแลกเปลี่ยนกันด้วยรูปิยชนิดต่าง ๆ ห้ามทำการซื้อขายสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น

๓) ปัตตวรรค มี ๑๐ สิกขาบท เช่น ห้ามเก็บอดิเรกบาตร

ไว้เกิน ๑๐ วัน ห้ามมีบาตรที่มีรอยซ่อมน้อยกว่า ๕ แห่ง ห้ามเก็บเภสัช ๕ ชนิด เกิน ๗ วัน ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย ห้ามแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนก่อนแรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ เป็นต้น

๕. ปาจิตตีย์ ๙๒

เป็นชื่ออาบัติที่พระภิกษุละเมิดแล้วจะทำให้ไม่มีกุศลในการกระทำธุรกรรมใด ๆ ซึ่งเรียกว่าสุทธิปาจิตตีย์ ๙๒ พระภิกษุที่ล่วงละเมิดสิกขาบทนี้แล้วต้องสละสิ่งของที่ทำให้ต้องอาบัติก่อน จึงจะปลงอาบัติต่อหน้าสงฆ์ หรือบุคคลก็ได้ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๙ วรรค คือ

๑) มุสาวรรค มี ๑๐ สิกขาบท เช่น พูดเท็จทั้งที่รู้ พูดเสียดสี พูดส่อเสียด ห้ามสอนธรรมอนุสัมปันเป็นบท ๆ ห้ามนอนกับอนุสัมปันเกิน ๓ คืน ห้ามนอนร่วมกับผู้หญิงแม้เพียงพระอาทิตย์ตก ห้ามแสดงกรรมกับผู้หญิงสองต่อสองเกิน ๖ คำ เว้นแต่มีผู้ชายที่รู้เดียงสาอยู่ด้วย ห้ามบอกอุตตริมนุสยธรรมที่มีอยู่จริงแก่อนุสัมปัน ห้ามขุดดิน เป็นต้น

๒) ภูตคามวรรค มี ๑๐ สิกขาบท เช่น ห้ามพรากของเขียว (พืชที่เกิดจากเหง้า เกิดจากต้น เกิดจากข้อ เกิดจากยอด และเกิดจากเมล็ด) ห้ามกล่าวให้ผู้อื่นเพ่งโทษ ห้ามใช้ของแล้วไม่เก็บให้เรียบร้อย ห้ามนอนแทรกแซงผู้อยู่ก่อน ห้ามสร้างวิหารใหญ่ เอาดินหรือปูนไปโบกหลังคาเกิน ๓ ชั้น ห้ามเอาน้ำที่รู้ว่ามีสิ่งมีชีวิตไปรดหญ้าหรือดิน เป็นต้น

๓) โอวาทวรรค มี ๑๐ สิกขาบท เช่น ห้ามสอนพระภิกษุณีเวลาพระอาทิตย์ตกแล้ว ห้ามเย็บจีวรให้พระภิกษุณีที่มิใช่ญาติ ห้ามชักชวนพระภิกษุณีร่วมเดินทางไกล ยกเว้นเดินทางเปลี่ยวมีภัยน่ากลัว ห้ามนั่งในที่ลับกับพระภิกษุณีสองต่อสอง ห้ามพระภิกษุที่รู้อยู่ฉันภัตตาหารที่

พระภิกษุณีแนะนำให้มัคคทายกจัดเตรียม เว้นแต่มัคคทายกจัดเตรียมไว้ก่อนแล้ว เป็นต้น

๔) โภชนาวรรค มี ๑๐ สิกขาบท เช่น ห้ามฉันอาหารในโรงทานเกิน ๑ ครั้ง (ยกเว้นอาพาธ) ห้ามฉันเป็นหมู่ ยกเว้น คราวอาพาธ คราวทำจีวร คราวได้รับผ้ากฐิน คราวเดินทางไกล คราวประชุม ห้ามพระภิกษุรับนิมนต์แห่งหนึ่งแต่ไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่ง ยกเว้นคราวทำจีวร ห้ามบิณฑบาตเกิน ๓ บาตร ห้ามฉันอาหารหลังเที่ยงวันจนอรุณขึ้นวันใหม่ ห้ามฉันโภชนะที่เก็บไว้ โดยไม่รับประเคนใหม่ ห้ามฉันอาหารที่ยังไม่ประเคน ยกเว้นน้ำ กับไม้ชำระฟัน เป็นต้น

๕) อเจลกวรรค มี ๑๐ สิกขาบท เช่น ห้ามให้ของเคี้ยวหรือของกินแก่อเจลหรือปริพาชกด้วยมือตน ห้ามนั่งในที่ลับกำบังกับมาตุคาม ห้ามนั่งในที่ลับห่างคนกับมาตุคามสองต่อสอง เมื่อได้รับนิมนต์ไว้แล้วห้ามไปเที่ยวในที่อื่น ๆ ก่อนเวลาฉันหรือเวลาฉัน แล้ว และห้ามไปดูกองทัพ ยกเว้นไปโปรดผู้บาดเจ็บ เป็นต้น

๖) สุราปานวรรค มี ๑๐ สิกขาบท เช่น ห้ามดื่มสุรา ห้ามจี้ ห้ามเล่นน้ำ ห้ามเล่นซ่อนเครื่องอัฐบริขาร ห้ามบริโภคน้ำที่มีตัวสัตว์ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ เป็นต้น

ส่วนสิกขาบทที่เหลือ โปรดติดตามเล่มต่อไป

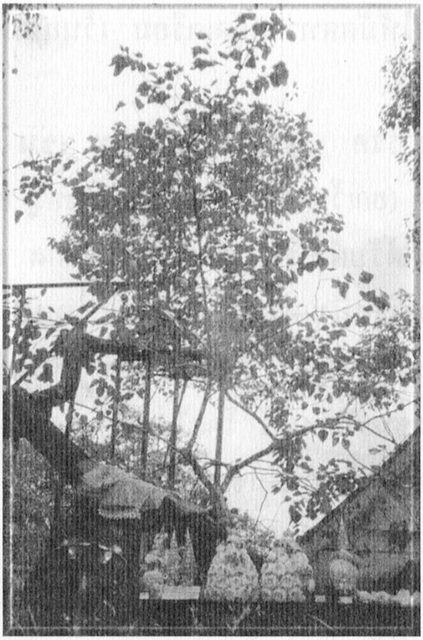

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่ประเทศศรีลังกา พระสังฆมิตตาเถรี
อัญเชิญหน่อมาจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ เมืองพุทธคยา ประเทศอินเดีย

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม
สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

ประวัติความเป็นมา

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม เป็นชมรมหนึ่งในสโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม ให้สวัสดิการด้านการเสริมสร้างจริยธรรมและพัฒนาจิตใจให้แก่บุคคลากร ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของกระทรวงอุตสาหกรรม ตามแนวนโยบายรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่กำหนดให้กระทรวง ทบวง กรม สถาบันการศึกษา สถาบันสังคมต่างๆ และรัฐวิสาหกิจ จัดฝึกอบรมด้านจริยธรรมและคุณธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจของข้าราชการและลูกจ้าง โดยเฉพาะระดับผู้บังคับบัญชา ระดับหัวหน้างาน และระดับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการแก่ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำเยาวชน ผู้นำครอบครัวและแม่บ้าน ตลอดจนผู้นำทางการเมือง

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม เดิมชื่อ กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม กำเนิดขึ้นโดย นายเทียร เมฆานนท์ชัย เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม ได้รวมกลุ่มอาสาสมัคร ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม จัดตั้งกลุ่มขึ้นมา ได้รับความเห็นชอบจากนายวีระ สุสังกรกาญจน์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรมในขณะนั้น เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรม
๒. เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องให้แก่ข้าราชการ ลูกจ้าง และประชาชนที่สนใจ
๓. เพื่อประยุกต์แนวคำสอนต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์และนำมาใช้กับการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย
๔. เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจของข้าราชการ ลูกจ้าง และผู้สนใจทั่วไปให้เป็นผู้มีจริยธรรม มีคุณธรรมตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
๕. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนและร่วมกิจกรรมกับกลุ่มต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอกกระทรวง
๖. เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องให้เยาวชน และพุทธศาสนิกชนรุ่นต่อไป

ด้านกิจกรรม

ด้วยความศรัทธา ความตั้งใจมั่น ความสามัคคี และความเสียสละของข้าราชการและลูกจ้างกลุ่มหนึ่ง ซึ่งได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ เพื่อให้การดำเนินการด้านพระพุทธศาสนาลุล่วงมาด้วยดี กิจกรรมต่าง ๆ จึงมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ในการบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ให้ลูกหลาน เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักธรรมและที่สำคัญเพื่อเป็นบาทฐานในการศึกษาหาความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ซึ่งล้วนเป็นพระพุทธพจน์

หรือพระพุทธดำรัสขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ช่วยรื้อสัตว์ขนสัตว์ให้หลุดพ้นจากวัฏฏสงสาร ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรมได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

๑. จัดกิจกรรมเทอดพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชและพระราชวงศ์อย่างต่อเนื่องทุกวันทำการราชการ ได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ฉันภัตตาหารเพลจากนั้นเทศนาธรรมตามพระไตรปิฎก ตั้งแต่เวลา ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. โดยพระภิกษุจะอ่านพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ๙๑ เล่ม

ชมรมฯ เคยนิมนต์พระภิกษุจากวัด/สำนักต่าง ๆ ทั่วประเทศมาแสดงธรรม เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประจำทุกวันทำการ ปรากฏว่า พระภิกษุแต่ละรูปจะมีวิธีการอบรม สั่งสอนตามความเชื่อที่ท่านศึกษาเล่าเรียนมาจากครูบาอาจารย์ หรือตามที่ท่านศึกษาด้วยตัวเอง จึงมีความหลากหลายในพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความสับสนในการศึกษาและปฏิบัติธรรมว่าสมควรยึดแนวไหนดี

ชมรมฯ ได้มีการประชุมร่วมกันว่า เพื่อให้ได้ความรู้ในพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ถูกต้องตรงตามหลักธรรมและเพื่อรักษาพระพุทธพจน์ หรือพระพุทธดำรัสของพระพุทธเจ้ามิให้คำสอนที่มิใช่พระพุทธพจน์แปลกปลอมเข้ามา จึงมีมตินิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเทศนาธรรมตามพระไตรปิฎกแทนการสอนด้วยปากเปล่าตามอัตโนมติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นไป

๒. จัดให้มีการทำบุญตักบาตรเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ของทุกปี มี ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นประธานในพิธี มีการทำบุญตักบาตรร่วมข้าราชการ ลูกจ้าง และประชาชนทั่วไป โดยนิมนต์พระภิกษุจากวัดต่าง ๆ ประมาณ ๓๐-๔๐ รูป มาเดินบิณฑบาตรบริเวณกระทรวงอุตสาหกรรม ถวายเครื่องไทยธรรมไทยทาน บริเวณลานองค์พระนารายณ์ ซึ่งชมรมฯ จะจัดสรรแบ่งปันเครื่องไทยธรรมไทยทาน ที่ผู้มีจิตนมัสการในการสร้างบารมีกุศลนำมาถวายมากมายให้สถานที่ต่าง ๆ เช่น วัดตามที่ทุรกันดาร สถานที่พักฟื้นผู้ป่วยพิการเรื้อรัง ต่อจากนั้นร่วมกันถวายภัตตาหารเพลพระภิกษุ แล้วเจริญจิตภาวนา ฟังธรรมเทศนาตามพระไตรปิฎก

๓. เชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนามาบรรยายประสบการณ์ทางธรรมะ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ให้แก่ข้าราชการและลูกจ้างตามความเหมาะสม

๔. ร่วมจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนากับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภายในกระทรวงและภายนอกกระทรวง ในวันสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา การทอดผ้ากฐิน การทอดผ้าป่า การทำบุญถวายภัตตาหารเพลพระภิกษุที่วัดต่าง ๆ การร่วมสร้างพระพุทธปฏิมากร เป็นต้น

๕. ให้ยืมหนังสือธรรมแก่ผู้สนใจ เช่น หนังสือพระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาไทยและภาษามคธ พระพุทธประวัติ พุทธกิจ ๔๕ พระพรรษา หนังสือประวัติพุทธสาวก ประวัติพุทธสาวิกา และหนังสือเจริญธรรมตามพระสูตรต่าง ๆ เป็นต้น

๖. จัดพิมพ์หนังสือโสตถิธรรม แจกเป็นธรรมทานให้แก่ข้าราชการ

ลูกจ้าง และผู้ที่สนใจ ในวันทำบุญตักบาตรขึ้นปีใหม่ เพื่อเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามพระไตรปิฎกที่เป็นภาษาธรรม มิใช่ภาษาโลก หรือภาษาปุถุชน และเพื่ออวยพรแก่ข้าราชการและผู้สนใจในวโรกาสขึ้นปีใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นต้นมาจนถึงปีปัจจุบัน จัดพิมพ์ปีละ ๑๐,๐๐๐ เล่ม โดยได้รับความอนุเคราะห์กระดาษจากบริษัท โรงงานอุตสาหกรรมกระดาษบางปะอิน จำกัด ทุกปี สำหรับค่าจัดพิมพ์ได้รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาและ ผู้ร่วมกิจกรรมเป็นครั้ง ๆ ไป

ชื่อหนังสือ "โสตถิธรรม" นี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) วัดสระเกศราชวรวิหาร สมณศักดิ์ขณะนั้น เป็นผู้ตั้งชื่อให้มีความหมายว่า "ธรรมอำนวยความสุขสวัสดี"

หนังสือโสตถิธรรมที่ได้จัดพิมพ์จะนำทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เป็นประจำทุกปี

๗. จัดพิมพ์หนังสือเจริญธรรม พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ และพระสูตรต่าง ๆ เช่น ธัมจักกัปปวัตนสูตร อนัตตลักขณสูตร อาทิตตปริยายสูตร เวทนาปริคคหสูตร เป็นต้น

๘. จัดอบรม/ศึกษาแนวปฏิบัติธรรมตามพระไตรปิฎก ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เป็นประจำตามความเหมาะสม

การบริหารงาน

คณะกรรมการประกอบด้วยข้าราชการ ลูกจ้าง ข้าราชการเกษียณอายุ แม่บ้าน และประชาชนที่สนใจ ทั้งภายในกระทรวงอุตสาหกรรมและนอกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งอาสาสมัครมาช่วยดำเนินการด้านต่างๆ

ตามความถนัดของแต่ละบุคคล การดำเนินงานอาศัยหลักความสามัคคี ความศรัทธา ความตั้งใจ และความเสียสละเป็นสำคัญ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมาด้วยความสมัครใจทั้งสิ้น ไม่มีรายได้ ไม่มีการบังคับแต่ประการใด

ปัจจุบันกำลังสำคัญของชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม คือ ผู้เกษียณอายุราชการ พ่อค้า แม่ค้า และประชาชนผู้สนใจใฝ่ศึกษาพระธรรมวินัยตามพระไตรปิฎก

ด้านการเงิน

ในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ของชมรมฯ จะได้รับเงินสนับสนุนจากสโมสรกระทรวงอุตสาหกรรมตามความจำเป็น ตามที่คณะกรรมการขอเบิกจ่ายในแต่ละปี แต่เงินส่วนใหญ่จะได้รับการบริจาคจากอาสาสมัครที่เข้าร่วมกิจกรรมตามกำลังศรัทธา ไม่ว่าจะเป็นการพิมพ์หนังสือโสตถิธรรม หนังสือเจริญธรรม การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ครุภัณฑ์ต่าง ๆ และการซ่อมแซมบำรุงรักษา

ปัจจัยถวายพระภิกษุที่มาเทศนาธรรม จะได้จากการบริจาคของผู้เข้าร่วมกิจกรรมวันต่อวัน และจะนำถวายพระภิกษุไปทั้งหมด ไม่ให้เกิดภาระผูกพันต่อไป เพื่อเป็นค่ายานพาหนะ ค่าน้ำค่าไฟ และอื่น ๆ ที่สงฆ์จำเป็นต้องใช้จ่ายภายในวัด

สถานที่จัดกิจกรรม

ในระยะแรก ๆ ใช้ห้องประชุมของกรมต่าง ๆ เช่น ศูนย์เพิ่มผลผลิตแห่งประเทศไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมทรัพยากรธรณี กรมวิทยาศาสตร์และบริการ (ขณะสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม)

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ฯลฯ หมุนเวียนไปตามแต่โอกาสจะอำนวย ทำให้เกิดความไม่สะดวกและความสับสนแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพอสมควร

ต่อมา เมื่ออาคารนารายณ์ได้ก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ นายกสโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม (นายวิสิทธิ์ น้อยพันธุ์) ได้อนุมัติให้มีห้องสำหรับจัดกิจกรรมของชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะ เพื่อเป็นสวัสดิการของข้าราชการ และเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับอนุมัติจากปลัดกระทรวงอุตสาหกรรมให้กั้นห้องบางส่วนที่ชั้น ๓ ของอาคารนารายณ์เป็นห้องจัดกิจกรรมของชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม โดยใช้งบประมาณของสโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม

พระสุธรรมคณาจารย์ (หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ) เป็นผู้ตั้งชื่อห้องปฏิบัติธรรมว่า "ธรรมาธิบดี" และได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เวลา ๐๗.๕๙ น. โดยได้รับเกียรติจาก ฯพณฯ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสตร์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และนายศิววงศ์ จังคศิริ อดีตปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม

การดำเนินการของชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรมได้รับความสนใจจากข้าราชการ ลูกจ้าง และประชาชนที่สนใจทั้งที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับกระทรวงอุตสาหกรรมและที่อยู่ต่างจังหวัดเพิ่มมากขึ้น ทำให้ห้องธรรมาธิบดีชั้น ๓ คับแคบ ไม่สามารถรองรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เพียงพอ ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรมจึงได้รับอนุมัติจากปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม (นายปรีชา อรรถวิภัชน์) ให้ใช้ห้องปีกด้านซ้าย ชั้น ๖ อาคารนารายณ์แทนห้องเดิมชั้น ๓ เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ชมรมฯ จึงใช้ห้องดังกล่าวเป็นห้องธรรมาธิบดีจนถึงปัจจุบัน

ผลการจัดกิจกรรม

มีพระภิกษุสงฆ์และหลายหน่วยงานที่สนใจในการจัดกิจกรรมของชมรมฯ ได้มาขอดูงานที่ห้องธรรมาธิบดี เพื่อจะได้นำไปจัดกิจกรรม/ห้องปฏิบัติธรรมที่วัดหรือในที่ทำงานของหน่วยงาน เพื่อให้เป็นไปตามพุทธบัญญัติในพระวินัยและตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและนโยบายรัฐบาล ที่ต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีจริยธรรมและคุณธรรม เพื่อการพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืน และเพื่อลดปัญหาทางสังคมที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในสังคมปัจจุบัน ทั่วโลก

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรมมีความภูมิใจ และมีกำลังใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เพราะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากข้าราชเกษียณ ข้าราชการปัจจุบัน ลูกจ้าง พ่อค้า ประชาชนทั้งภายในกระทรวงอุตสาหกรรมและนอกกระทรวงอุตสาหกรรมที่ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ เป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชน และเป็นไปตามพระพุทธประสงค์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ฝากพระธรรมวินัยทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ไว้ให้แก่พุทธบริษัท ๔ คือ พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม ขอขอบคุณ และขออนุโมทนาในมหากุศลของทุกๆ ท่าน มา ณ ที่นี้ด้วย

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม
สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม
กระทรวงอุตสาหกรรม

การปาละ การปาลิ หรือเรียนบาลี

โดย สจส.

สมัยก่อนพุทธกาล คือก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะประสูติ ภาษาที่ใช้ในกรุงกบิลพัสดุ์ (ปัจจุบันอยู่ประเทศเนปาล) ส่วนใหญ่จะใช้ภาษามคธ หรือ ภาษามาคธี เป็นภาษาพูด ส่วนทางใต้เป็นเมืองสาวัตถีแค้วนโกศล ของพระเจ้าปเสนทิโกศล ใช้ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาพูด เจ้าชายสิทธัตถะทรงเรียนทั้งภาษามคธ และภาษาสันสกฤตเป็นเบื้องต้น รวมทั้งทรงศึกษาวิชา ๑๘ ประการด้วย

การเรียนภาษามคธและภาษาสันสกฤต ก็เหมือนกับการเรียนภาษาอื่น ๆ ที่เรียนเพื่อให้มีความรู้ในภาษายิ่ง ๆ ขึ้น สามารถใช้สื่อความหมายให้เข้าใจกันโดยทั่วไป ซึ่งต้องเรียนทั้งพยัญชนะ สระ วรรยุกต์ สรรพนาม คุณนาม คำกิริยา ฯลฯ เช่นเดียวกับการเรียน ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาฝรั่งเศส ฯลฯ ก็ต้องเรียนรู้พื้นฐานเบื้องต้นของภาษาก่อน เช่น เรียนภาษาไทยก็ต้องเรียนตั้งแต่อักษร ก จนถึง ฮ ต้องรู้ สระอะ สระอา......เรียนวรรณยุกต์ เรียนภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศสก็ต้องเรียนอักษร A B C ......ถึง Z ต้องเรียนสระด้วย เป็นต้น ในการจะเรียนรู้นี้ ผู้เรียนจะต้องท่อง ต้องจดจำ เพื่อเก็บสะสมไว้ในจิต (เจตสิก) เมื่อพบเห็นภายหลังก็จะสามารถอ่านออก เขียนได้ สื่อความหมายได้ แต่การเรียนแบบนี้จัดเป็นการเรียนรู้ด้าน**ภาษาโลก หรือยังเป็นภาษาปุถุชน** (ได้แก่อบายภูมิ ๔ มนุษย์ ๑ เทวดา ๖ พรหม ๑๖) โดยทั่ว ๆ ไป

ตั้งแต่พระโพธิสัตว์ประสูติจนถึงออกมหาภิเนษกรมณ์ พระองค์ทรงตรัสภาษามคธ หรือภาษาสันสกฤต หรือทรงตรัสภาษาอะไรก็ตาม

ยังทรงใช้ภาษาโลกที่ปุถุชนใช้พูดกันทั่วไป คือ ทุกคำที่ตรัสยังคงประกอบไปด้วย โลภะเหตุ ๘ โทสะเหตุ ๒ โมหะเหตุ ๑๒ แม้ว่าบางครั้งจะประกอบด้วยญาณสัมปยุตจิตที่เป็นกุศลบ้างก็ตาม

เมื่อพระโพธิสัตว์ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ทรงบรรลุสัพพัญญุตาญาณ มีปฏิสัมภิทาญาณ มีอภิญญา มีพุทธานุภาพมาก พระองค์ทรงเข้าใจภาษาทุกภาษาที่มีทั่วหมื่นโลกธาตุ ทั่วอนันตจักรวาล ไม่ว่าจะเป็นภาษาปากฤต ภาษาพรหมมิ ภาษาเทพ ภาษาเปรต ภาษาลิง ภาษาพยานาค หรือ ภาษาของชาวชนบทท้องถิ่นต่าง ๆ ที่พระพุทธองค์ทรงเสด็จไปโปรดบุคคลที่จัดเป็นกามาวจรบุคคล (ได้แก่พรหม เทวดา มนุษย์ สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย เปรต สัตว์นรกที่ยังเวียนว่ายในวัฏฏสงสาร) ทุกคำ ทุกอรรถ ทุกศัพท์ธรรมที่ทรงแสดงล้วนแต่เป็น**ภาษาธรรมทั้งสิ้น** เพราะพระพุทธองค์ทรงตรัสด้วยภาวะจิตที่เป็นมหากริยา คือ ประกอบด้วย **โสมนัสสสหคตัง หสิตุปปาทจิตตัง อสังขาริกัง กามาวจรอเหตุกมหากริยจิตตัง** นั่นคือ ทุกคำศัพท์ที่ออกจากพระโอษฐ์ล้วนแต่เป็นมหากริยา อันเป็นธรรมที่มาจากการตรัสรู้ จึงเป็นธรรมที่ให้เป็นไปเพื่อการบรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น ฉะนั้น เวลาที่จะศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์จะต้องศึกษาอย่างลุ่มลึกและลึกซึ้ง แล้วจึงจะสงบ (ฌาน ที่เป็นไปเพื่อมรรค ผล นิพพาน) แล้วจะประณีต (พระอรหันต์)

เมื่อพระอานนท์เถระ (พระพุทธอุปฐาก ซึ่งเป็นชาวกรุงกบิลพัสดุ์ใช้ภาษามคธเหมือนกัน) เป็นเอตทัคคะทางสติ มีความจำเป็นเลิศ ได้ขอพร ๘ ข้อ จากพระพุทธเจ้าก่อนรับเป็นพระอุปฐาก และข้อหนึ่ง

ที่พระอานนท์เถระขอไว้คือ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงธรรมข้อใด ที่ใดก็ตามโดย ณ ที่นั่นไม่มีพระอานนท์ ครั้นพระองค์เสด็จกลับมาแล้ว ขอให้ทรงแสดงธรรมข้อนั้น แก่พระอานนท์ทุกครั้ง เพื่อจะได้ทราบและจดจำไว้ อาทิ เมื่อพระพุทธเจ้า ไปพบเอรกปัตตะพยานาค ก็จะตรัสภาษาของนาค ทรงแสดงธรรมให้พญาช้างนาฬาคีรี ให้ลิง ให้ชาวกุรุรัฐ ชาวอุตตรกุรุประเทศ เทวดา พรหม ก็จะทรงแสดงธรรมในภาษานั้น ๆ เพื่อให้ผู้ที่สดับธรรมเข้าใจธรรม และสามารถตรองตามได้จนบรรลุธรรมจะนับจะประมาณมิได้ เมื่อพระพุทธองค์เสด็จกลับมาก็จะทรงแสดงพระธรรมนั้น ๆ เป็นภาษามคธที่เป็นภาษาธรรม ให้พระอานนท์เถระฟัง ไม่ว่าพระองค์จะทรงแสดงธรรมให้พระมหากัสสป พระสารีบุตร หรือพระอุบาลี ฯลฯ ล้วนแต่ทรงแสดง เป็นภาษามคธ ทั้งสิ้น ดังนั้นในสมัยพุทธกาล พุทธสาวกจะใช้ภาษามคธที่เป็นภาษาธรรมกันส่วนมาก

พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ ๔๕ พระพรรษา พระพุทธองค์ทรงยืมภาษามคธที่เป็นภาษาโลกมาใช้เป็นภาษาธรรม หรือภาษาพุทธะอยู่ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เป็นพระพุทธวจนจริง ๘๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ และของพระอรรถกถาจารย์ที่ล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ ๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ (เมื่อพระพุทธองค์ทรงรับรองแล้ว จัดว่าเป็นพระพุทธพจน์ทั้งสิ้น) ไม่ว่าพระพุทธองค์จะทรงตรัสเรื่องกุสล เรื่องอกุสล เรื่องทางโลกียะ หรือเรื่องทางโลกุตตระ ล้วนแล้วแต่นำไปสู่มรรค ผล และนิพพานทั้งสิ้น เช่น ตรัสว่าโลภะจิต ๘ โทสะจิต ๒ โมหะจิต ๒ โมฆะบุรุษ มหาโจร เดียรถีร์ อาสวะ กิเลส ตัณหา ผู้ได้ยิน ได้ฟังคำศัพท์เหล่านี้ สามารถทำให้ญานสัมปยุตตจิตพัฒนาไปสู่โลกุตตระจิตได้ทั้งสิ้น

เมื่อพระพุทธสาวกที่ล้วนเป็นพระอรหันต์ ไปแสดงธรรมที่ไหนก็จะแสดงธรรมที่จดจำมาจากพระพุทธดำรัส ส่วนใหญ่เป็นภาษามคธที่เป็นภาษาธรรม แล้วค่อยขยายความให้เป็นที่อัศจรรย์ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจในพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ลุ่มลึกยิ่ง ๆ ขึ้นไป

การจดจำ ท่องจำพระพุทธดำรัส หรือพระพุทธพจน์ เรียกว่า **"ปาละ หรือ ปาลิ หรือ บาลี หมายถึง รักษาไว้"** คือ **"เป็นการรักษาพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ไว้ มิให้คำที่มิใช่พระพุทธพจน์เข้ามาปะปน โดยการท่องจำ จดจำไม่ให้ผิดเพี้ยนแม้แต่คำศัพท์ธรรมเดียว"**

การจะจดจำพระธรรมวินัย หรือ การปาล หรือการปาลิ หรือเรียนบาลี ได้นั้น เราจะต้องมีการฟังการอ่าน หรือสิกขา พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ไปเก็บสะสมไว้ในจิต (เจดสิก) ก่อน (มิใช่เก็บไว้ที่สมองตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป) เมื่อมีการฟังบ่อย ๆ อ่านบ่อย ๆ จิต (เจตสิก) ก็จะเริ่มจดจำ เริ่มท่องจำได้ ใหม่ ๆ อาจจำได้ ๒-๓ คำ ต่อมาจำได้เป็นประโยค ๆ ต่อมาจำได้เป็นวรรค ๆ ต่อมาจำได้ที่ละหน้า ๆ จนในที่สุดก็จะจำได้ทั้งหมด การที่เราสามารถจดจำ หรือท่องจำพระพุทธพจน์ได้นี้ก็เนื่องจากเราได้ใส่พระพุทธพจน์ไปเก็บไว้ที่จิต (เจตสิก) ก่อนแล้ว

เช่นเดียวกับการอ่านหนังสือคำว่า ก ไก่, ข ไข่, book, pen, cat, หรือการจะรู้ว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เขาเรียกกันว่าอะไร เราจะต้องอ่านหรือต้องฟังชื่อของสิ่งนั้น ๆ ไปเก็บไว้ในจิต (เจตสิก) ก่อนแล้ว เมื่อมาอ่าน มาเห็นหรือมาฟังอีกครั้งก็จะจำได้ว่าคืออะไร อ่านว่าอะไร หรือเรียกสิ่งนี้ว่าอะไรหากเราไม่เคยเก็บสะสมไว้ในจิตเลย เราก็จะไม่สามารถพูด อ่าน หรือ

ทราบได้เลย ท่านลองอ่านหนังสือที่ท่านไม่เคยเรียนมาดู ท่านคิดว่าท่านอ่านได้หรือไม่

การที่เราสามารถจำได้ อ่านได้ หรือฟังอะไรเข้าใจได้นั้น ล้วนมาจากการทำงานที่รวดเร็วของวิเสสลักษณะของจิตกับวิเสสลักษณะของเจตสิก และวิเสสลักษณะของรูปเรียบร้อยแล้ว แต่การทำงานทำอย่างไร ทำแบบไหน กรุณากลับไปอ่านตัวอย่างในหนังสือโสตถิธรรมเล่มที่ ๑๗ ปีพ.ศ. ๒๕๔๔ ผลจากการทำงานของจิตเจตสิกและรูปจึงทำให้เราทราบ อ่านออกเขียนได้ คือ ออกมาจากจิตแล้วทั้งสิ้น มิใช่มาจากตัวหนังสือที่เราอ่าน หรือสิ่งที่เรามองเห็น หรือเสียงที่เราได้ยิน หรือสิ่งของที่เราไปสัมผัส หรือสิ่งที่เรานึกคิดในใจ

ตัวอย่างเช่น ตามองเห็นดอกบัวสีขาว เราทราบว่าเป็นดอกบัวสีขาว เพราะเราเคยเห็นดอกบัวสีขาวและทราบว่าดอกไม้ชนิดนี้ชื่อดอกบัวสีนี้ เรียกกันว่าสีขาว จิตได้มีการเก็บสะสมความรู้นี้ไว้แล้ว เมื่อเราเห็นดอกบัวสีขาวอีกครั้งก็ทราบได้ทันทีว่า นี่คือดอกบัวสีขาว แต่ถ้าเราไปเห็นดอกบัวสวรรค์ที่อยู่บนภูเขาสูง ๆ มีเฉพาะในเมืองที่หนาวเย็น มีหิมะปกคลุม ถ้าเราไม่เคยเห็นมาก่อนเลย จิตก็ไม่ได้เก็บสะสมไว้ เราก็จะไม่ทราบว่านี่คือ ดอกบัวสวรรค์

เช่นเดียวกันกับ **โลภะ** (ซื้อสิ่งของที่ต้องการ รับประทานอาหารที่ชอบ ดูหนังดูละครที่ชอบ เรียนหนังสือทางโลกทุกระดับชั้น คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เรากระทำแล้วยังข้องอยู่ในโลก) **โทสะ** (เสียใจ น้อยใจ หงุดหงิด หลอกลวง กลัว เกลียด โกรธ ฯลฯ) **โมหะ** (ความไม่รู้ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้ในปัจจุบัน ไม่รู้อริย

สัจจ์ ๔ ในปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น) ล้วนแล้วแต่มีอยู่ในจิตของสัตวะแล้วทั้งสิ้นตั้งแต่เกิดจนตาย เราเห็นอะไรที่ถูกใจ ไม่ถูกใจ เราจะมีอารมณ์เกิดขึ้นทันที เพราะโลภะ โทสะ โมหะทำงาน มิใช่เกิดจากสิ่งของภายนอกต่าง ๆ ที่มากระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ แต่เป็นการทำงานของจิตที่มีโลภะ โทสะ และโมหะ อยู่เต็มเพียบ ในภวังคจิต ๑៩ (อุเบกขาสันตีรณอกุศลวิบากจิต ๑ อุเบกขาสันตีรณอเหตุกกุศลวิบากจิต ๑ มหาวิบาก ๘ รูปาวจรมหาวิบาก ๕ อรูปาวจรมหาวิบาก ๔) แล้วทำงานต่างหาก

ฉะนั้น การที่จะเรียน อ่าน ฟัง หรือสิกขาพระสัทธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจ ให้สามารถจดจำ ท่องจำได้ จนสามารถบรรลุธรรมได้นั้น **เราจะต้องอ่าน ฟัง และสิกขาพระสัทธรรมที่ถูกต้องตามหลักธรรมบ่อย ๆ อย่างสม่ำเสมอ จิต (เจตสิก) จึงจะเก็บสะสมธรรมที่ถูกต้องในภวังคจิต ๑៩ แล้วจิตจึงจะพัฒนาจากกามาวจรโสภณจิตไปสู่รูปาวจรมหากุศลจิต สู่อรูปาวจรมหากุศลจิต และเข้าสู่โลกุตตระจิตในที่สุด หากจิตเก็บแต่อกุศล ได้แก่ โลภะ ๘ โทสะ ๒ โมหะ ๒ โลภะเหตุ ๘ โทสะเหตุ ๒ โมหะเหตุ ๑๒ หรือคำสอนที่มิใช่เป็นพระพุทธพจน์หรือไม่มีในพระพุทธบัญญัติ แล้วจิตจะพัฒนาเข้าสู่แนวทางแห่งมรรค ผลและนิพพานได้อย่างไร**

ในการทำสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตตบรรณคูหาข้างภูเขาเวภารบรรพต กรุงราชคฤห์ ประเทศอินเดีย โดยพระมหากัสสปเถระเป็นประธานและเป็นผู้สอบถาม (ปุจฉา) พระอุบาลีเถระเป็นผู้ตอบข้อซักถาม (วิสัชนา) ทางพระวินัย พระอานนท์เถระตอบข้อ

ซักถามทางพระอภิธรรม มีพระอรหันต์ร่วมถึง ๕๐๐ รูป ซึ่งล้วนได้ปฏิสัมภิทาญาณ ได้อภิญญา ๖ สมาบัติ ๘ สามารถจดจำ ท่องจำพระธรรมวินัยทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เก็บไว้ในมหัคคตจิต ๖๗ (รูปาวจรจิต ๑๕ อรูปาวจรจิต ๑๒ โลกุตตรจิต ๔๐) แล้วทั้งสิ้น กระทำอยู่ ๗ เดือน จึงแล้วเสร็จ พระอรหันต์ได้รวบรวมพระธรรมวินัยเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายในการปาละของพุทธสาวก ซึ่งสมัยนั้นยังไม่มีการจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลาน หรือในกระดาษ จะต้องท่องจำ หรือบาลีอย่างเดียว พระภิกษุสมัยพุทธกาลจะใช้เวลาส่วนใหญ่สิกขาธรรมเจริญธรรมในพระธรรมวินัยที่ได้สดับมาจากพระอุปัชฌายาจารย์ เพื่อจดจำไว้ รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจน โดยเฉพาะพระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

การเรียนภาษาบาลีที่เข้าใจกันในปัจจุบัน ยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องทีเดียวในความหมายของภาษาธรรม เพราะจัดเป็นการเรียน **"ภาษามคธหรือเรียนพระพุทธพจน์ที่เป็นบัญญัติธรรมสู่ภาษาโลกสมัยใหม่"** เท่านั้น คือ เป็นเพียงการเรียนภาษามคธโบราณที่เป็นบัญญัติธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจความหมายว่าตรงกับภาษาไทย ตรงกับภาษาอังกฤษ ตรงกับภาษาจีน หรือภาษาใด ๆ ในโลกของผู้ที่ต้องการจะเรียน ศึกษาและทำความเข้าใจในพระสัทธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น **ยังไม่ใช่ "ภาษาธรรมที่เป็นปรมัตถธรรม หรือภาษาพุทธะตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย"** และยังไม่อธิบายได้ ลุ่มลึก ลึกซึ้งสุขุมคัมภีรภาพจึงยังไม่ใช่ **"เรียนบาลี"** ตามความหมายที่แท้จริงเลย

การท่องจำ จดจำ พระพุทธดำรัสตามหลักธรรมหรือบัญญัติธรรม

เก็บไว้ในภวังคจิตจนแนบแน่น จนสามารถนำมาสอนเผยแผ่ให้พุทธสาวกรุ่นหลัง ๆ ได้ยินได้ฟังเรียกว่า **"มุขปาฐ"** คือ การพูด การท่อง การเจริญธรรมออกมาเป็นเสียงเป็นคำพูด (สัททบัญญัติธรรม) โดยไม่ผิดเพี้ยนไปจากพระพุทธดำรัส เช่น การเจริญพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ เจริญจิตภาวนา ๑๒๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ พระธัมมจักรกัปปวัตตนสูตร หรือพระสูตรอื่นใดโดยไม่ต้องเปิดหนังสืออ่าน

ในยุคต่อมา บริษัท ๔ เริ่มมีการจดจำ ท่องจำพระพุทธพจน์ได้น้อยลง จะหาผู้ทรงพระธรรมวินัยด้วยปากเปล่า (มุขปาฐ) ได้ยากขึ้น การปาละ หรือ บาลี ก็น้อยลง หากไม่มีการจารึกไว้จะทำให้พระธรรมวินัยสูญหายไป และจะมีการจำแบบผิด ๆ นึกเดาเอาเองโดยอัตโนมัติ บ้างก็นำเอาคำสอนที่ไม่มีในพระพุทธพจน์มาสอนแล้วให้ท่องจำ ทำให้พระพุทธพจน์ผิดเพี้ยน ดังนั้นในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ พระมหาติสสะเถระ จึงได้จารึกพระธรรมวินัยเป็นตัวอักษรสิงหล (สิงกรี) ลงในใบลานไว้เป็นหลักฐาน ที่อาโลกเลณสถาน ที่มตเลชนบท หรือมาลัยชนบท ประเทศศรีลังกา เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไป

แต่เมื่อไรเกิดกลียุค น้ำท่วม แผ่นดินไหว ไฟไหม้ หรือไม่มีใครสนใจท่องจำพระพุทธวจน พระธรรมวินัย หรือพระไตรปิฎก ก็จะต้องสูญหายไปแน่นอน ดังนั้น **เพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่สืบต่อไป พุทธศาสนิกชนจะต้องช่วยกันส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการศึกษาและท่องจำพระพุทธดำรัสทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์** ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุ สามเณร สิกขมาส บัณฑรังคบรรพชิต (ผู้หญิงที่นุ่งขาว ห่มขาว) อุบาสก อุบาสิกา โดยเฉพาะพระภิกษุที่เรียนเปรียญประโยคต่าง ๆ หรือเรียน

นักธรรมระดับต่าง ๆ ควรมีการศึกษาพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม ให้เข้าใจในเบื้องต้นก่อน ในที่นี้ขอเสนอความคิดเห็นเพื่อเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ตั้งแต่เปรียญ ๑ - ๓ ให้ศึกษาเล่าเรียนภาษามคธโบราณ (หรือที่เรียกกันว่า ภาษาบาลี) ทั้งอรรถและพยัญชนะเป็นพื้นฐานเบื้องต้น เพื่อให้เข้าใจศัพท์ธรรมที่เป็นบัญญัติธรรมของพระพุทธเจ้าจนสามารถแปลได้ เข้าใจความหมาย และเขียนได้ พร้อมทั้งเรียนพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม เบื้องต้น

สำหรับเปรียญ ๔ - ๕ ให้ศึกษาและจดจำพระวินัย ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ พระภิกษุรูปใดสามารถจดจำเขียนได้ในพระวินัยเบื้องต้น ๑๐,๕๐๐ พระธรรมขันธ์ ควรได้รับการแต่งตั้งเป็น "เปรียญ ๔ ประโยค" ถ้าได้อีก ๑๐,๕๐๐ พระธรรมขันธ์ ได้เป็น "เปรียญ ๕ ประโยค" และได้สมณศักดิ์เป็น "เจ้าคุณชั้นสามัญ"

สำหรับเปรียญ ๖ - ๗ ให้ศึกษาและท่องจำพระสูตร ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ หากสามารถจดจำได้ เขียนได้ในพระสูตรเบื้องต้น ๑๐,๕๐๐ พระธรรมขันธ์ ได้เป็น "เปรียญ ๖ ประโยค" สามารถจดจำและเขียนได้พระสูตรอีก ๑๐,๕๐๐ พระธรรมขันธ์ ได้เป็น "เปรียญ ๗ ประโยค" ได้สมณศักดิ์เป็น "เจ้าคุณชั้นราช"

สำหรับเปรียญ ๘ - ๙ ให้ศึกษาเล่าเรียนท่องจำในพระอภิธรรมทั้ง ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ หากท่านใดจดจำและเขียนได้พระอภิธรรม ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์เบื้องต้นจะได้เป็น "เจ้าคุณชั้นเทพ" หากจดจำและเขียนได้ในพระอภิธรรม ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ที่เหลือจะได้ "เปรียญ ๙ ประโยค" และได้สมณศักดิ์เป็น "เจ้าคุณชั้นธรรม"

หากพระภิกษุรูปใดสามารถจดจำได้เขียนได้ในพระไตรปิฎกทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ควรได้สมณศักดิ์เป็น "พระติปิฎก" เป็น "รองสมเด็จ"

แต่ทุกชั้นเปรียญจะต้องมีการศึกษาภาษามคธรวมทั้งพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรมที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ เพื่อเป็นบาทฐานในการเข้าใจพระสัทธรรมที่ลึกซึ้ง สุขุมคัมภีรภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา จึงจะได้ชื่อว่าเป็น**ศากยบุตร** หรือ**ธรรมทายาท**อย่างแท้จริง

ปัจจุบัน ประเทศที่ยังมีการเรียนบาลี หรือปาลพระพุทธพจน์สามารถท่องจำและเขียนได้ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ที่ทราบมามีเพียงประเทศสหภาพพม่าแห่งเดียวเท่านั้น ซึ่งมีพระภิกษุสามารถจดจำพระธรรมวินัยทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ได้ถึง ๖ รูป และมีพระภิกษุที่กำลังเรียนบาลีแต่ยังท่องจำได้เพียงบางส่วนอีกเป็นพัน ๆ รูป และทราบว่ามีพระภิกษุของประเทศไทยที่กำลังเรียนบาลี หรือปาลพระวินัยแต่ยังเขียนไม่ได้อยู่หนึ่งรูป ที่ประเทศสหภาพพม่าในขณะนี้

สมัยนี้ยังมีพระภิกษุสงฆ์สามารถท่องจำ จดจำพระไตรปิฎกได้แล้วสมัยพุทธกาล หรือในช่วงก่อนพุทธศักราช ๑,๕๐๐ ปี พระอรหันต์ได้ปฏิสัมภิทาญาณ ได้อภิญญา ๖ ได้สมาบัติ ๘ จะนับจะประมาณมิได้บังเกิดขึ้น แล้วจะไม่สามารถจดจำพระพุทธพจน์ที่เป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่างไร จึงยืนยันได้ว่าพระไตรปิฎกที่ได้รับการสังคายนาทั้ง ๔๕ เล่มนี้เป็นพระพุทธพจน์ทั้งสิ้น และเป็นการยืนยันให้ทราบว่า พระไตรปิฎกมิใช่เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นภายหลัง หรือพระไตรปิฎก

๔๕ เล่ม สรุปเป็นพระพุทธพจน์เพียงเล่มเดียวตามที่เข้าใจกันมา

ฉะนั้น **การเรียนภาษาบาลีในปัจจุบันยังมิใช่เรียนภาษาธรรมตามความหมายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เป็นการเรียนบัญญัติธรรม หรือเพียงแปลบัญญัติธรรมสู่ภาษาโลกให้เข้าใจเพิ่มขึ้นเท่านั้น** ผู้เรียนจึงไม่ควรยึดแต่คำแปล เพราะยังมิใช่ภาษาธรรมที่ลุ่มลึก ลึกซึ้ง สุขุมคัมภีรภาพ สงบ (ได้ฌาน) ประณีต (เป็นพระอรหันต์)

ภาษาพุทธ หรือภาษาธรรม เป็นภาษามคธที่มีความหมายลึกซึ้ง รู้ตามได้ยาก เห็นตามได้ยาก ละเอียด สงบ ประณีต มิใช่วิสัยปุถุชนคนธรรมดาจะคาดเดาเอาเองได้ ภาษาพุทธทุกอรรถ ทุกพยัญชนะมีความสุขุมคัมภีรภาพในตัวเองเสมอ จึงทำให้ผู้ฟังสามารถบรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคล ได้ทุกคำศัพท์ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ภาษาตาย ภาษาเป็น

ในการศึกษาพระธรรมวินัยห้ามทิ้งภาษามคธ (ภาษาบาลีตามที่เข้าใจ) เด็ดขาด อย่าจำแต่ภาษาไทย เพราะเป็นพระพุทธดำรัสเป็นไปเพื่อพระนิพพานทั้งสิ้น ถ้าจำเฉพาะคำแปลเป็นภาษาไทย ก็จะเริ่มผิดเพี้ยนแล้ว เช่น ในสมัยพุทธกาล พูดคำว่า “ปฏิสนธิ” บรรลุธรรมแล้ว แต่ในยุคปัจจุบันนี้ พูด “ปฏิสนธิ” ก็พูดไป ฟังแล้วก็เฉย ๆ จิตไม่มีการพัฒนา ตรงนี้แหละที่อย่าทิ้งคำบาลีตามที่เข้าใจ ต้องใช้อ้างตรงตัวเสมอ คำว่า “ปฏิสนธิ” ก็ต้องสอนว่า “ปฏิสนธิ” อย่าไปใช้คำว่า “born” หรือคำว่า “จิต” ก็ต้องใช้คำว่า “จิต” อย่าใช้คำว่า “mind, heart, soul หรือ spirit” เด็ดขาด แล้วค่อยอธิบายว่า ปฏิสนธิ จิต หมายถึงอะไรเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาอะไรก็ตาม เพื่อรักษาพระพุทธพจน์ไว้ จึงจะเรียกว่า

สอนพระธรรม โดยภาษาธรรมบัญญัติ จึงจะเป็นการสร้างบุญกุศลในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ "ธรรมสวนมัย ธรรมเทศนามัย และทิฏฐุชุกัมม์"

ตัวอย่างเช่น พระอัสชิเถระ แสดงธรรมให้อุปติสสะปริพาชก ฟังด้วยพระคาถาที่ว่า "เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตํ ตถาคโต (อาห) เตสญฺจ โย นิโรโธ เอวํวาที มหาสมโณติ" ท่านอุปติสสะปริพาชกได้ดวงตาเห็นธรรม เป็นพระโสดาบัน นั่นคือ พระอัสชิจะต้องจดจำพระพุทธดำรัสที่ถูกต้องไม่ผิดเพี้ยนแม้คำใดคำหนึ่งมาแสดงธรรมให้ท่านอุปติสสะปริพาชกฟังจึงสามารถบรรลุธรรมได้ หากมีการผิดเพี้ยนคำใดคำหนึ่งเกิดขึ้น ความหมายจะต้องแตกต่างไป การบรรลุธรรมก็ย่อมไม่บังเกิดขึ้นแน่นอน จึงเรียกภาษาพุทธนี้ว่า "ภาษาตาย" แต่ภาษาโลก หรือภาษาปุถุชนโดยทั่ว ๆ ไปจะผันแปล เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงเรียกว่า "ภาษาเป็น"

ภาษาตาย หมายถึง พระพุทธดำรัส หรือพระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ทุก ๆ คำศัพท์ธรรมล้วนมีผลให้จิตของผู้สดับธรรมตายไปจากโลภมูลจิต ๘ โทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ โลภเหตุ ๘ โทสเหตุ ๒ โมหเหตุ ๑๒ หรือตายจากอกุสลสังคหะ ๕ ทั้งสิ้น ยิ่งมีความสนใจศึกษาหรือต้องการได้ยินได้ฟังอยู่เนือง ๆ ในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนให้เป็นอนัตตา ก็จะเก็บไว้ในภวังคจิตที่เป็นกุสล (ญาณสัมปยุตตจิต) จิตก็จะพัฒนาเข้าถึงซึ่งมรรค ผล นิพพาน บรรลุความเป็นพระอริยบุคคลตั้งแต่พระโสดาบัน จนถึงพระอรหันต์แน่นอน

ภาษาเป็น หมายถึง ภาษาปุถุชนทั่ว ๆ ไปที่มีอยู่มากมาย ใช้พูด อ่าน เขียน เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจภายในกลุ่ม ในคณะ ในประเทศ หรือวิชาการทางโลกทุกสาขาวิชา ยิ่งสนใจศึกษา สนใจเรียนรู้ให้มากขึ้น

เรียนรู้ให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น ๆ จิตยิ่งพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีโลภะ โทสะ โมหะ มีโลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ เพิ่มมากขึ้น ละเอียดขึ้น และโลกมีการผันแปรไปตลอด ภาษาก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง วิบัตมากขึ้น เราก็ต้องพยายามเรียนรู้ตามโลก เพื่อมิให้เป็นคนล้าสมัย เรียนไม่รู้จักสิ้นสุด ตามกิเลสตัณหาพาไป ล้วนแล้วแต่เป็นทางไปสู่อบายภูมิทั้งสิ้น

นั่นคือ **ภาษาตาย** คือ ภาษาธรรมที่ศึกษาแล้ว จิตตายไปจากอกุสลสังคห ๙ ผู้ศึกษาก็ตายไปจากวัฏฏสงสาร เข้าสู่กระแสแห่งโลกุตตระ คือ ปรินิพพาน เพราะคำสอนทุกคำเป็น "วิชชา"

ส่วน **ภาษาเป็น** คือ ภาษาโลกที่ศึกษาแล้ว จิตมีชีวิตชีวาในการเพิ่มอกุสลคห ๙ ผู้ศึกษาก็ยังมีชีวิตเวียนว่ายไปในภพภูมิต่าง ๆ อีกต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด คือ วัฏฏสงสาร หรืออยู่ในปฏิจจสมุปบาทเพราะสอนในเรื่อง "อวิชชา" ให้ยึดมั่น ถือมั่น ในโลภะ ๘ โทสะ ๒ โมหะ ๒ เพราะไม่มีภูมิจิตที่จะรู้ธรรมเห็นธรรมและบรรลุธรรมตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย แต่มนุษย์ที่เกิดมาในโลกยังอยู่ในกามาวจร ยังข้องอยู่ในโลก จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ทางโลกเพื่อใช้ประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตตัวเอง และครอบครัว และที่สำคัญเพื่อเก็บไว้สร้างบารมีกุศลในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ เพื่อสร้างภพภูมิใหม่ในโลกพุทธะ

วิถีมนุษย์คือผู้ไม่รู้สถานะของตนเอง
โลกจึงวุ่นวาย ขัดแย้ง ทำลายล้าง

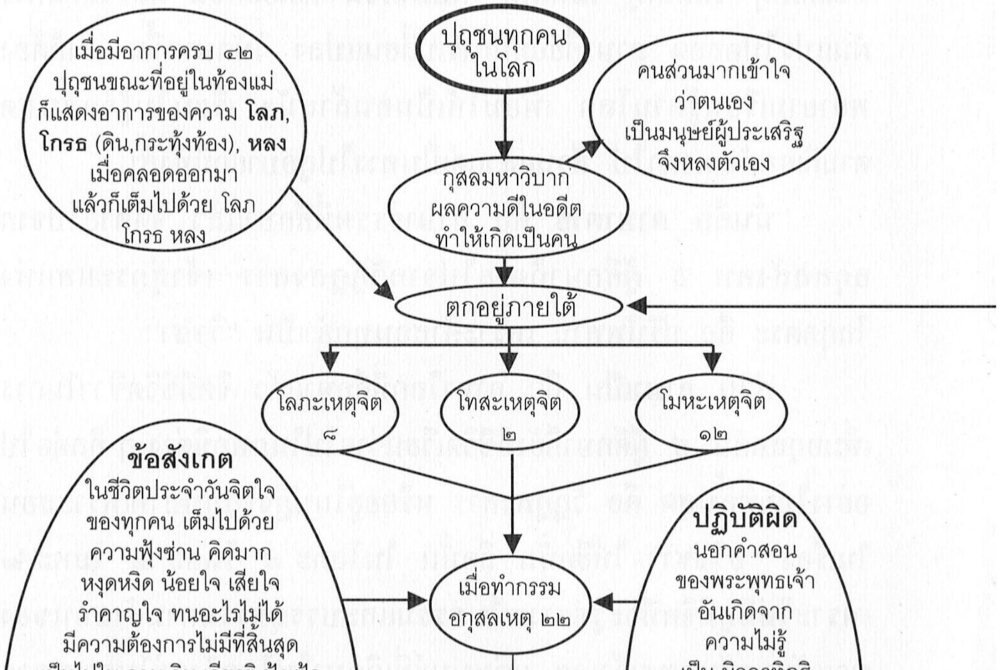

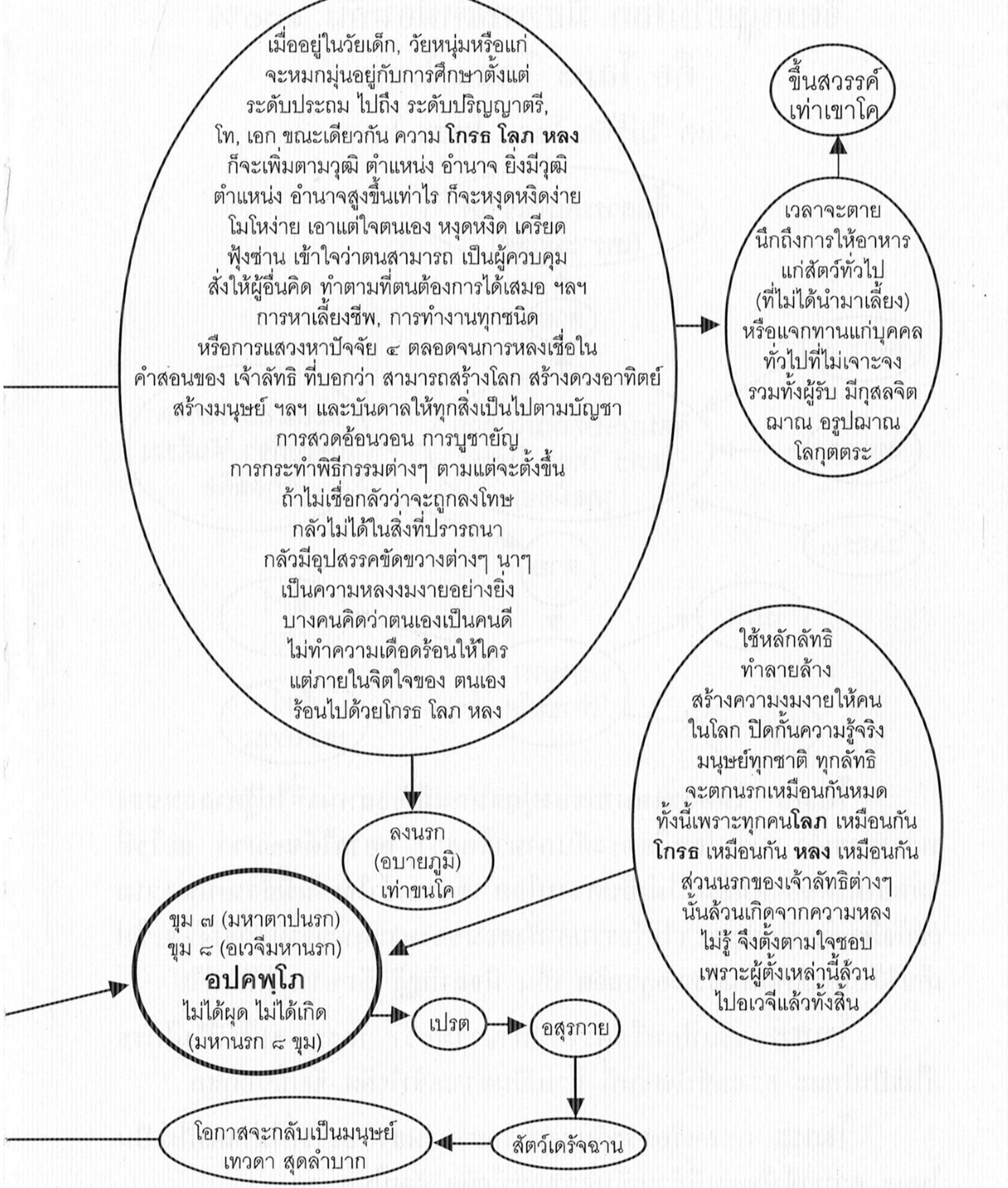

เมื่ออยู่ในวัยเด็ก, วัยหนุ่มหรือแก่
จะหมกมุ่นอยู่กับการศึกษาตั้งแต่
ระดับประถม ไปถึง ระดับปริญญาตรี,
โท, เอก ขณะเดียวกัน ความ **โกรธ โลภ หลง**
ก็จะเพิ่มตามวุฒิ ตำแหน่ง อำนาจ ยิ่งมีวุฒิ
ตำแหน่ง อำนาจสูงขึ้นเท่าไร ก็จะหงุดหงิดง่าย
โมโหง่าย เอาแต่ใจตนเอง หงุดหงิด เครียด
ฟุ้งซ่าน เข้าใจว่าตนสามารถ เป็นผู้ควบคุม
สั่งให้ผู้อื่นคิด ทำตามที่ตนต้องการได้เสมอ ฯลฯ
การหาเลี้ยงชีพ, การทำงานทุกชนิด
หรือการแสวงหาปัจจัย ๔ ตลอดจนการหลงเชื่อใน
คำสอนของ เจ้าลัทธิ ที่บอกว่า สามารถสร้างโลก สร้างดวงอาทิตย์
สร้างมนุษย์ ฯลฯ และบันดาลให้ทุกสิ่งเป็นไปตามบัญชา
การสวดอ้อนวอน การบูชายัญ
การกระทำพิธีกรรมต่างๆ ตามแต่จะตั้งขึ้น
ถ้าไม่เชื่อกลัวว่าจะถูกลงโทษ
กลัวไม่ได้ในสิ่งที่ปรารถนา
กลัวมีอุปสรรคขัดขวางต่างๆ นาๆ
เป็นความหลงงมงายอย่างยิ่ง
บางคนคิดว่าตนเองเป็นคนดี
ไม่ทำความเดือดร้อนให้ใคร
แต่ภายในจิตใจของ ตนเอง
ร้อนไปด้วยโกรธ โลภ หลง
ขึ้นสวรรค์
เท่าเขาโค
เวลาจะตาย
นึกถึงการให้อาหาร
แก่สัตว์ทั่วไป
(ที่ไม่ได้นำมาเลี้ยง)
หรือแจกทานแก่บุคคล
ทั่วไปที่ไม่เจาะจง
รวมทั้งผู้รับ มีกุสลจิต
ฌาณ อรูปฌาณ
โลกุตตระ
ลงนรก
(อบายภูมิ)
เท่าขนโค
ใช้หลักลัทธิ
ทำลายล้าง
สร้างความงมงายให้คน
ในโลก ปิดกั้นความรู้จริง
มนุษย์ทุกชาติ ทุกลัทธิ
จะตกนรกเหมือนกันหมด
ทั้งนี้เพราะทุกคน**โลภ** เหมือนกัน
โกรธ เหมือนกัน **หลง** เหมือนกัน
ส่วนนรกของเจ้าลัทธิต่างๆ
นั้นล้วนเกิดจากความหลง
ไม่รู้ จึงตั้งตามใจชอบ
เพราะผู้ตั้งเหล่านี้ล้วน
ไปอเวจีแล้วทั้งสิ้น
ขุม ๗ (มหาตาปนรก)
ขุม ๘ (อเวจีมหานรก)
อปคพุโภ
ไม่ได้ผุด ไม่ได้เกิด
(มหานรก ๘ ขุม)
เปรต
อสุรกาย
สัตว์เดรัจฉาน
โอกาสจะกลับเป็นมนุษย์
เทวดา สุดลำบาก

จิตมนุษย์ในโลก มีสภาพเหมือนกัน ๑๐๐%
คือ โลภะ โทสะ โมหะ
แต่ ไม่รู้จัก โลภะ โทสะ โมหะ

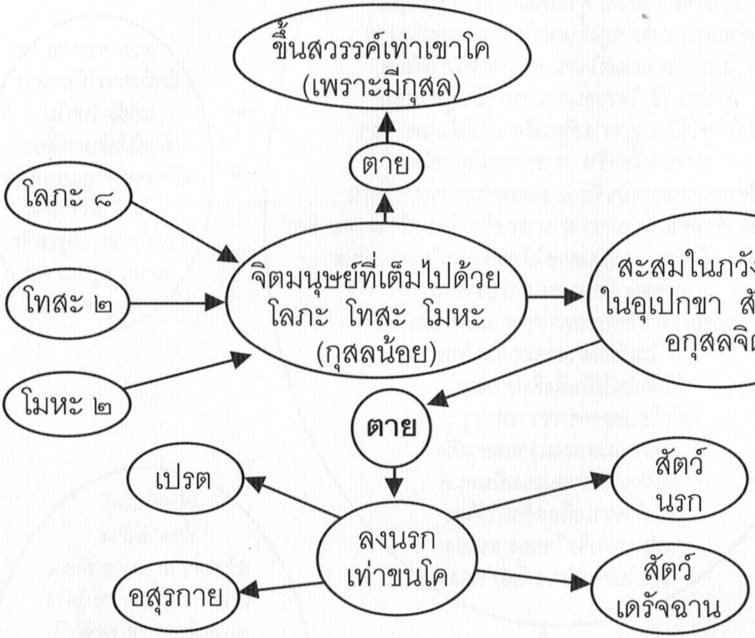

โลภะ ในความหมายของปุถุชนคนมีกิเลสหนาที่ไม่รู้คำสอนของพระพุทธเจ้า จะแปลหรือตรงกับภาษาไทยว่า **อยากได้ของเขา** อะไรที่ไม่อยากได้ของคนอื่นก็ไม่เป็นความโลภ ความเข้าใจเช่นนี้ล้วนเป็นความเข้าใจผิด จิตเป็นอกุสล (ไม่รู้ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่แท้จริง) จะไปเก็บไว้ในอุเปกขาสันตีรณอกุสลจิต เป็น **มิจฉาทิฏฐิ** มีอบายภูมิเป็นที่ไป

โทสะ จะแปลหรือตรงกับภาษาไทยว่า **โกรธ** อะไรที่ไม่โกรธก็ไม่เป็นโทสะ ความเข้าใจเช่นนี้ ล้วนเป็นความเข้าใจผิด จัดเป็นอกุสล

โมหะ แปลหรือตรงกับภาษาไทยว่า **หลง** อะไรที่ไม่หลงก็ไม่เป็นโมหะ ความเข้าใจเช่นนี้ล้วนเป็นความเข้าใจผิด จัดเป็นอกุสล

หากท่านได้หันกลับมาสิกขาพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้ว ท่านจะเข้าใจเรื่อง **โลภะ โทสะ โมหะ**

โลภะ จะไม่แปลแบบมักง่ายเช่นนี้ แต่จะ**หมายถึง** การข้องอยู่กับโลกอันมาจาก **โลภะจิต ๘ ประเภท** ที่มีเจตสิกมาช่วยปรุงให้เกิด โลภะถึง ๑๘-๒๑ ประเภท เช่น **ผัสสะเจตสิก** หรือตรงกับภาษาไทยว่า **สัมผัส** หรือ **จับ, ต้อง, เห็น ผัสสะเข้ากับโลภะ** ได้ ดังนั้นเมื่อ**เราเอื้อมมือไปจับดอกไม้สวยๆ** ก็เป็นการจับที่**ประกอบด้วยโลภะ**แล้ว เห็นอะไร ทำอะไร จับอะไรก็เป็นโลภะหมด เพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับโลก แต่โลภะจะเป็นตัวนำไปสู่โทสะต่อไป เช่น **จับเหล็กที่ไม่รู้ว่าร้อน พอจับแล้วร้อนก็เกิดความโกรธ จับสายไฟฟ้าแล้วถูกไฟฟ้าดูดแต่ไม่ตายก็เกิดความกลัวตาย** ฯลฯ

โทสะ ไม่ได้แปลว่าโกรธเท่านั้น แต่จะหมายถึง **กลัว เกลียด โกหก หลอกลวง น้อยใจ เสียใจ หงุดหงิด** ด้วย เช่น กลัวผี ก็จะมีสัญญาที่บอกว่าเป็นผีไปทำงานกับ **โทสะจิต** เมื่ออยู่ในที่มืด ๆ คนเดียว ก็เกิดความกลัวขึ้นมา ฯลฯ

โมหะ ไม่ได้แปลว่า **หลง** แต่ในคำสอนจะหมายถึง **ความไม่รู้ในอริยสัจจ์ ๔ ไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคต ไม่รู้ปฏิจจสมุปบาท ๑๒** เช่น เราอยากซื้อเพชร ซื้อทอง ฯลฯ เพราะสวยหรือชอบแต่กินไม่ได้ เหาะไม่ได้ ก็เป็น **ความหลง** ล้วนเป็นทางไปสู่อบายภูมิทั้งสิ้น

เวลาตายไม่ได้ไปด้วย กาย แต่ไปด้วย จิต ถ้ามีแต่ โลภ โกรธ หลง ก็จะไป อบายภูมิ ส่วนจะไป สุคติภูมิ ต้องรักษาจิต สิกขาตามหลักธรรมต่อไป

ปุถุชนคนกิเลสหนา ล้วนแต่มี
โลภะ โทสะ โมหะ
เป็นทางแห่งอบายภูมิ
ปุถุชน (อบายภูมิ มนุษย์ เทวดา พรหม) จึงรอคอย
การอุบัติของ

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

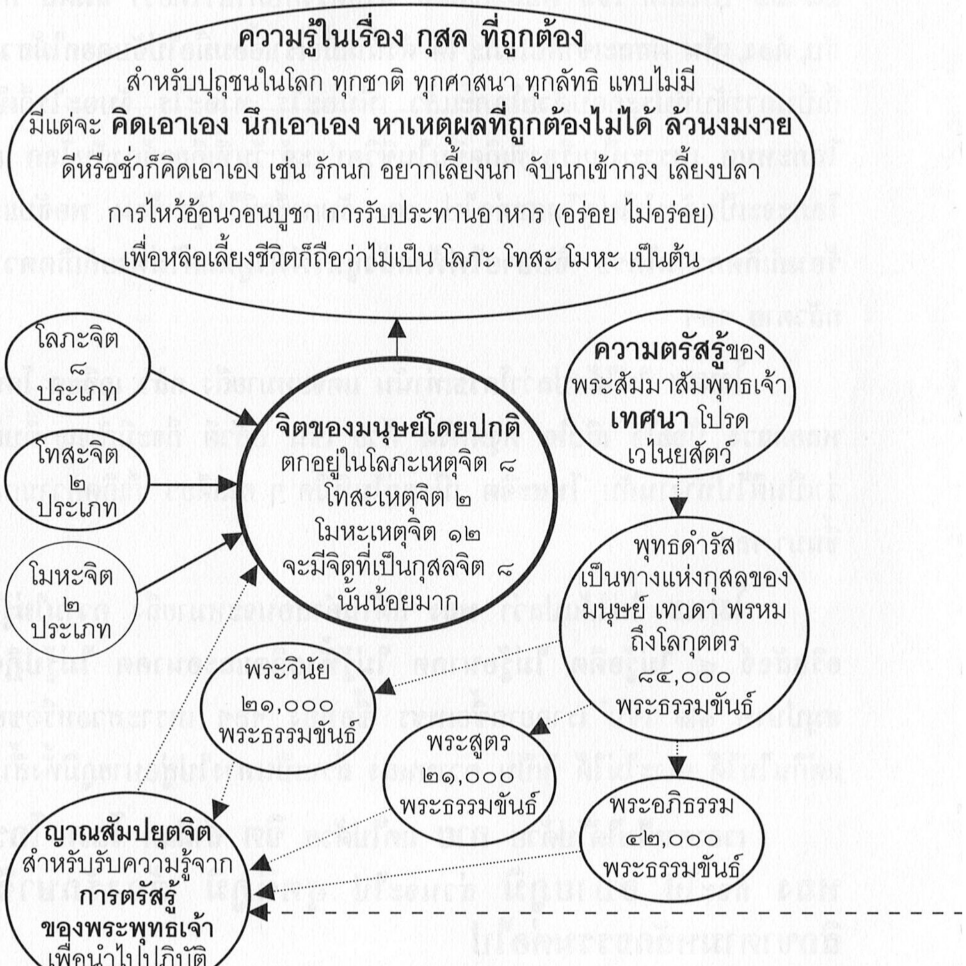

ทานมัย
- พระสูตร ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- พระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- ปลูกต้นไม้
- สร้างศาลาที่พัก
- สร้างสถานที่ที่เป็นสาธารณประโยชน์ ไม่นำเงินใส่บาตรพระ
- ไม่ใส่ข้าวสารในบาตรพระ
- ไม่ถวายอาหารตอนเย็น
- ฯลฯ

ศีลมัย
- พระวินัย ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ รักษาศีล ๕ ไม่พูดเรื่องทุภาษิต
- ฯลฯ

ภาวนามัย
- พระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เจริญธรรมจิต เจตสิก รูป
- ฯลฯ

อปจายนมัย
- พระสูตร ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- พระวินัย ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า
- อ่อนน้อมถ่อมตน
- เคารพพระภิกษุ
- ฯลฯ

ไวยาวัจจมัย
- พระสูตร ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- พระวินัย ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า
- ช่วยเหลือ
- สร้างประโยชน์
- เกื้อกูลสรรพสัตว์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก
- ฯลฯ

ปัตติทานมัย
- พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- บำเพ็ญกุศลที่ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเนื่อง ๆ
- ฯลฯ

ปัตตานุโมทนามัย
- พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- รู้จักอนุโมทนาบุญ
- ปลื้มปิติยินดีในกุสลบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ของบุคคลอื่นที่ตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า
- ฯลฯ

ธรรมสวนมัย
- พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- ไม่ว่างเว้นการสนทนาธรรม การเจริญธรรม ตามพระธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า
- ฯลฯ

ธรรมเทศนามัย
- พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- ศึกษาพระไตรปิฎกอย่างต่อเนื่องไม่เสื่อมคลาย
- ฯลฯ

ทิฏฐุชุกรรม
- พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์
- จำแนกข้อธรรมให้ละเอียดลึกซึ้ง
- ทำความเห็นของตนให้ตรงกับคำสอนของพระพุทธเจ้า รู้จักว่าอะไรเป็นภาษาโลก อะไรคือภาษาธรรม
- ศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อนำไปปฏิบัติบุญกิริยาวัตถุ ทั้ง ๙ ข้อข้างต้น
- ฯลฯ

รู้พระธรรม
ปฏิบัติเบื้องต้น
คือ **บุญกิริยาวัตถุ ๑๐**
มาจากจิต ๙๑ ดวง
ฝ่ายกุสล

มิจฉัตตะ ๑๐

ทางไปนรก ๘ ขุมใหญ่ ๕๐๐ ขุมย่อย เปรต ๒๒ จำพวก อสุรกาย ๒ สัตว์เดรัจฉานทุกชนิด

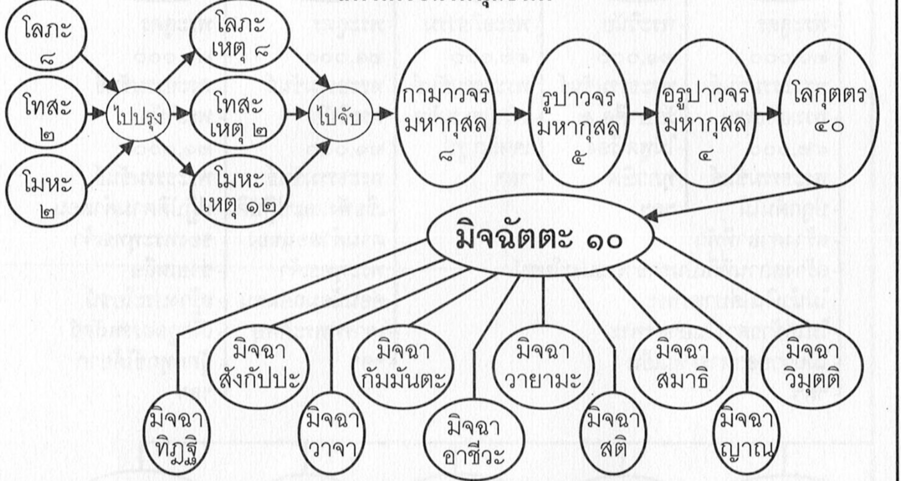

สัมมัตตะ ๑๐

(ทางเดินไปสู่โสดาบันบุคคล สกิทาคามีบุคคล อนาคามีบุคคล อรหัตตบุคคล)

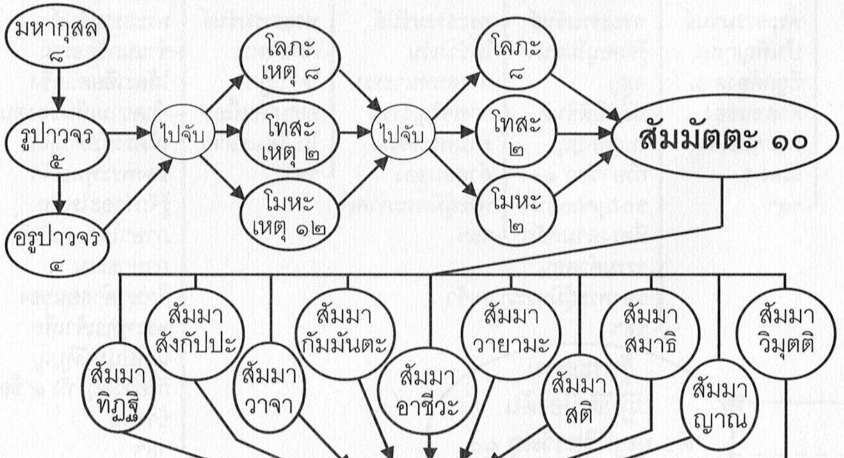

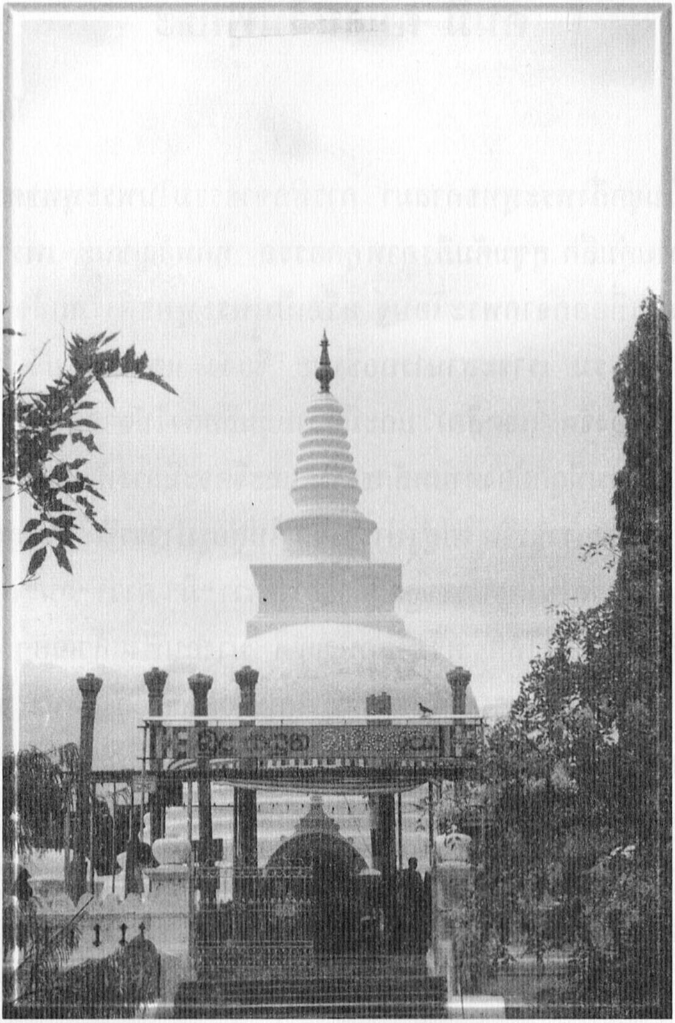

พระเจดีย์ถูปาราม เป็นพระเจดีย์เก่าแก่ที่สุดของประเทศศรีลังกา
พระมหินท์เถระและพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ
สร้างเป็นที่บรรจุพระบรมธาตุรากขวัญ (กระดูกไหปลาร้า) ของพระพุทธเจ้า
และเป็นที่พระอรหันต์ทรงทำสังคายนาครั้งที่ ๔ แต่เป็นการทำสังคายนาครั้งแรก
ในประเทศศรีลังกา โดยมีพระมหินท์เถระเป็นประธาน ประมาณ พ.ศ. ๒๓๖

คนมี คนจน ในพุทธะ

โดย ก้าวเก้า

ในยุคกึ่งพระพุทธกาลมา การสิกขาธรรมในพระพุทธศาสนาจะต้องมีความลุ่มลึก สุขุมคัมภีรภาพทุกอรรถ ทุกพยัญชนะ เพราะทุกตัวอักษรธรรมที่ออกจากพระโอษฐ์ หรือเป็นพระพุทธดำรัสแล้ว เมื่อเราเข้าใจภาษาธรรม เราจะสามารถอธิบาย ชี้แจง แสดงธรรมได้ถึงระบบการทำงานของจิต (เจตสิก) และมีความลุ่มลึกลงไปตามลำดับ จิตจะมีการสะสมธรรมที่ถูกต้องตามหลักธรรม และจิตจะมีการพัฒนาไปเองอย่างต่อเนื่อง จากกามาวจรจิต ไปสู่รูปาวจรจิต ไปสู่อรูปาวจรจิต และสู่แนวทางแห่งโลกุตตระจิตในที่สุด จะขอยกตัวอย่างคำว่า **"มี"** คำว่า **"จน"** และ คำว่า **"สูญ"** ซึ่งเป็นภาษาโลก หรือโลกบัญญัติ บางคนฟังแล้วเฉยๆ บางคนนึกถึงฐานะ นึกถึงคนจน คนรวย บางคนนึกถึงยศ ตำแหน่ง บางคนก็นึกถึงสิ่งของเครื่องใช้ บางคนนึกถึงความว่างเปล่า ความสูญเสีย

คำทั้ง ๓ นี้ ในความหมายของภาษาธรรม หรือปรมัตถธรรมแล้ว มีความสุขุมลุ่มลึก ลึกซึ้งมาก ซึ่งในสมัยพุทธกาล มีบุคคลที่ฟังศัพท์ธรรมเพียงคำเดียวก็สามารถบรรลุธรรมได้แล้ว เพราะภูมิจิต (ญานสัมปยุตตจิต) ได้มีการสะสมพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ถูกต้องมานับอสงไขยชาติมิได้มาดีแล้ว เมื่อมาฟังธรรมเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยก็สามารถบรรลุธรรมได้

ตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปุถุชน (พรหม เทวดา มนุษย์ อสุรกาย เปรต สัตว์เดรัจฉาน และสัตว์นรก) ล้วนแล้วแต่

เริ่มต้นมาจาก **"สูญ"** กันตั้งแต่เกิดมาแล้วทั้งสิ้น เมื่อเกิดมาแล้วต่างก็หลงเข้าใจว่า เป็นผู้มีจิตใจสูง เป็นผู้มีบุญ เป็นผู้มีโชค เป็นผู้มีฐานะดี เป็นผู้ที่มีพอเพียงแล้ว หรือเป็นผู้ที่มีความพอใจแล้วที่เกิดมาไม่ทำให้ใครเดือดร้อนไม่ทำให้ตัวเองเดือดร้อน มีที่อยู่อาศัย มีอาหาร มีครอบครัวที่น่ารัก ส่วนผู้ที่คิดว่า **"มียังไม่พอ"** ก็พยายามขวนขวาย ไขว่คว้า ค้นคว้า ตะเกียกตะกาย ใช้ประสบการณ์ ใช้เล่ห์เหลี่ยมเท่าที่จะมี สรรหามาสะสมเพื่อให้มีเหมือนคนอื่น โดยแต่ละคนไม่ทราบฐานะว่าตัวเองเป็นคน **"มี"** เป็นคน **"จน"** และเป็นคน **"สูญ"** มาตั้งแต่เกิดแล้ว ซึ่งลักษณะของการ "มี" การ "จน" และการ "สูญ" แบ่งได้เป็น ๒ ด้าน คือ

๑. **ด้านมืด หรือด้านโลกโลกีย์** สัตวะทั้ง ๓๑ ภูมิ ปฏิสนธิแล้วพูดอยู่ ๒ อย่าง คือ มี และ ไม่มี โดยไม่รู้ตามความเป็นจริงว่าเมื่อเกิดมาแล้วต้อง **"มี"** กันทุกภพภูมิทุกคน คือ **" มี โลภะ ๘ โทสะ ๒ โมหะ ๒ โลภะเหตุ ๘ โทสะเหตุ ๒ และโมหะเหตุ ๑๒ "** กันทั้งนั้น ที่สำคัญคือ **"มีอวิชชา"** แต่ **"จนญาณ จนปัญญา คือ จนหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า"** และ **"สูญ โลกพุทธะ"** ทุกคนมีโลภะ โทสะ โมหะ ซ่อนอยู่ในจิตของตัวเอง แล้วค่อยๆ แสดงออกมาตามสภาพของคำว่า "มี" และในความมี คือ อวิชชา ตัวอวิชชานี้แหละที่ทำให้เรา "มี" เพราะตัวอวิชชาติดอยู่กับเราตลอดเวลาตั้งแต่เกิด การที่เรามีปกติชีวิตประจำวันเพราะมีอวิชชา ซึ่งในที่นี้รวมถึงความเป็นพรหม เป็นเทวดาด้วย เมื่อตราบใดยังไม่เป็นพระอรหันต์ก็ยังมีอวิชชากันทั้งสิ้น ถ้าเป็นพระอรหันต์แล้วจึง "ไม่มี" ฉะนั้น **ปุถุชนบุคคลในโลกนี้ล้วนมี แต่จนและสูญกันทั้งนั้น** หากไม่หันไปศึกษาและปฏิบัติธรรมตามพระพุทธดำรัส

หรือพระไตรปิฎก โดยเฉพาะพระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

เราเป็นผู้โชคดีที่ได้เกิดมาเป็นคน ดั่งพระพุทธดำรัสของพระพุทธเจ้าว่า **"ความเป็นมนุษย์หาได้ยาก เพราะบุคคลต้องได้ด้วยความพยายามมากในการสร้างบุญกุศลมาก การได้ฟังพระสัทธรรมก็เป็นการยาก เพราะมีบุคคลที่แสดงธรรมถูกต้องตามหลักธรรมหาได้ยากมาก และการอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้ายิ่งเป็นของยากยิ่ง เพราะความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบุคคลจะต้องบำเพ็ญบารมีนับพันแห่งโกฏิกัปป์มิใช่น้อย"** เมื่อเกิดมาแล้ว เขาจะพูดกันว่าเป็นคนมีบุญจังเลย เราก็สบายใจ แต่หาได้เฉลียวใจว่าบุญตรงนี้ **"บุญ เท่ากับ บาป"** และ **"บาป คือ อบายภูมิ"** เพราะไม่ว่าอะไรที่เรากระทำในทางโลก ทั้งที่ประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ และสิ่งที่เรา **"มี"** ในโลกนี้ ล้วนแล้วเรา **"มีบาป คือวัฏฏ"** ทั้งสิ้น เมื่อถึงกาลกายแตกดับทางที่จะไปคือ อบายภูมิ เพราะคำว่า **"มี"** มันมีขบวนการทำงานของจิตที่สะสมโลภะ โทสะ โมหะ เต็มเพียบเป็นอุปกรณ์ที่พร้อมจะเดินทางไปสู่อบายภูมิตลอดเวลา ทุกอนุขณะจิต

การมีบ้านเป็นที่อยู่อาศัย มีอาหาร มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มก็มีเหมือนกับพวกพรหม เทวดา เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉานและสัตว์นรกที่มีภพภูมิของตนๆ เป็นที่อยู่ที่อาศัย มีอาหาร เช่นเทวดามีวิมาน มีทิพยอาหาร สัตว์นรกมีขุมนรกเป็นที่อยู่อาศัย มีไฟนรกมีน้ำกะทะทองแดงเป็นอาหาร เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วยังข้องอยู่ในโลก

๒. ด้านสว่าง หรือด้านโลกโลกุตตระหรือ โลกพุทธะ เราทุกคนเกิดมาล้วนเป็น **"สูญ"** กันทั้งสิ้น คำว่า **"สูญ คือ ไม่มีความเป็นพุทธะ**

ไม่มีปัญญา" การจะทำอย่างไรให้ **"มี คือ มีโลกพุทธะ"** จะต้องทำให้ **"มีด้านมืด"** เท่ากับ **"สูญ"** ก่อน จึงจะเข้าสู่การสร้างโลกใหม่หรือภพภูมิใหม่ คือ **โลกพุทธะ** เพราะอะไร ? เพราะในทางธรรม จิตจะย้ายจาก **"สูญ คือ นิพพาน"** มาทาง **" มีคือ อกุศล" หามีไม่** ได้แก่ พระอริยบุคคลจะไม่ตกต่ำ เช่น จากพระอรหันต์มาเป็นพระอนาคามี หรือจากพระอนาคามีมาเป็นพระสกทาคามี หรือพระสกทาคามีเป็นพระโสดาบัน เป็นต้น แต่จิตจะย้ายจาก **"มี คือ อกุศล"** มาทาง **"สูญ คือ นิพพาน" ย่อมมีได้** ทำไมจึงมี ? เพราะเมื่อ "มี" แล้วหันมาศึกษาและปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **ตรงนี้ มีต้องเข้ามาสูญ จึงเท่ากับสูญ**

แต่ถ้า **"มี" มาเข้า "มี" ก็เท่ากับ สูญ" หรือ "มี" มาเข้า สูญ ด้านมืด" ก็เท่ากับ "สูญ" เหมือนกัน** เช่น การศึกษาธรรมจากสำนักหรือลัทธิต่างๆ ที่ตั้งขึ้นมาจาก "มี" แล้วนำเอาพระพุทธพจน์มาสอนผิดๆ เพราะนึกเดาเอาเอง คาดเดาเอาเอง ก็เป็นการสอนแบบ "มี โลภะ โทสะ โมหะ" เพราะผิดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า (เท่ากับ **"มี"** แต่ **"จน"**) สอนให้นั่งกัมมฐาน สอนให้นั่งภาวนา สอนให้นั่งดูนิมิต โดยไม่ต้องสิกขาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือศึกษา แต่ไม่เข้าใจ ไม่พิจารณาอย่างสุขุมคัมภีรภาพ จึงสอนไม่ถูกต้องตรงตามหลักธรรม เราก็เอาโลภะ โทสะ โมหะ ของเราเองไปเป็นตัวกำหนด เป็นตัวตั้ง ดูเหมือนว่าเข้าใกล้ หรือได้พบพระพุทธศาสนา แต่ไม่มีอะไรเลย ตรงนี้เรา "สูญ" แต่ตรงนี้เรา "มี คือ มีอกุศลสังคห ๘"

การจะทำ "มี" ให้เป็น"สูญ" ทางด้านสว่าง เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ต้องใช้ความพยายาม ความอดทน และขึ้นอยู่กับบุพเพกตบุญญูตาที่

สะสมมาตั้งแต่ในอดีต เมื่อเรา "มี" เราจะต้องเร่งขวนขวาย เร่งสะสมบุญกุศล ตามบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ โดยหันไปศึกษาพระธรรมวินัยทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เพื่อจะได้ไปเริ่มต้นที่ "สูญ" การทำ "มี" ให้เป็น "สูญ" ทำอย่างไร อันนี้เป็นธรรมที่ลึกซึ้ง นักวิทยาศาสตร์ นักคณิตศาสตร์ลองคิดสูตรดูว่า " มี" เท่ากับ "สูญ" ได้อย่างไร

ในที่นี้ขออธิบายแบบง่ายๆ ก่อน โอกาสต่อไปจึงจะอธิบายให้เข้าใจว่าทำไมต้องทำ "มี" ให้เท่ากับ "สูญ" ก่อน จึงจะเข้าสู่โลกพุทธะได้เพราะถ้าเรา "มี" มาเข้า "มี" เมื่อไรเมื่อนั้นเป็นเรื่อง เราต้องทำ "มี" ให้เป็น "สูญ" แล้วจึงจะ "มี" เราต้องเริ่มจาก "สูญ" คือ ปล่อยวางในสิ่งที่เราคิดว่าเรารู้ เราเข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วตั้งใจสิกขาจากกัลยาณมิตร หรือผู้ที่สามารถช่วยอบรมชี้แนะให้เข้าใจอย่างถูกต้องในหลักธรรม ในที่สุดเมื่อเข้าสู่กระแสธรรมแล้ว "มี" คือ "มี" และ "มี" คือ "สูญ"

นั่นคือ เมื่อเราจะเข้าสู่โลกพุทธะ เราจะต้องอาศัย "มี" คือ "โลภะ โทสะ โมหะ หรือ อกุศลสังคห ๕" เป็นตัวพิจารณา แล้วเติมพระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าลงไปที่ "สูญ" ทำให้ภายในจิตเรา "มี" เกิดขึ้น เพื่อสร้างโลกพุทธะ เราต้องใช้เวลาเป็นอเนกอนันตชาติจึงจะมาตั้งที่ฐาน "สูญ" ได้เพราะเวลาเราไปสิกขาธรรม ฟังธรรมเรามักจะเอา "ความมี" ของเราเข้าไปด้วย เราจึงกลายเป็น "มี" มากขึ้นเลยไม่เข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างถ่องแท้ได้ เพราะเรามีเราเป็น "อัตตา"

เราจะต้องเข้าใจก่อนว่า "มี โลภะ โทสะ โมหะ หรือ อกุศลสังคห

๕” คืออะไร จะทอดถอนสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร เราต้องเข้าใจในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องของจิต เจตสิก และรูป เป็นเบื้องต้นก่อน เช่น ต้องรู้ว่า โลภะมูลจิต ๘ ทำงานกับเจตสิกได้ ๑๘ – ๒๑ ดวง หรือ โทสะมูลจิต ๒ ทำงานกับเจตสิกได้ ๒๐ – ๒๒ ดวง หรือ โมหะมูลจิต ๒ ทำงาน เข้ากันได้กับเจตสิก ๑๕ ดวง ต้องเรียนรู้การทำงานของจิต เจตสิกและรูป เป็นต้น เพื่อให้เกิดญาณสัมปยุตตจิต เก็บสะสมไว้ ตรงนี้เรา เข้าสู่พุทธะ เราเริ่มทำ “มี” เข้าสู่ “สูญ” ไม่เป็นหนึ่ง เป็นสอง เราจะทำอย่างไรให้เป็นพุทธะ ? เราจะต้องท่องจิต ๑๒๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ลักขณาทิจตุกก พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ ธัมมจักรกัปปวัตนสุตร อานัตตลักขณสูตร อาทิตตปริยายสูตร หรือพระสูตรอื่นใดที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า คือเราเริ่มทำจิตให้เป็นสูญ เจตสิกให้เป็นสูญ รูปให้เป็นสูญ ทำพระสูตรต่างๆ ให้เป็นสูญ **เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าสอนเพื่อเป็น “สูญ” คือ “นิพพาน” ดั่งคำว่า “นิพพานังปรมังสุขัง นิพพานังปรมังสูญญัง** “ แต่อย่าไปท่องนอกธรรม นอกพระพุทธพจน์ เช่น “บูรพารัสมิง....อิมัสมิงมงคลทั้งแปดทิศ.....ชยาสนากตา....พุทธะมะอะอุ..... หรือคำทำมนต์คาถาต่างๆ” อย่าทำเด็ดขาด เพราะถ้าทำเมื่อไร เราเป็นคน “มี” ทันที ไม่เป็น “สูญ” ถ้าเมื่อใดเราท่องธรรม เจริญธรรมของพระพุทธเจ้าใส่เข้าไปในจิต เมื่อนั้นเราเท่ากับ “สูญ” และเราเริ่มเห็นแสงสว่างเรืองรองในจิตของเราเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการเริ่มบ่งบอกสัญญาณแล้วว่าเรากำลังเข้าสู่ “โคตรภู” เพราะองค์ธรรมของพระพุทธเจ้าเป็น “สูญ” ทุกเรื่อง และใน “สูญ” เท่ากับ “มีกระแสแห่งโลกกุตตระธรรม”

ในการเรียนรู้ทางด้านโลกทั้งหมด การทำงานทุกอาชีพ การมี

ทรัพย์สมบัติ การมีหน้าที่การงานใหญ่โตก็ **"มีเพื่อจน"** แม้พระภิกษุที่เรียนพระธรรมวินัยแต่ไม่เข้าใจพระธรรมตามหลักธรรมให้ถ่องแท้ก็เช่นเดียวกันเท่ากับท่าน "มี" **แต่ในการเรียนรู้ทางด้าน** พระพุทธศาสนา **ไม่มีชั้นวรรณะ ไม่มีคนมี คนจน คนมีเท่ากับคนจน คนจนเท่ากับคนมี** เพราะเท่ากับ "สูญ" เหมือนกันหมด **คนจึงเสมอกัน** คนมีคนจนเวลานอนก็แค่กว้างศอก ยาววาหนาคืบเหมือนกัน คนมีคนจน ก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อการสิกขาธรรม การปฏิบัติธรรม และสามารถบรรลุธรรมได้ทั้งสิ้น มิใช่มีแต่มนุษย์อย่างเดียว พรหม เทวดา ก็เหมือนกัน ล้วนแต่ "มี" ทั้งสิ้น แต่บ้างก็ "มี" แล้ว "จน" บ้างก็ "จน" แล้ว "มี" แต่สัตว์อบายภูมิ "มี" อย่างเดียวไม่ "จน" เลย

ก่อนจะ "มี" เท่ากับ "สูญ" ก็ต้องทำ "มี" เท่ากับ "จน" อยู่ตรงคนจนนี้ก่อน เพราะคนจนลำบากใช่ไหม คนจนต้องขยัน ขี้เกียจไม่ได้ การจะศึกษาและปฏิบัติธรรมก็เหมือนกัน ถ้าคน "มี" จะไม่สนใจแสวงหาหลักธรรม เพราะมีแล้วไม่ค่อยสนใจ ส่วนคนจนจะขวนขวายหาความรู้ใคร่รู้ทางสัจจธรรม จึงขอให้จนแล้วไปสูญก่อน คนจนไม่มีอะไรจะกินไม่มีข้าวสารจะกรอกหม้อ นั่นคือสูญ เราต้องทำแบบคนจน คือไม่มีอะไรไม่มีพุทธะในจิตเลย เราจึงต้องขวนขวายเหมือนคนจน ส่วนคนมีไม่ต้องขวนขวาย เช่น เมื่อทราบว่ามีหนังสือธรรม หรือมีพระสูตรต่างๆ ที่พิมพ์ขึ้นมาใหม่เราจะรีบหยิบขึ้นมาอ่าน มาท่อง รีบสร้างบารมีกุศล ส่วนคนมีจะไม่สนใจ หรือมองแล้วก็วางทิ้งไว้ไม่ท่อง เราจะท่องจำได้หรือไม่ได้ไม่ต้องกังวล ถ้ากังวลเมื่อไร เราเป็นคนมีทันที เพราะโมโหก็เป็นคนมีอีกแล้ว ถ้าคนจนจะไม่สนใจ ไม่คิดมาก จะทำได้เมื่อไรก็เมื่อนั้น

แค่จับหนังสือธรรมมาอ่านก็กลายเป็นคนจนแล้ว ถ้าวางทิ้งก็เป็นคนมี ถ้าสนใจพระธรรมมีพุทธะไม่จนจริง "จนเพื่อมี" มีพุทธะ สำหรับเป็นรากฐานในการสร้างโลกพุทธะ คือ นิพพาน

เมื่อเราจุติ (ตาย) จะปฏิสนธิ (เกิด) ทันทีด้วยจิตดวงใดดวงหนึ่งในปฏิสนธิจิต ๑๙ ดวง พาไปอยู่ภพใหม่ เท่ากับเราเริ่มสร้างโลกใหม่ ถามว่าเราจะต้องใช้เวลาเท่าใดจึงจะสร้างโลกนี้ได้ ท่านคิดดูว่าโลกที่เราอาศัยอยู่นี้ต้องใช้เวลาเป็นล้านล้านปี ฉะนั้น การจะสร้างโลกใหม่ที่เป็นโลกพุทธะ เราก็จะต้องมีพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเก็บไว้ในจิตเพื่อสร้างโลกถึงกว่าล้านล้านปีเช่นกันจึงจะสร้างโลกพุทธะนี้ได้ เราจึงต้องใช้ความอดทน ความขยัน ความเป็นคนจน ค่อย ๆ สร้างให้เป็นไป ไม่ใช่ใส่พระธรรมวินัยปุ๊บก็สร้างเสร็จเป็นโลกนี้ได้เลย เพราะจะต้องสร้างตั้งแต่กามวจรโสภณจิต ๒๔ สร้างรูปาวจรจิต ๑๕ สร้างอรูปาวจรจิต ๑๒ และสร้างโลกุตตระจิต ๔๐

นั่นคือ ในด้านมืด มีเท่ากับจน บุญเท่ากับบาป หากเราไม่สิกขาพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะเป็นคนมีแต่จนตลอด ถ้าเรามาสิกขาธรรมแต่ผิดบ้างถูกบ้าง เราก็จะมีบ้าง จนบ้าง มีมี จนจน ตายแล้วเกิดใหม่ก็ต้องมาสิกขาธรรมกันใหม่อีก อยู่อย่างนี้จะนับอสงไขยชาติมิได้

การที่เราต้องมาปลูกฝังพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างนี้ ก็เพื่อให้จิตมีการเก็บสะสมธรรมที่ถูกต้องไว้ในภวังคจิต ซึ่งตรงนี้จะเป็นพื้นฐานของปวัตติกาล และปวัตติวิญญาณต่อไป

"มี" ด้านมืด เป็น มีอกุศล มีบาป (โลภะมูลจิต ๘ โทสะมูลจิต ๒ โมหะมูลจิต ๒ โลภะเหตุ ๘ โทสะเหตุ ๒ โมหะเหตุ ๑๒)

"จน" ด้านมืด เป็น จนกุศล จนบุญกิริยาวัตถุ ๑๐

"สูญ" ด้านมืด เป็น สูญธรรม สูญโลกพุทธะ (นิพพาน)

"มี" ด้านสว่าง เป็น มีกุศล มีบุญ (อโลภะ อโทสะ อโมหะ อโลภะเหตุ อโทสะเหตุ อโมหะเหตุ)

"จน" ด้านสว่าง เป็น จนอกุศล จนบาป จนขี้เกียจ

"สูญ" ด้านสว่าง เป็น สูญอกุศลสังคหะ ๙ สูญอัตตา

หากท่านสนใจอยากจะทราบในรายละเอียดว่าทำอย่างไรจาก **"มี"** ไปเป็น **"จน"** และสู่ **"สูญ"** หรือสร้าง **"โลกพุทธะ"** ขึ้นได้อย่างไร กรุณากลับไปติดตามเนื้อเรื่องภายในเล่มนี้ทุกหัวข้อเรื่องรวมทั้งแผนภูมิอีกสามครั้งก็จะทราบคำตอบ หากยังไม่เข้าใจ โปรดติดตามเล่มต่อไป

ขอขอบคุณ

บริษัท โรงงานอุตสาหกรรมกระดาษบางปะอิน จำกัด

สำนักงานกลาง

เลขที่ ๑๒๙ ถนนหลวง แขวงบ้านบาตร

เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

โทร. ๐๒-๒๒๕-๔๑๙๑-๙ แฟกซ์: ๐๒-๒๒๕-๔๑๙๐

เป็นผู้มีจิตศรัทธาบริจาคกระดาษทั้งหมดที่ใช้พิมพ์

หนังสือโสตถิธรรม (๑๘)

ขออานิสงส์แห่งการบริจาคกระดาษครั้งนี้จงดลบันดาลให้

บริษัท โรงงานอุตสาหกรรมกระดาษบางปะอิน จำกัด

จงประสบแต่ความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม

สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม

ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

ขออนุโมทนาแด่ทุกท่าน ที่มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์หนังสือ "โสตถิธรรม (๑๘)"

ผู้บริจาคถือว่าท่านเป็นผู้ให้ธรรมะเป็นทานเช่นกัน

หนังสือโสตถิธรรมสำเร็จเป็นเล่มได้ เพราะส่วนหนึ่งมาจากผู้บริจาคกระดาษและผู้บริจาคทรัพย์

ด้วยอานิสงส์แห่งกุศลผลบุญครั้งนี้ ขออาราธนา คุณพระศรีรัตนตรัย เพื่อเป็นเดชเดชะ เป็นพลวปัจจัยให้ ผู้เกี่ยวข้องทุกท่านถึงซึ่งมรรค ๔ ผล ๔ พระนิพพาน ๑ โดยเฉียบพลันใน ปัจจุบันกาลชาตินี้เทอญ

ชมรมศึกษาและปฏิบัติธรรม
สโมสรกระทรวงอุตสาหกรรม
ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

พระนารายณ์ เทพประจำกระทรวงอุตสาหกรรม

นามพระนารายณ์เป็นชื่อเทพองค์หนึ่งในนวนิยายเรื่องรามเกียรติ์ที่พวกฤาษีแต่งขึ้น ไม่ใช่เรื่องจริง ส่วนนามของเทพบุตรที่มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญการในการก่อสร้างชื่อว่าท่านวิษณุกรรมเทพบุตร มีผิวพรรณงามผุดผ่องดั่งสีทอง ท่านเป็นพระโสดาบันพร้อม ๆ กับท่านท้าวสักกะเทวราช เมื่อครั้งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จชั้นดาวดึงส์เทวสถาน เพื่อทรงแสดงพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์โปรดพุทธมารดา ซึ่งเป็นเทพบุตรอยู่ชั้นดุสิตเทวราชชื่อสันตดุสิต ในพรรษาที่ ๗

ท่านวิษณุกรรมเทพบุตรในพระพุทธศาสนา เป็นผู้มีฤทธิ์ เป็นเทวดาเสนามาตย์ของท่านท้าวสักกะเทราช ท่านเป็นผู้สร้างรัตนฆรเจดีย์ถวายพระพุทธเจ้าในสัปดาห์ที่ ๔ เป็นที่ประทับเพื่อพิจารณาพระอภิธรรมที่พระองค์ตรัสรู้แล้ว และสร้างรัตนฆรเจดีย์สำหรับพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ เพื่อทำสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตบรรณคูหา กรุงราชคฤห์ ประเทศอินเดีย

พระนารายณ์

เทพประจำกระทรวงอุตสาหกรรม

โสตถิธรรม (๑๘) ธันวาคม ๒๕๔๕